

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

PLANINSKI

U E S T N I K

11
2018

3,90 €

TEMA MESECA
Možici

Z NAMI NA POT
Durmitor

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

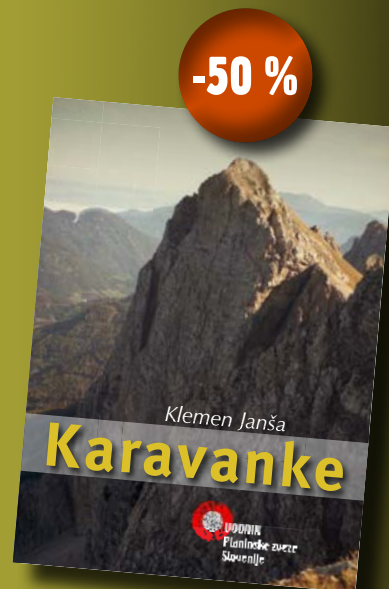
Klemen Janša VODNIK KARAVANKE

Ob številnih podatkih o izhodiščih, kočah, prehodih in vzponih na vrhove Karavank, od zahoda pri Trbižu do masiva Uršlje gore na vzhodu, je avtor natresel še obilo geografskih, zgodovinskih, geoloških, etimoloških, botaničnih in zooloških podatkov. To kaže, da se je dela lotil široko razgledan in študijsko usmerjen intelektualca, ki je ob tem še odličen gornik, predvsem pa iskren ljubitelj gorskega sveta. V planinskem vodniku Karavanke so opisani tudi vzponi in prečenja na skrajnem zahodu gorovja v Italiji, kar je povsem novo in pionirsko delo v slovenski vodniški literaturi.

Format: 120 x 160 mm; 352 strani, mehka vezava

CENA: V času od **15. 11. 2018** do **15. 12. 2018** lahko vodnik kupite po akcijski ceni s **50-odstotnim popustom: 2,95 €* (redna cena: 5,90 €*)**.

**DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.*

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

PRAVLJIČARIJA POD TRIGLAVOM, Kristina Menih

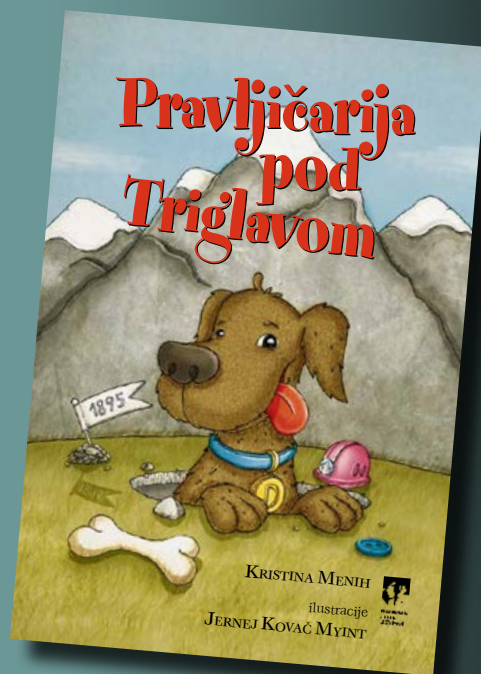
Pravljičarija pod Triglavom, namenjena otrokom in odraslim, je zbirka desetih pravljic priznane pravljicarke in pripovedovalke **Kristine Menih**, obogatena z ilustracijami **Jerneja Kovača Myinta**. V zadnji dolini pod Triglavom se končuje človeku poznano življenje in se začenja domišljjski svet sanj. V svetu drugačnih zgodb se ne glede na razlike pletejo povezave poštenih duš, ki mislijo dobro. Prijateljstva med hišno ljubljenco Dixie, medvedom Demom, ježkom Pleškom, vilami, škрати in drugo visokogorsko in obmorsko družino so še kako mogoča, zanimiva in tudi poučna. Urednica knjige je **Anka Rudolf**.

Format: 165 x 240 mm, 124 strani, italijanska vezava

Cena: 17,90 €

**DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.*

Zakon o enotni ceni knjige veleva, da v času šestih mesecev od izdaje knjižnega dela kakršnokoli zniževanje cene ni dovoljeno.

INFORMACIJE · NAKUP · NAROČILA

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana · telefon: 08 380 67 30 · faks: 04 589 10 35 · e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvorne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
118. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Ob železnici 30a, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Skodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:

Andrej Mašera, Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,
Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

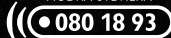
NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na
elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.
Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave,
krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih
prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in
prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno
mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih
delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali
po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu:
<https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551
SWIFT: HDELSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka
3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na
letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije
upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi
naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevanje samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno
dejavnost Republike Slovenije (ARRS),
št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Bavitost jeseni Foto: Otton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja
vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti,
ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in
možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno
subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu
lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro.
Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne
moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Foto: Matjaž Milavec

Po čem je pripadnost?

Bliža se čas, v katerem alpinistični odseki na glavni žurki leta v svoje vrste sprejmejo
novopečene alpiniste. Ob poslušanju radijske Nedeljske reportaže *Nastavi ta zadnja!*
o "planinskem krstu – čudovito čudni ceremoniji obiskovalcev gora" sem obudila
spomin na tisto decembrsko soboto pred lepim številom let, ko so me *požegnali* za
alpinistko.

Tako je nanese, da so na našem odseku spremenili tradicijo ravno tisto leto, ko
sva bila na vrsti za sprejem med alpiniste dva rosno mlada kandidata. Namreč, do
takrat je za kulinarične užitke na največjem *ferajnovskem* dogodku vedno skrbel isti
kuhar, po skoku v zakonski jarem pa se je tej častivredni funkciji odpovedal. In tako
je modro vodstvo sklenilo, da bosta za lačna usta in žejna grla udeležencev občnega
zborra poskrbela kar kandidata sama. Da ne bi bilo kakšnih presenečenj in ker
tradicija nekaj velja, so nama določili tudi jedilnik: ajdove žgance z ocvirki, kisló zelje in
šunko v testu naj pripraviva, se je glasilo povelje, zoper katerega ni bilo ugovora.

Lahko si mislite, da sva bila pošteno poparjena. Že res, da sva se veselila sprejema
med elitno družino, čeprav sva vedela, da prehod na stopničko više v alpinistični
hierarhiji ne bo prav gladek, ampak takole izkoriščanje nama ni bilo nič kaj povšeči.
Nahraniva naj roko, ki se bo nato znašala nad nama? To je klicalo po iskanju
zadoščenja. Tako sva se domislila, da si bova kronane glave nekoliko privoščila.
Najbolj naju je žrla tista presneta šunka v testu, ki jo je po vsej sili hotel načelnik. Bo
že dobil svojo šunko, sva se zaklinjala in mu v testu zavila poleno. Svečano sva mu na
mizo postavila lepo pečen zavitek, rekoč, da sva ga pripravila posebej zanj, za glavo
ferajna, in se skrivaj muzala, ko se je mučil z rezanjem nekam trdega kosa "mesa".
Zdelo se nama je zabavno, njemu malo manj, in kmalu nama je bilo jasno, da sva se,
kar se tiče nadaljevanja večera, pogreznila do vratu in blato.

Kot je pri teh rečeh v navadi, seveda nisva mogla pravilno odgovoriti na nobeno
vprašanje komisije za sprejem kandidatov med izbrance, kar je seveda pomenilo
udarce z vrvjo po zadnji plati. Na račun potegavščine sva jih bila deležna več, morda
se je nezaslišani navihanosti alpinističnega podmladka primerno okrepila tudi moč
rabljevega zamaha, tega se ne spominjam več natančno. Dobro pa se spomnim
trenutka, ko mi je bilo dolgotrajnega izživiljanja nad mojim sedalom dovolj, in sem
jo užajeno pobrisala s prizorišča. Še lep čas po tem nisem spregovorila besede z
"mučitelji". *Ke sta si jih pe jskala s tistim polenom*, bi rekli Gorjani. Saj sva vedela, da
bova potegnili kratko, ampak *hec mora bit*. In kot *hec*, pa čeprav boleč, smo od
nekaj jemali ceremonijo sprejema med alpiniste.

Četrto stoletja po tem, ko sem lep čas naokrog hodila z marogasto zadnjico, se mi
sprejemi ne zdijo nič več hecni. Sicer že dolgo nisem bila na kakšnem, a tu in tam
do mene vendarle pricurljajo vesti o tem, kaj se danes dogaja na njih, in bolj kot

premišlujem, bolj ponižujoče se mi zdi takšno izživljanje nad ljudmi. Nekaj simboličnih udarcev, morda tudi kak bolj pekoč za trajnejši spomin, če ne gre drugače, bi bilo čisto dovolj za spodoben sprejem med elito, če že moramo slediti tradiciji plesa vrvi po zadnjicah. To, da morajo kandidati za alpiniste (ki so že opravili alpinistični izpit pred državno komisijo) v nekakšnem obredu iniciacije s prenašanjem udarcev in praznjenjem kozarcev dokazati, da so vredni naziva, je čisti nesmisel. Alpinist svojo zrelost izkaže v steni in na izpitu; zakaj bi moral za piko na i trpeti še batine in zasmehovanje? Ne bi bil dovolj krepak stisk rok izkušenejših kolegov in iskreni Srečno?

Seveda sem tudi jaz nekoč tulila z volkovi in merila druge po sebi; če sem jaz prenesla tisti zajetni sveženj udarcev, jih lahko tudi drugi, morda še kakšnega močnejšega in še kakšnega več! Nekoč se je primerilo, da se je ena od tečajnic, ki ji je bila naklonjena ta milost, da bi jo sprejeli med pripravnice, odločno uprla nastavljanju zadnjice vrvi. Nobeno prepričevanje, da je vse samo *hec*, ni pomagalo, punca se ni pustila in konec. S tem si je prislužila malodane izobčenje; sicer pa – kolikor se spominjam, mislim, da po tistem tudi njej ni bilo več dosti do naše družbe. Bi ji njeno odločitev lahko zamerili? Prepričana sem, da med ljudmi brez točno določenih deviacij ni nikogar, ki bi užival v udarcih. In da je samo stvar stika s samim seboj, da ne pušči iti drugim preko svojih meja, niti za "sveto stvar" ne. Zatorej bravo, Vesna, ker se nam nisi pustila. Pa čeprav bi bili udarci verjetno res zgolj simbolični.

Mateja Pate

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

UVODNIK

1 **Po čem je pripadnost?**

Mateja Pate

MOŽICI

4 **Nemi rešitelji izgubljenih**

Marta Krejan Čokl

9 **Prvi in zadnji kamniti možic**

Dušan Škodič

11 **Reševalci iz zagat**

Mitja Šorn

12 **Klasični in moderni možici**

Marko Petek

13 **Ko ti kupčki kamenja kažejo pot**

Vladimir Habjan

15 **Možicologija za začetnike**

Mojca Stritar Kučuk

PLANINSKA DOŽIVETJA

17 **Po poteh zaledja soške fronte**

Sara Kokelj

INTERJU

20 **Katja Črešnik Rac**

Marta Krejan Čokl

LEPOSLOUJE

24 **Raj pod Krnom**

Olga Kolenc

VETERANI

28 **Ali alpinist kdaj neha biti alpinist**

Marta Krejan Čokl

KOLUMNNA

32 **Ronaldo**

Tone Škarja

Z NAMI NA POT

34 **Planinski dragulj Črne gore**

Vlado Vujisić

ŠPORTNO PLEZANJE
43 **Plezanje med datlji,
pistacijami in žafranom**

Jurij Ravnik

INTERJUJ

46 **Tadej Slabe**

Marjan Žiberna

ŠPORTNO PLEZANJE

50 **Olimpijskim sanjam naproti**

Manca Čujež

TRIGLAV

54 **Simbol na Aljaževem stolpu**

Dušan Škodič

TRIGLAV

57 **Aljažev stolp ponovno doma**

Zdenka Mihelič

ALPSKA KONVENCIJA

58 **Prihodnost v sožitju
jezikov in kultur**

Vida Petrovčič

KOČE

62 **Letošnja sezona boljša
od petletnega povprečja**

Po sporočilu za medije
povzela Zdenka Mihelič.

MINIATURA

64 **Po sončni vzhod
na Kamniško sedlo**

Tadej Škofic

MLADI

66 **Otroški planinski tabor**

Jana Remic

70 **NOVICE IZ VERTIKALE**

72 **ŠPORTNOPEZALNE NOVICE**

73 **PISMA BRALCEV**

74 **LITERATURA**

75 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

78 **NOVICE**

80 **TRIGLAUSKI NARODNI PARK**

80 **U SPOMIN**

Nemi rešitelji izgubljenih

Skulpture z zgodovino

Koliko popotnikom, gornikom ali izgubljenim na brezpotju je zaigralo srce, ko so zagledali piramidi podobno kopico kamenja, ki jih je usmerila v pravo smer, ne ve nihče. Zagotovo pa jih je bilo toliko, da bi številne zgodbe, povezane tudi z našimi gorami, brez njih imele precej manj srečnih koncev. Kaj so skrivnostni kamni, zloženi drug na drugega? Ste vedeli, da lahko usmerjajo, obeležujejo ali pa so prošnje različnim bogovom?

Povsod, kjer popotniku postane orientacija ključno vprašanje, se pojavi tudi vprašanje oznak. Pri nas poznamo različne vrste: legendarno Knafeljčevo markacijo, podobne markacije drugih barv, smerokaze, table, rdeče črte, puščice in tako imenovane možice. Prav zadnji so pogosti spremljevalci brezpotij, s katerimi se je verjetno srečal že vsak kolikor toliko resen gornik. Gre za kupe kamenja, navadno zloženega po velikosti od največjega do najmanjšega ali za preprosto piramido iz kamnov različnih velikosti. Postavljene so večinoma tam, kjer ni drugih označb, točka pa je orientacijsko gledano ključnega pomena. Alpinisti

z njimi včasih označijo ključno mesto, kjer je treba zaviti s poti, da prideš pod steno do zelene plezalne smeri, in smer, koder je treba sestopiti, ko priplezaš na vrh, planinci jih postavijo tam, kjer so ključni prehodi na brezpotjih (zelo podobno funkcijo kot možici imajo na primer tudi legendarne rdeče pike in črki PP na sloviti gorniško alpinistični poti Planica–Pokljuka ali krajše PP). Možici imajo pri nas v glavnem funkcijo usmerjanja. A ne vsi. Ponekod, na primer ob 17. serpentinu ceste na Vršič, boste našli prostor, kjer možici vsako leto rastejo kot gobe po dežju. V tem primeru seveda ne usmerjajo, ampak gre verjetno za

*Možic na Kalški gori, v ozadju Kočna in Grintovec
Foto: Franci Horvat*

*Utrujeni možic
Foto: Mojca Stritar
Kučuk*

posnemanje možicev, kakršne poznajo predvsem v pokrajinah, kjer prevladuje budizem.¹ Ti so neke vrste prošnje bogovom. Pri nas verjetno ni prav veliko ljudi, ki bi ob cesti na Vršič častili bogove, ampak najbrž gre za nekakšno novejšo tradicijo.² Možici, ki tam stojijo, naj bi menda prinašali srečo. Ali jo zares prinašajo, najbolje ve vsak sam, zagotovo pa niso škodljivi ali v napoto in marsikdo jih z veseljem ujame v foto-grafski objektiv.

Izvor možicev

Nekateri strokovnjaki pravijo, da možici izvirajo iz gomil. Tej domnevi lahko pritrdimo v smislu arhitekture, malo manj jasno pa je, kako bi lahko iz gomil, ki so visoke vse do osem metrov in so namenjene večnemu počitku umrlih, nastali možici, ki so običajno

- ¹ Stupa, čorten ... Izraz stupa je v pradavnih časih označeval gomilo, narejeno nad pokopanim pokojnikom. Gomila je imela obliko polkrogle in je bila v glavnem narejena iz zemlje ali kamenja.
- ² Andrej Žemva, nekdanji predsednik Planinskega društva Kranjska Gora, menda nastanek teh možicev povezuje s Stanetom Belakom - Šraufom. Na tem mestu so namreč našli njegov avtomobil, ko se je z Jasno Bratnič odpravil v gore, kjer ju je zasul plaz.

*Kolesarski možic
Foto: Aljaž Anderle*

*Himalajski možici so pogosto okrašeni z molilnimi zastavicami.
Foto: Mojca Stritar Kučuk*

visoki do enega metra in so namenjeni orientaciji. Najbolj logičen odgovor je, da je kamen edini material v naravi, ki ga je dovolj in je obstojen ne glede na vremenske ujme. Tipična oblika in namen postavitve pa sta logična že sama po sebi. Kaj je bilo prej – gomila ali možic – pa je podobno tisti zagati s kokošjo in jajcem. Kljub vsemu se zdi verjetnejše, da so bili prvi možici, njihova funkcija pa se je pozneje iz orientacijske razvila v enega izmed načinov zaščite zadnjega počivališča umrlih. Uporaba kupov kamenja kot grobnic (pod gomilami so ponekod naredili tudi podzemni prostor) je znana vsaj od mlajše kamene dobe naprej, vendar ni dokazano, ali jih niso morda poznali in uporabljali že prej. Gomile ali možice so postavljali tudi na vrhovih gora. Znana je škotska tradicija bojevnikov, ki je velevala, da so vsi, ki so bili udeleženi v spopadu, odnesli kamen, ki so ga našli v dolini, na vrh

*Dežela možicev, Tenerife, Puerto de la Cruz
Foto: Ivan Štornik*

gore. Če so po bitki ostali živi, potem so se vrnili na goro in kamen odnesli v dolino. Če se niso vrnili, so postali kamni, ki so ostali v gomili, spomin nanje. Kamenje ima tudi simbolno lastnost večnosti, kar naj bi pomenilo, da tisti, ki ležijo pod kamenjem, živijo večno. Škoti poznajo keltski starodavni blagoslov, ki se v njihovem jeziku glasi "cuiridh mi clach air do chàrn" ali "prinesel bom kamen na tvojo gomilo".

Nekoliko večji možici (ali vršne piramide) so pri nas pogosto postavljeni na vrhu gora ali hribov. Marsikje so celo utrjeni s cementom, nanje pa pogosto pritrjujejo obeležja v spomin padlim v gorah ali žrtvam nesreč.

Možici v čast bogovom

Grki so postavljali možice v čast boga Hermesa. Postavljali so jih ob poteh, da bi si olajšali orientacijo. Oznake, ki so jih predstavljali možici, so običajno vodile do mest ali svetišč. Večina učenjakov meni, da beseda "hermes" izvira iz grške herma (ἕρμα), ki pomeni opora, kup kamenja, mejni čuvaj, iz tega pa izhaja mejnik, kažipot, posvečen Hermesu kot bogu popotnikov. Nekateri znanstveniki pravijo, da je ta razlaga izvora besede sporna, grška beseda "hermaion" namreč pomeni srečna najdba.

V Evropi imajo možici poseben pomen tudi v Skandinaviji. Kar je precej smiselno, saj je pokrajina tam obširna in orientacijsko zelo zahtevna. Na Islandiji velik del leta orientiranje v naravi otežuje megla in možici so bili nekoč najpreprostejši način za usmerjanje. Temu v korist govori tudi dejstvo, da so bili med seboj postavljeni v vidni razdalji. Seveda so imeli tudi druge funkcije. Inuiti, prebivalci daljnega severa, so jih postavljali na primer tam, kjer je bila reka plovna ali kjer so bila dobra mesta za ribolov. Najbolj znani pa so možici v Skandinaviji. Postavljali so jih zaradi obrambe pred troli, zlobnimi bitji, ki človeka lahko zavedejo, ugrabijo ali celo požrejo.

V Tibetu jih, za razliko od naših možicev, poznajo več vrst, vsi pa imajo bolj ali manj duhovni pomen, čeprav ponekod pomenijo tudi orientacijsko znamenje. *Lhathos* so možici (čeprav zaradi velikosti včasih bolj spominjajo na manjše piramide) bele ali rdeče barve in okrogle oblike, s katerih običajno visijo molilne zastavice. Bela barva (apnena) pomeni vabilo dobrim duhovom, naj se naselijo vanje. Če so rdeče barve, potem prošnja velja za slabe duhove. *Lhadse* so možici manj pravilnih oblik in so prebivališče lokalnih duhovnih zavetnikov družinskih skupnosti,

Na sedemnajstem ovinku ceste na Vršič je možicev že toliko, da bi vse hkrati lahko fotografirali kvečjemu iz zraka.

Foto: Marta Krejan Čokl

Nam kažejo, kje prečiti vodo?

Foto: Tina Urankar

Možic je lahko tudi razgledna točka; Mala Mojstrovka. Foto: Marta Krejan Čokl

samostanov ali tudi celotnih vasi. Praviloma so tako kot *lhotos* okrašeni z molilnimi zastavicami, na vrhu pa lokalni prebivalci navadno postavijo suhe veje. Obe vrsti imata seveda tudi funkcijo smerokaza, vendar je ta nepomembna, če je bil možic postavljen zaradi kakega drugega razloga.

Možice poznajo tudi v Dalmaciji. Postavljali so jih (in ponekod jih še) na mestih, kjer je bilo možno varno prepluti ožine med otoki, na čereh in na rtih. Ponekod so jih tudi prebarvali ali jih utrdili z betonom. Marsikje so iz njih z nekaj zidarskimi popravki naredili svetilnike, ki so ohranili njihovo funkcijo, vendar so seveda v temi precej učinkovitejši. Veliko novejših možicev vseh vrst in oblik najdemo tudi na Kornatih, predvsem na vrhu otokov Žut in Piškera. Tam je njihovo postavljanje postalo prava atrakcija za turiste, tako da sta ob sončnem zahodu otoka videti kot pravo arheološko najdišče.

Skupni imenovalci možicev so precej očitni – pomoč pri orientaciji, duhovni namen in material, ki ga je v izobilju tudi tam, kjer ni ničesar drugega. Če temu dodamo še zahtevno vremensko območje, potem lahko zaključimo, da je možic eno izmed univerzalnih sredstev označevanja, ki ga pozna skoraj vsaka kultura.

Omeniti moramo še antropomorfne možice, torej tiste, ki po svoji zgradbi skušajo posnemati človeško telo. Ti so običajno imeli duhovni pomen in so jih postavljali na mestih, ki so bila posvečena spominu na umrle ali so predstavljali opozorilo na nevarnosti, ki pretijo živim. Take možice najdemo v Nemčiji, na

Nizozemskem in v italijanskih Alpah. Vendar je tam njihova funkcija popolnoma enaka klasičnim možicem, kakršne najdemo tudi pri nas.

Problematika novih možicev

V nekaterih državah so možice že dokumentirali, popisali njihove točne lokacije in jih označili kot kulturno dediščino. Tem možicem je prepovedano kar koli dodajati ali odvzemati. V teh primerih gre predvsem za večje možice, ki so bili na istih mestih tisočletja in so bili zelo pomembni za lokalno prebivalstvo. Na Norveškem in Havajih na primer možice še zdaj uporabljajo za označevanje novih poti, saj verjamejo, da na ta način najmanj posegajo v okolje.

Vendar povsod tam, kjer edino orientacijo predstavljajo možici, naletimo tudi na težave. Ljudje namreč zelo radi naključno postavljajo svoje možice, ki pa niso vedno na tistih mestih, kjer bi morali biti. To pomeni, da lahko popotnika zavedejo ali speljejo s poti, ki so jo označevali pravilno postavljeni možici. Tudi dodajanje ali odvzemanje kamenja z možicev lahko vpliva na uničenje teh oznak, saj se vsake toliko časa dogaja, da še tako velike kupe kamenja poruši narava – najpogosteje zaradi vode, snega ali vetra. Če jih mimoidoči "opremljajo" in spreminjajo, se njihova statika spremeni in do neizbežnega procesa propada pride veliko prej.

Seveda je nemogoče zaustaviti nastajanje novih možicev in propadanje starih. Vendar pa je jasno, da lahko tudi v tem primeru naredimo največ sami. Tam, kjer so bili tradicionalno postavljeni možici, a jih je na primer čez zimo odnesel sneg, lahko brez kančka slabe vesti postavimo nove ali obnovimo stare. Da so le vedno na istem mestu in imajo enako funkcijo, kakršno so vedno imeli. Tudi označevanje prehodov najbrž ni problematično, če se le ne razpase čezmerno in tako zaradi preveč znakov na majhnem prostoru izgubi svoj pomen. Če pa verjamete, da vam bo možic na mestu, kakršno je ob cesti na Vršič, nekateri mu pravijo tudi Mali Tibet, prinesel srečo, potem ga le postavite. V gorah (in tudi drugje) ni sreče nikoli preveč. ●

Viri:

- Tom Doran: A Short View of Scottish Funeral Traditions, <http://userhome.brooklyn.cuny.edu/anthro/jbeatty/Scotia/issue57/issue57b.html>
- Wikipedija, Gomilno grobišče, https://sl.wikipedia.org/wiki/Gomilno_grobi%C5%A1%C4%8De
- Nicole Evelina: Stories of strong women from history & today, <https://nicoleevelina.com/2014/01/20/celtic-burial-and-funeral-rites/>
- Wikipedija, Možic, [https://sl.wikipedia.org/wiki/Mo%C5%BEic_\(ozna%C4%8DBa\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Mo%C5%BEic_(ozna%C4%8DBa))
- Wikipedia, Cairn, <https://en.wikipedia.org/wiki/Cairn>
- Scotland.com, Cairns of Scotland, <http://www.scotland.com/blog/cairns-of-scotland>
- Scotland, Clava Cairns, <https://www.visitscotland.com/info/see-do/clava-cairns-p245611>
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Hermes#cite_note-DaviesB-3

Prvi in zadnji kamniti možic

Znaki človekove prisotnosti v gorah

Najpreprostejše stvari na svetu so najboljše in najbolj uporabne. O tem sem se prepričal tudi sam, ko sem se lotil te, na videz preproste teme o začetkih postavljanja kamnitih možic v naših gorah, a že po nekaj minutah dojel, da je popolnoma nemogoče narediti običajen zgodovinski prispevek. Tudi če bi mi po nekem naključju uspelo najti najstarejši planinski zapis o človeku, ki je vzel kamen in ga postavil vrh drugega z namenom, da bi označil neko pot ali gorski vrh, ne bi bil nič bliže svojemu cilju. Čas, ko se je to zgodilo, je tako oddaljen, da je za običajno pojmovanje nedojemljiv. To si upam čisto mirno zatrditi ...

V starih *Planinskih vestnikih* in literaturi sicer najdemo nekaj zapisov, da so prvoprstopniki včasih s postavljanjem možic označili kakšen prehod in si na tak način olajšali vrnitev ali sporočili ponavljanjem, kod je treba, da ne bodo zavili v slepo grapo ali na napačno polico.

Še več možic je nastalo na vrhovih. Najboljši primer za to je kar Triglav. Iz opisov prvega vzpona leta 1778 vemo, da so štirje srčni možje s kamnitimi

možici zaznamovali pot med sestopom, zato da bi jo prihodnje leto "laglje našli". Zapisi naj bi nastali na podlagi pričevanj enega od prvoprstopnikov, Lovrenca Willomitzerja. Kako so pot zaznamovali, sicer v opisu ni natančno omenjeno, vendar barve in čopičev zagotovo niso nosili s seboj. Že samo poročanje o vrhu Triglava ponuja razlago, saj preberemo, da bi na vrhu moglo stati do petdeset ljudi, ob pregledu vrha in okolice pa niso našli nobenih sledi, ki bi pričale o

*Možic kaže, kje je treba s police zaviti v steno; Zahodna Cina
Foto: Vladimir Habjan*

Možic s čelado na Jalovcu
Foto: Darja Burger

prisotnosti človeka. Le kaj bi to še moglo biti, če ne kamen na kamnu ali kamniti možic?

Navdušeni prvopristopniki in ponavljavci so v možica na vrhu, včasih pa tudi na ključnem ali markantnem mestu pristopa, vstavili steklenico ali pločevinasto škatlico, v katero so na varnem pred vlago shranili sporočilo, podpis in morda kakšno misel, ki jih je prevzemala v trenutku zmagoslavja. Poznamo več

Možic, ki lovi ravnotežje, Kamniško-Savinjske Alpe.
Foto: Mojca Stritar Kučuk

takšnih omemb. Sporočila so v možice vstavljali tudi prvi alpinisti v stenah, najdemo jih na primer na znani poti Planica–Pokljuka, še danes se skrivajo tudi na nekaterih brezpotnih vrhovih, a vanje verjetno nihče več ne pogleda. Ko smo že omenjali Triglav, prvopristopniki tega niso naredili. V skalo so vsekali začetnice, kar je bila po njihovih pričakovanjih obstojna obeležitev zgodovinskega uspeha. Poznejše polemike v starih *Vestnikih* to sicer zanikajo. Vkllesane začetnice niso bile najbolj berljive, njihovi popisovalci, dokler so bile še vidne, pa menda niso opazili črke W. Zaradi tega so se pojavljali dvomi, ali je Zoisov človek res dosegel vrh ali se je nemara na Triglav uspelo povzpeti le drugim trem, ki so bili pristni Kranjci. Vendar pustimo teorije in ostanimo pri veljavnih podatkih ... Willomitzer je uradno stal na vrhu, klesanje z dletom in kladivom po vzorcu črk, načekanih na kosu papirja, pa je prepustil tega dela bolj vajenim rudarjem. Upoštevati je treba, da je bil med njimi verjetno le on pismen. Willomitzer je bil edini šolan, poslal ga je Zois, človek, ki je financiral prvi pristop na najvišjo goro, da bi pozneje naročniku potrdil in opisal njihovo dejanje. Obvezno šolanje, ki ga je le štiri leta prej uvedla Marija Terezija, v deželo v času prvega vzpona na Triglav še ni seglo. Še petdeset let pozneje za naše kraje velja podatek, da je obvezno šolanje doletelo le vsakega tretjega otroka.

Šele za leto 1809 najdemo novičko o prvem znanem zapisu, skritem v možicu na vrhu Triglava. Prispeval ga je navdušeni Johannes Deschmann (ne smemo ga zamenjati s Karlom Deschmannom). Prav on, bohinjski kaplan Janez Dežman, je na koncu sporočila zapisal tisto znano vrstico: "[N]ajvečje moje veselje je na gorah." O tem lističu v steklenici nas je seznanil stotnik Bosio, ko je opisoval, kako je leta 1822 na Triglavu opravljaj triangulacijske meritve.

V povezavi s Triglavom in funkcionalnostjo kamnitih možicev lahko omenimo še Jakoba Aljaža, ki je v letu postavitve svojega stolpa zrl z grebena in ga je prešnila misel, da Slovenci potrebujemo lastno kočjo pod očakom, saj v nemški *Deschmann haus* (no, tu pa res naletimo na Karla Dežmana) nismo zaželeni gostje. Po sestopu je na Kredarici s kamnitimi možici označil lego, naslednje leto pa dal postaviti "našo najvišjo planinsko kočjo", kot je zapisal v dovški župnijski kroniki. Kot lahko vidimo, naši stari planinski zapisi omenjajo postavljanje kamnitih možicev, ki so bili namenjeni označevanju poti ali same človekove prisotnosti v gorah. Kamen se po naravni poti s pomočjo snega res lahko znajde na drugem, trije drug vrh drugega pa nikoli. V tem je tudi čar enostavnosti in mikavnosti postavljanja kamnitih možicev, ki nas, če se v gorah le ozremo okoli sebe, nikoli ni minil. V naključnem (ne)redu v naravi, kjer obstaja večinoma le kamenje, takšna tvorba predstavlja dobro vidno "motnjo", ki jo ljudje že na daleč opazimo. Zato nikoli ne bomo izvedeli, kdo od staroselcev je postavil prvega kamnitega možica, in dokler bo človek zahajal v gore, tudi ne, kdo zadnjega. ●

Redko sožitje možica in
markacije; Kobilja glava
Foto: Franci Horvat

Mitja Šorn¹

Reševalci iz zagat

Možici so dobrodošli

Planinci, ljubitelji brezpotij, alpinisti in drugi obiskovalci gora se navadno kar razveselijo možicev, ko naletijo nanje, saj so navadno znak, da so na pravi poti. Tudi gorski vodniki nismo nobena izjema in se možicev na svojih turah dostikrat razveselimo. Možici so večinoma namenjeni označevanju poti, in ker se vodniki med svojim delom znajdemo tudi na terenu, ki ga ne poznamo, nam dostikrat naredijo dneve prijaznejše in lažje.

Sam se jih največkrat razveselim med različnimi grebenskimi prečenji, saj mi dajo občutek, da sem na pravi poti. To večinoma velja, se pa sem ter tja najde tudi kak možic, ki ni postavljen na pravem mestu in te spelje z najlažje poti. Ker je samo postavljanje možicev prepuščeno obiskovalcem gora, je to popolnoma razumljivo in s tem ni čisto nič narobe. Na brezpotjih si vsak sam poišče prehode in možici nam to iskanje olajšajo, nikakor pa se ne moremo zanašati na to, da so vsi postavljeni ravno na najlažjih prehodih.

Rad bi omenil dve zgodbi, povezani z možici. Prijatelj si je na vrhu Velike Martuljske Ponce vzel čas in postavil res velikega možica. Ko je užival na soncu poleg njega, je en kamen z dna možica zletel ven in ves kup kamenja se je usul navzdol na pot, po kateri je prijatelj prišel gor. Pri gradnji možicev torej ni nujno, da je več boljše. Če jih postavljamo, moramo paziti, da so stabilni, dobro pa je tudi, da najdemo taka mesta, na katerih bodo kljubovali zimi in bodo na svojem mestu

ostali dlje kot le do prvega snega.

Druga zgodba ni povezana neposredno z možici, ampak z zimskimi markacijami na Triglavski smučarski magistrali. Ker so v dokaj slabem stanju, imajo namreč bolj vlogo možicev kot smernih tabel. Pri vodenju po Triglavski magistrali nas je nekoč na Hribaricah zajelo zelo slabo vreme, GPS-naprava pa je naenkrat postala neposlušna. S pomočjo kompasa smo se prebili čez sedlo, na drugi strani pa nikakor nismo našli prave poti za spust. Na koncu smo se vrnili do ostanka zadnje zimske markacije, ki smo jo videli na svoji poti, in zavili malo bolj levo. Čez pet minut smo se razveselili planinskih tabel na koncu Hribaric. Tako take markacije (ali možici), pa čeprav so v slabem stanju, lahko zelo pomagajo pri orientaciji tudi izkušenim gornikom.

Zdi se mi, da je tudi z vidika gorskih vodnikov postavljanje možicev v gorah koristna navada, ki mnogim od nas olajša orientacijo v nepoznanem svetu. ●

¹ Mitja Šorn je gorski vodnik z mednarodno licenco IFMGA.

Marko Petek

Klasični in moderni možici

Ali možici izgubljajo pomen

Ravno sem se spustil po stečini v nekakšen hudournik med Goličico in Germlajtom. Sledi so se razbežale v vse smeri – gamsje stečine. Vzajem skico in opis smeri, ki opisuje grebensko prečenje Goličica–Planja. Nekam nedefiniran je ta del ... Velik del poti sem vodil našo trojno navezo, zdaj pa od zadaj slišim glasove: "A smo *prou*?"

*Možici pomagajo tudi pri orientiranju v megli.
Foto: Vladimir Habjan*

Brez oklevanja odgovorim: "Ja, seveda," čeprav je moja smer napredovanja nekoliko nerazločna. Zaupam občutku in prečim graben, nato pa zavijem levo v stransko grapo. Pospesim korak, saj je teren lahek in ne uporabljamo vrvi. Od zadaj pa zmeraj bolj odmevajo glasovi: "A si *zih*?" Po navadi me občutek ne vara, zato sem odločen. Vendar soplezalca v mojem glasu vseeno čutita dvom. Odločim se, da se ne bom pogajal, in na rami, kjer ju čakam, prav na hitro postavim možica. Soplezalca me dohitita in se oba v en glas razveselita: "Uh, sej smo *prou*, tukaj je možic." V tihem smehu, ki se je razlezel v meni, prikimam in nadaljujemo. V naslednjem raztežaju najdem kline, ki potrdijo, da me občutek ni varal.

Na svojih poteh sem s pomočjo možicev že nešteto krat našel pravo smer. Ti mali skalni možje so res koristni in uporabni, vendar so se v moderni dobi nekoliko preveč namnožili, in to ne zgolj kamniti ... Vedno me prevzame nekakšna nervoza, ko na različnih forumih berem o *ful* dobrih razmerah, ki v hribe zvabijo (tudi) naivne in nepripravljene hribovce. V mojih začetnih plezalskih letih, ko so nam danes že staroste kamniškega alpinizma vcepljali v glavo vsa mogoča znanja, sem si najbolj zapomnil ravno pomen priprave na turo. Priprava je ključna za vse, česar se lotimo. Naj bo to v gorah ali v vsakdanjem življenju. Že pregovor pravi, da kakor si boš postlal, tako boš spal, in ravno tako je na turi; če se dovolj dobro pripraviš, ne boš imel težav oz. se boš znal izvleči iz njih, če se slučajno pojavijo.

Zame danes možici nimajo več tistega pomena, ki so ga imeli pred leti, ko sem začel hoditi v hribe. Ne

vzbujajo več tistega romantičnega, raziskovalnega in hkrati olajšujočega občutka, ko naletim nanje. Danes nimajo več enakega pomena, kot so ga imeli nekoč, kakor lahko razberemo iz nekdanjih zgodb. Naše gore so prepredene z markiranimi potmi in najti miren kotiček v gorah je postalo prav poseben izziv. Večji del teh predelov so nam vzeli premnogi knjižni ali spletni vodniki. To je seveda dobro in koristno za tistega, ki je več hribovca, saj se lahko še bolje pripravi na svoj podvig, ampak žal se ga najpogosteje loti ravno oni drugi – ker slepo sledi možicem in "možicem", čeprav ne ve, kdo jih je postavil ali če sploh so postavljeni na pravem mestu.

Vedno bolj razumem našega učitelja gorskih veščin, ki je večkrat prevrnil možica in godrnjal: "Kdor te poti ne najde, ni dovolj spreten, da bi se nanjo podal." Danes verjamem, da ima prav. Živimo z nenormalnim tempom. Vse se odvija hitro in površno. Ne vzamemo si časa za tisto, kar je najpomembnejše, za pripravo na turo. Enako je z odnosom do narave, do živali, do drugih ljudi in konec koncev do naših znanih orientirjev v gorah – možicev. Živimo v dobi, ko se vsi prevečkrat postavimo v vlogo razsodnika. Sprejemamo odločitve, ki jim nismo kos. Ocenjujemo druge brez prave osnove, brez znanja ali potrebe. Postavljamo možice in "možice", ker mislimo, da vemo več kot drugi.

Strinjam se, da je namen kamnitih možicev in objav na spletnih forumih brez dvoma pomoč planincem, ne smemo pa pozabiti, da jih lahko postavi ali napiše kdor koli in kjer koli. Ali so res zaupanja vredni, je odvisno od našega znanja in naše priprave na turo. ●

Ko ti kupčki kamenja kažejo pot

U svetu brezpotij

"Lej, možic!" je zaklicala Irena. In res, tam nekje v skalovju ga zagledam. Kupček kamnov, postavljenih v piramido, ki ti pove, da si na pravi poti. Da so tukaj že hodili. Da so bili dobri ljudje, ki so mislili tudi na tiste, ki pridejo za njimi. Da se ti ne bi preveč zamujali z iskanjem. Da bodo vedeli, kam je treba iti.

To je bilo sredi letošnjega oktobra v severni steni Gamskofla v Karnijskih Alpah. Pot sva začela na severni strani Monte Cogliansa in se vzpela po markirani poti po dolini potoka Valentin Bach, od tam pa zavila na opuščeno pot na sedlo Wonder Törl. Skromni opis naju je pripeljal na severna pobočja gore po slabo vidni stezici, ki sva ji s težavo sledila. S te poti poteka pristop na vrh, a treba ga je vbosti. Prečenje je bilo dolgo, nad nama pa ves čas strme stene, kjer ni lahkih prehodov. Ko so se stene začele umikati strmemu skrotju, se je pot začela spuščati. Tam bi pričakoval "odcep" desno gor. A dolgo nisem videl ničesar, potem pa je Irena vendarle zagledala prvega. Možica, namreč.

Z opuščene poti sva se usmerila desno do možica. Skromni opis pravi, da možicev do vrha ni prav veliko, a ta zapis na spletu je star že več let. Je zdaj na terenu kaj drugače? Takoj za "Ireninim" možicem uperjava pogled naprej. In res, glej ga, tamle gor je še eden. Vzpenja se do njega. In tako naprej, od možica do možica vse do skalnega vrha Gamskofla.

Med vračanjem naju je zavedel možic, ki je stal nekoliko stran od smeri pristopa. Kaj to pomeni? Kar četrť ure sva raziskovala njegovo okolico, a se nisva odločila za drugo pot sestopa, čeprav se je nakazovala. Zakaj? Ker za tistim možicem nisva našla nobenega drugega nižje doli. Možici so naju pripeljali gor in naju bodo tudi dol. Brez njih bi bolj ko ne tipala.

V oktobrskem *Vestniku* sem opisal naše raziskovanje pristopa na Cimo dei Vieres v Karnijskih Alpah. Če ste brali tisti zapis, potem veste, kako lahko odsotnost možicev dramatično zasuka potek ture. Ker v grapi, od koder se po gredini odcepi pristop navzgor, nismo našli nobenega možica, smo nekoliko sestopili in vstopili na napačni gredini. Na vrh smo sicer prišli, a nekoliko po svoje. Šele nazaj grede smo našli pravo gredino in tudi možice, ki smo jih zjutraj prezrli. V takem divjem svetu brez kakršnih koli drugih oznak možici začrtajo pravo pot in zastavijo (ne)uspešnost ture.

Lani sva raziskovala pristop na Monte Vacalizzo, spet v Karnijcih. Italijani brezpotja pogosto označujejo z

rdečimi pikami. Do škrbine Vacalizza sva sledila stari, opuščeni markirani poti, naprej pa ni bilo več oznak. Skromne sledi predhodnikov so naju vodile naprej skozi ruševje in vse bolj skalnat svet. Redki možici so naju pripeljali do skalne zapore. Kam naprej, sva se spraševala, dokler nisva na tleh zagledala puščice, sestavljene iz kamnov. Tega pa ne vidiš prav pogosto. To je pomenilo, da je treba nadaljevati kar strmo navzgor, v stenico. In spet nama je možic, no, v tem

Možic puščica,
ki kaže pot v steno
Foto: Vladimir Habjan

primeru je bil postavljen nekoliko drugače, spet kot puščica, pokazal pravo pot ...

Lani jeseni sva prišla do ostankov planine Chianalletta, kjer sva se odločila za počitek. Najin cilj sta bila Monte Volaya in Sasso Nero, Karnijske Alpe, skupina Monte Cogliansa. Med malico sva opazovala stene pred sabo, ko se je Irena spomnila, da je na spletu prebrala, da tudi s te, južne, najine strani obstaja pristop

*Na pomembnih križpotjih včasih možice tudi popravimo.
Foto: Vladimir Habjan*

*Možic puščica na tleh
Foto: Vladimir Habjan*

na Sasso Nero. Sva na pravem kraju, toda kje poteka pristop? Pogledi so odkrivali edino možnost po veliki grapi v južnem pobočju gore, ki pa je bila le delno vidna. Rada imava brezpotja, zato sva se kar hitro odločila, da greva raziskat ta teren, pogledat, če je prehod res možen in če je sploh tukaj. Čez travnike sva se napolila proti grapi razporejena v strelce, tako kot v vojski. Irena je izginila za robom, sam pa sem se prebijal

čez gosto podrast in se vse bolj približeval stenam. Na prvem melišču sem ga zagledal. Možica! "To!" sem si rekel! "To je znak, da sva na pravi poti! Da lahko greva naprej." In res, ko sva se približala grapi, sva naletela na prve rdeče oznake, ki so nama kazale pot vse do vrha. Ampak tisti prvi možic je bil odrešitev orientacijskih zank.

Nesčetokrat sem na svoji gorniški poti naletel na možice. Na poti Planica–Pokljuka, na mnogih brezpotjih slovenskih gora, v pezalnih smereh, tudi v gorah za slovensko mejo pa v skalnem svetu tritisočakov in v divjini Karnijskih gora ... En majhen sestavljen stolpič skalc, ki ima lahko veliko moč. V trenutkih, ko si v negotovosti, ko razmišljaš, v katero smer bi se podal, ti pokaže pot. Seveda to velja le za brezpotja, ne za markirane poti, tam možici nimajo tolikšne orientacijske vrednosti. Vendar sam hodim skorajda večino svoje gorniške poti po brezpotjih.

Ko sem se pred leti nekoliko zblizal s Tinetom Miheličem, mi je rekel, da sem jaz tisti, ki postavljam možice. Spomnim se, da sem prav vzrožil, da to pač ni res. Ker jih res nisem. Sem pa eden tistih, ki je tudi takrat, ko to še ni bilo tako običajno, najraje hodil po brezpotjih. Bil sem redni obiskovalec tega sveta in takrat se je "vedelo za vsakega". Očitno je ta glas prišel tudi do Tineta, ki je bil tako in tako o vsem obveščen. No, do spora med nama ni prišlo, saj to ni bilo mogoče, ker je bil Tine tako prijazen možakar. Če sem iskren, ne vem, ali sem v svojem življenju postavil pet možicev, podrl pa zagotovo nisem nobenega. No, mogoče kakega, ampak po nesreči; ravno zadnjič enega na Gamskoflu ...

Zgodb o možicah je veliko, a naj katera ostane še za drugič. No, sem pa zdaj po petih letih le izvedel, kdo je postavil tistega možica med prečenjem grebena Goličica–Planja, kjer sva z Ireno stikala za prehodi v tisti lepi štirici, kamor naju je "zvalil" Marko ... Tudi to je dobra zgodba, kajne? ●

Možicologija za začetnike

Za šalo ali zares

Možicologija je ime za skupek mladih znanstvenih disciplin, ki so v zadnjem času v pospešenem razmahu. To ni presenetljivo, saj so možici v popolnem sozvočju z današnjimi trendi: poceni in priročni, trajnostni in ekološki, univerzalni in nadnacionalni. Možicologi se z možici ukvarjajo tako v strogo teoretičnem, raziskovalnem smislu kot tudi ljubiteljsko – kot oboževalci, občudovalci in uporabniki. Pred nedavnim je bilo ustanovljeno celo Slovensko možicološko društvo. Njegov namen je spodbujanje teoretičnih raziskav o vrstah, nastanku in vlogi možicev, društvo pa se ukvarja tudi s praktičnimi vidiki možicologije. Med drugim prireja hitre tečaje postavljanja možicev in daljše možicološke poletne tabore.

Ker verjamemo, da se marsikateri bralec *Planiškega vestnika* z možicologijo še ni srečal, vam ponujamo uvod v to dragoceno vedo v obliki kratkega glosarja temeljnih pojmov. Za vse, ki vas zanima več, dodajamo kratek seznam priporočene strokovne literature. Obiščete lahko tudi spletno stran www.slovenskomozicoloskodrustvo.si, nekaj primerov možicev pa si lahko ogledate tudi na priloženih fotografijah.

Alarm: Tihi zvonec v glavi brezpotnika, ki se oglasi, kadar že nekaj časa ni uzrl nobenega možica.

Alpinist: Uporabnik možicev, posebej na dostopih do sten in sestopih iz smeri.

Bahaški možic: Podtip možica, namenjen predvsem temu, da se hvalisa s svojimi dimenzijami. Pogosto je postavljen v družinah. Imenovan je tudi igri-vi možic.

Tiha večerna družina
Foto: Aleksandra Kocmut

Vršni možic s
pričesko, La Palma,
Kanarski otoki
Foto: Mojca Stritar
Kučuk

Bolla rossa: Ital. rdeča pika, na hitro napackana rdeča oznaka, ki pri normalnih pristopih na vrhove nadomešča možice.

Bonton: Nujen za ravnanje z možici. Temelji na starodavnem reku "Ne stori drugemu, kar ne želiš, da bi drugi storil tebi!" in se nanaša tako na postavljanje kot na podiranje možicev.

Brezpotje: Teren, na katerem so možici najbolj dobrodošli.

Brezpotnik: Uporabnik gorskega sveta, ki je najbolj vesel možicev.

Dolgčas: Eden od motivov za postavljanje možicev. Aktualen je npr. med čakanjem na tovariše.

Družina: Večja skupina možicev, postavljena na vrhovih ali mestih, kjer uporabniki možicev prebijejo več časa. Ko začne rasti, se to pogosto dogaja z eksponentno hitrostjo.

Granit: Odlična kamnina za postavljanje možicev (posebej bahaških), v Sloveniji skoraj neprisotna.

Kamen: Osnovni gradnik vsakega možica. Za kakovostnega možica sta potrebna vsaj dva ali trije, v skrajni stiski pa zadostuje en sam kamen, če je očitno namereno postavljen.

Kras: Teren, kjer so možici najbolj dobrodošli, bodisi v visokogorju bodisi v poraščenih nižinah.

Lesena palica: Pogost dodatek možicev, posebej tistih na vrhovih.

Markacija: Barvni simbol, ki označuje pravo pot in je narisana na drevo ali skalo. O tem, zakaj se z možicem skoraj v celoti izključuje, trenutno potekajo poglobljene raziskave.

Megla: Vremenski pojav, ki slabo vpliva na vidljivost možicev, jih pa uporabniki v njem še bolj cenijo.

Možic: Kup kamenja, ki ga je postavil človek. Njegov razločevalni element je prav očitna namera, zato mora uporabnik včasih z detektivskimi spretnostmi ugotavljati, ali so kamni tam postavljeni namerno ali ne.

Najlažji prehod: Mesto, ki ga na zahtevnem terenu označuje možic.

Neverjetni možic: Možic, ki s svojo obliko na videz kljubuje zakonom statike.

Odrešilni možic: Možic, ki odreši tavajočega uporabnika.

Orjaški možic: Možic, višji od enega metra. Pogosto raste skozi daljše časovno obdobje s postopnim dodajanjem gradnikov (kamen na kamen – orjaški možic).

Ostro oko: Čutilo, nujno za iskanje možicev na brezpotju.

Postavljanje možicev: Nasprotje podiranja možicev. Preprosta večšina zahteva osnovno znanje statike.

Podiranje možicev: Nasprotje postavljanja možicev. Nemoralno obnašanje, ki ga pogosto spodbudi sveta jeza.

Sveta jeza: Čustvo, ki nekatere uporabnike možicev žene v to, da jih podirajo. Razlogi za to še niso dovolj raziskani, nedvomno pa gre za subjektivno teorijo, da so na določenem mestu možici neupravičeni, ali zameri, ker jih je postavil nekdo drug.

Porezane veje: V rušnatem svetu pokažejo nadaljevanje poti in s tem nadomeščajo možice.

Trakec: Podolgovat kos blaga ali plastike, privezan okoli veje drevesa ali ruševja. Lahko nadomešča možica.

Veselje: Čustvo ob uztju možica. Njegova stopnja je premo sorazmerna z dolžino časa, v katerem ni bil viden noben možic.

Vpisna knjiga: Dodatek, ki se pogosto skriva v možicu na manj obljudenih vrhovih.

Vrh: Najvišja točka vzpetine. Če npr. v planotastem svetu ni najbolj razpoznaven, ga zaznamuje postavljen možic.

Vrliška cesta, 17. ovinek: Dom velike družine možicev bahaške narave.

Vstopni možic: Možic, postavljen pod vstopom v plezalno smer. Večkrat lahko skriva presenečenje neprijetnega vonja, s katerim se pod steno olajšajo vznemirjeni alpinisti.

Zgrešeni možic: Možic, ki uporabnika zavaja in vodi v napačno smer. Žal pri nobenem možicu ni mogoče vedeti, ali je pravi, zgrešen ali pa je tisti, ki ga je postavil, z njim želel označiti nekaj drugega. V primeru gotovega odkritja zgrešenega možica je podiranje izjemoma upravičeno.

Zlomljena veja (redko): V poraščenem svetu nadomešča možice. Ni najbolj ekološka rešitev, poleg tega pa je slabo prepoznavna, saj je identificiranje namerne zlomljenosti zelo težavno. ●

Izbrana strokovna literatura:

T. Mann, G. Stein: Steinmänner, Freunde der Bergsteiger.

Bergwachtprogrammjahrbuch XI (2015), 273–280.

D. Rock: *The Classical Theory of Cairns*. Rockwell: Stonecast Books, 2012.

E. Skalicky: Možici: teoretične osnove in praktična aplikacija. *Zbornik SMD III* (2018), 34–52.

J. Wall: *Cairnology: A Short Introduction*. Boulder: Colorado Press, 2011.

Po poteh zaledja soške fronte

Vsako popotovanje se začne tam, kjer je srce, kjer se čutiš doma. Kje je torej boljši začetek kot v slovenskih gorah, polnih gorskih rož, prastarih ostankov dreves in ljudi sončnih vzhodov, ki jih spremljajo neuglašeni pivki svizcev, šopek planik in gams, ki jim v jutranjem hladu nevede prekriža pot?

Vsak pohodnik ve, kot bi rekel Franz Kafka, da so vse poti narejene s hojo. Upajmo si torej načrtovati poti v življenju, in tako bomo lažje našli samega sebe, svoje srce in nazadnje tudi pravo pot, ki je za vsakogar od nas drugačna in jo lahko odkrijemo šele, ko se nekajkrat izgubimo. Sama sem se na svojo dolgo odlagano pot odpravila letos poleti. Trajala je dva dni in obsegala pot na Komno, Bogatinsko sedlo, Krnsko jezero, Dolino Triglavskih jezer, Planino pri jezeru in

Planino Vogar. Na njej sem se veliko naučila o prečudoviti naravi, še več pa o sebi.

Prvi dan

Jutro je rodilo čudovit dan in s parkirišča pod Komno sem odrinila po široki, vijugasti poti proti Domu na Komni. Pot se je zložno dvigala in na njej so se menjavali sončni predeli, obdani z gorskim cvetjem, praprotnjo, velikanskimi sočnimi listi in temnimi bukovimi

*Ob Krnskem jezeru
Foto: Mojca Kočar*

gozdovi, posejanimi s skalami, katerih zelenkaste bra-de jim tako na gosto krasijo lica, da se popotnik vpraša, če ni nemara zašel v pravljično deželo Brkonje Čeljustnika. Nek del poti je celo tako senčen, da se počutiš kot mala Rdeča kapica in z otroškim vznemirjenjem čakaš le še, kdaj bo izmed dreves prilomastil godrnjavi volk, se začel čehljati po nosu in zastavljati zvita vprašanja – kaj nosiš v nahrbtniku ali kaj boš jedel v dobro založeni gorski koči. Pozorno oko je na delu poti priča veličastnemu razgledu na veliko svetlečo lužo – Bohinjsko jezero, ki se v z gorskim zrakom omiljeni poletni sopari vabljivo leskeče. In že si na Komni, kjer te obdaja veriga vrhov, a to je po dveh do treh urah vzpona šele prva od mnogih postaj.

Proti naslednji se začneš vzpenjati po stezi, ki se vije mimo Koče pod Bogatinom in kamnitega spomenika umrlim vojakom v prvi svetovni vojni. V poletnih mesecih se na pot, razgreto od sonca, kaj rade prisukajo kače, zato je dobro biti pozoren tudi na skale, na katerih se včasih tiho in lagodno sončijo. Na Bogatinskem sedlu poleg osupljivega razgleda pohodnika pričakajo ostaline stavb, ki so nekoč služile nadzoru rapalske meje, danes pa se skozi sprehaja veter, da zagomazi po hrbtu, ko ti tihi glasovi pred očmi priključijo prizore bitk v teh gorah in krike vojakov, ki jih je čas že davno pospremil na pokopališče zgodovine.

Sedlo, do katerega hodiš približno uro in pol, je prepredeno z jamami in brezni, med katerimi je morda tudi tista iz pripovedke o Zlatorogu, sobana z ogromnim Bogatinovim zakladom.

Nadaljnja pot je slikovita, pokaže se še več ostalin vojne, preraščenih z raznovrstnim cvetjem: rumenocvetnim Kernerjevim makom, modro-vijoličnim visokoraslim endemitom Julijskih Alp s socvetjem, ki spominja na vilinske kapice – ozkolistno preobjedo, in vmes ostro, a čudovito lepo in od čebel oboževano bodečo nežo.

Do Planinskega doma pri Krnskih jezerih se hodi uro in pol, do njega pa vodi drevored zelenih smrek in pred kočo, sezidano iz kamna, te pozdravijo velika to-povska granata ter luksuzni wc-ji na štrbunk.

Na planini Lepoč
Foto: Sara Kokelj

Prava krasota pa je nekaj minut hoda oddaljena od koč. Čudovito visokogorsko jezero v naročju gora se v poletni sončavi sveti kot zrcalo in odseva visoke okoliške vrhove. V tem visokogorskem safirju se sicer ni dovoljeno kopati zaradi zelo majhne pretočnosti jezera, ki je posledično bolj izpostavljeno onesnaževanju, a mnogi planinci si utrujene noge zelo radi ohladijo v sveži in čisti vodi. Predolgo namakanje jim preprečijo mali prebivalci Krnskega jezera, ribice, ki se lotijo vsakega priložnostnega prigrizka, vključno z odmrlo kožico s stopal hribolazcev. Barva jezera se je v zadnjem desetletju spremenila. Zaradi porasta več kot štiridesetih različnih vrst alg se je iz kristala, v kateri so žarki prodirali globoko v njegove brezmadežne globine, voda spremenila v smaragd. Krivci so nihče drug kot požrešno razpoložene ribice, ki so po tem, ko jih je tja naselil človek, kot invazivna vrsta pojedle večino prejšnjih naseljencev, malih rakcev, ki so pred tem čistili jezersko dno tako, da so pojedli večino alg. Zdaj, ko jih ni več, alge mirno rastejo in se bohotijo po jezerskem dnu.

Drugi dan

Kot se spodobi, planinci vstanemo s soncem in se odpravimo po v tančico jesenskih meglic zaviti poti, ob spremljavi razglašenega orkestra pivkajočih gorskih svizcev, novim presenečenjem naproti. Drugi dan začnem z vzponom nazaj na Bogatinsko sedlo in spu-stom do koč pod Bogatinom, kar vzame približno

tri ure. Če hodiš tiho in imaš posebno srečo, ti po strmih melišču naproti elegantno priskače kakšen gams, s katerim se nekaj časa merita od glave do pete oziroma od utrjenih kopit do konice zašiljenih rogov. V ranem jutru me je pogled na tega spretnega skalnega plesalca zelo presenetil, a žal sem v svojem veselju pozabila pogledati, ali nemara ni imel zlatih rogov, ki bi pojasnili naslednje presenečenje: čudovito bogat in redek šopek snežno belih planik ob poti.

Malo pod Kočo pod Bogatinom tabla označuje pot proti Triglavskemu jezeru, ki se začne s pravo džunglo ruševja in v mojem primeru množico tujcev, ki z nasmehi do ušes navdušeno in obarvano s tujimi naglasi pozdravljajo vsak s svojim "dober dan". Ščasoma prispeš do stoletnega gozda, kjer se začneš rahlo vzpenjati in ves čas slediš tablam, na katerih je oznaka 7J (Sedmera jezera), postavljenim skoraj tri metre visoko. Ta nenavadna postavitve je potrebna zaradi visokega snega, ki prekrije visokogorski svet pozimi in ga takrat obiskujejo predvsem turni smučarji, ki bi se lahko brez oznak kaj hitro zgubili in v nepredvidljivi gorski zimi v najslabšem primeru celo zmrznili. Po dobrih dveh urah prispeš do enega večjih izmed sedmerih triglavskih jezer in simpatične kočice. Letos me je presenetilo tudi morje rastlin, ki jih tam nikakor nisem pričakovala – poljana je polna drobnjaka, ki ga navadno sadimo na vrtovih in se uporablja kot nadomestek česna.

Po počitku in malici se je najpriporočljiveje napotiti čez Štapce, kjer se vzpneš, malo poplezaš po klinih in

jeklenicah, ukradeš še zadnji pogled na Triglavsko jezero in se ob spremljavi kravjih zvoncev med macesni spustiš preko Planine Dedno Polje, kjer si lahko privoščiš odlično kislo mleko, do Planine pri jezeru, kjer te po dveh urah in pol hoda pričakata še en obsežen vodni dragulj in kočica, ovešena s cvetjem.

Pot se bliža koncu. Po mehki gozdni stezici se zložno in počasi v uri in pol spustiš na Planino Vogar, kjer se je priporočljivo odpraviti do razgledne točke, od kočice oddaljene le pet minut. Tam si za dodaten trud nagrajen z izrednim razgledom na Bohinjsko jezero. Zaključni spust po poti, tlakovani s kamni in prekriti z orumenelim listjem, se konča v Stari Fužini in utrujenim nogam vzame še zadnjo urico in pol. Če imaš srečo, te na njej obdajajo čudno šelesteči zvoki listja, ki jih povzročajo košatorepe veeverice – te se včasih prikrađejo skoraj na doseg roke. Na skrajnem koncu opisane poti te čaka še ena zanimivost. Po cesti se lahko odpraviš čez Hudičev most, ki naj bi ga po lokalni legendi zgradil sam hudič in za plačilo zahteval prvo dušo, ki bo prečkala most, a je zaradi prebrisanosti kmetov v kremplje dobil le pasjo, zato je od jeze z repom podrl ograjo mostu. Tam te do dvajset metrov globoki vintgar presune s svojo divjo lepoto.

Tu se moja pripoved zaključuje, spomni zamrznejo v pajčevini besed in se odvrtijo v vrtimec časa. Za več podrobnosti pa: Odrini popotnik na pot, ne nastavlja zobem neprestanega dela svojih kosti, kajti le zunaj zidov boš odkril svoje poti! ●

Bogatin in Mahavšček s planine Na Kraju
Foto: Peter Strgar

Prva načelnica GRS

Pogovor s Katjo Črešnik Rac

"Katji ni treba znati vrvnih manevrov na pamet, njej je njihov potek logičen. Ona točno ve, kateri korak sledi, ne da bi se jih učila po vrstnem redu, že samo na podlagi tega, da ji je jasno, kak je konec manevra. Pa še to ve takoj, ko vidi, kaj se je zgodilo," je prvo načelnico Gorske reševalne službe v Sloveniji (GRS) opisala prijateljica. Najbrž je ta lastnost eden od razlogov, da so ji letos v Društvu gorska reševalna služba Maribor ponudili to pomembno funkcijo, čeprav smo (še vedno) vajeni, da take vloge dodeljujemo moškim.

No, kot vidimo, vedno manj in na srečo de-janske, a v takih primerih nepomembne razlike med moškimi in ženskami ne vplivajo več (toliko) na delitev nalog in pomembnih funkcij. Da je iz pravega testa, se je pokazalo že zelo kmalu po tistem, ko je začela plezati, saj so jo gorski reševalci iz Radelj kmalu

povabili medse. Nikoli ne odkloni pomoči, ne glede na to, za kaj gre, težave rešuje z nasmehom in konstruktivno, živi preprosto, ne "komplicira", deluje pomirjujoče in na svet vedno gleda pozitivno. Katja Črešnik Rac iz Radelj ob Dravi se ukvarja in tudi preživlja s stvarmi, za katere radi rečemo, da so poslanstva, saj je zaposlena v Območnem združenju Rdečega križa (OZ RK) Radlje ob Dravi, kar pomeni, da ji je čut za pomoč drugim očitno prirojen.

Katja, ali kot sekretarka Rdečega križa in gorska reševalka svoje delo tudi sami dojemate kot poslanstvo?

Poslanstvo se mi zdi še kar težka beseda tako za eno kot za drugo. V OZ Rdečega križa sem zaposlena in hkrati prostovoljka, saj je narava dela takšna, da to neizogibno prinese s sabo. Gorski reševalci pa smo tako in tako vsi prostovoljci. Bolj kot poslanstvo je to nekaj, kar rada počnem, znanje, ki sem ga pri tem pridobila, pa koristno uporabim. Seveda hkrati ves čas dobivam nova znanja.

Po poklicu ste profesorica nemškega jezika. Kako to, da se niste zaposlili na primer v šoli?

Diplomirala sem ravno v času, ko se je nemščina kot prvi tuji jezik umikala iz šol, prisotna je bila večinoma kot izbirni predmet, torej z manjšim številom ur. Posledično se je zmanjšalo tudi število učiteljev, ki so jih šole potrebovale za poučevanje. Tudi po opravljenem strokovnem izpitu delovnih mest ni bilo ravno na pretek, zgolj nadomeščanja bolniških in porodniških dopustov, malo sem tudi prevajala, nato pa se je ponudila priložnost za zaposlitev v OZ RK Radlje ob Dravi. No, zdaj sem pa že skoraj deset let tukaj.

Ali se vaše delo pri Rdečem križu in delo v GRS povezujeta oziroma dopolnjujeta?

Pri obeh organizacijah gre za društvi, ki sta v sistemu zaščite in reševanja (ZIR), tako da lahko znanje uporabim pri obeh, je pa res, da delo pri RK obsega več področij, tudi zaradi javnih pooblastil, ki jih ima RK Slovenije na podlagi zakona. GRS je v primerjavi z RK dosti manjše društvo, bolj specifično usmerjeno na področje reševanja, usposabljanja in preventive.

Katja Črešnik Rac
Foto: Marinka Dretnik

Čeprav niste alpinistka, ste kmalu potem, ko ste se začeli ukvarjati z gorništvom, postali gorska reševalka. Nekoliko neobičajen potek ...

Če gremo čisto po vrsti, sem najprej postala vodnica Planinske zveze Slovenije (PZS) pri Planinskem društvu Radlje ob Dravi, mislim, da je bilo to leta 2005. V okviru tega izobraževanja smo imeli tudi plezanje v športnih smereh. Bilo mi je všeč, imela sem vso potrebno opremo pa še inštruktorja vodnika PZS Janko Mihev in Rudi Ambrož sta mi rekla, da mi gre dobro, zato sem šla do članov Plezalnega kluba Martinček, kjer sem začela športno plezati. No, od tam pa do daljših smeri in višjih sten ni bilo več daleč (*smeh*). Nato sta me ista inštruktorja povabila k sodelovanju pri GRS Maribor v Reševalni skupini Radlje, zdaj sem pa tu, kjer sem. Ko smo se pogovarjali o mojem sodelovanju pri GRS Maribor, sta mi vse skupaj predstavila kot en tečaj prve pomoči na leto in zatrdila, da druga dela s tem praktično ni, kar pa je daleč od resnice.

In to vas je še bolj spodbudilo k delu?

Pri meni je bilo tako že pri samem planinstvu – pridobljeno znanje in izkušnje so me silili k temu, da sem želela vedeti več. Več stvari veš, bolj se zaveš nevarnosti, ki te čakajo v gorskem svetu, bolj jih poznaš, lažje se jim izogneš, če pa se jim ne moreš izogniti, se znaš spopasti z njimi oziroma se nanje odzoveš drugače, bolj premišljeno. Na zasneženo pobočje gora ne gledaš več tako romantično, ampak ugotavljaš, kje se skrivajo kakšne pasti. Podobno je pri plezanju, alpinizmu. Neodgovorno je, da se naveza poda v neko smer brez poznavanja alpinistične tehnike oziroma osnovnih manevrov, poznavanja smeri, znanja prve pomoči in drugih stvari, ki spadajo zraven. Več stvari veš, lažje se odzoveš in predvidiš morebitne zaplete. Ne nazadnje je od tega odvisno tudi tvoje življenje, pri gorski reševalni službi pa tudi življenje ponesrečenega, obbolelega ...

Boste opravili tudi izpit za alpinistko?

Ne vem, menda nikoli ne smeš reči nikoli (*smeh*).

Pri izvajanju vrvnih manevrov naravnost blestite. Ali drži, da preprosto veste, kako jih pravilno izvesti, in da jih popolnoma razumete? Marsikdaj se korakov naučimo na pamet, kar je lahko kar težava, kadar smo pod pritiskom.

No, ne vem, ali ravno blestim (*smeh*). Moram priznati, da se imam rada, zato želim vse delati čim bolj varno in suvereno. Za učenje in obvladovanje manevrov je pomembno, da začneš pri osnovah, torej moraš znati manevre izvesti tudi le s pomožnimi vrvicami in vponkami, brez sodobnih pripomočkov, ko pa enkrat osvojiš osnovne elemente, jih potem samo še sestavljaš v različne kombinacije, tiste z več koraki, ki jih zahteva raba zgolj osnovnih pripomočkov, pa nadoમેશ્ચાસ s sodobnimi tehničnimi pripomočki. V vsakem primeru pa moraš tisto, kar uporabljaš, tudi dobro poznati, pa naj gre za varovalo, prižemo, žolno ali kaj drugega.

Kako postaneš gorski reševalec?

Seveda moraš imeti izkušnje z gorništvom, alpinizmom, pripravljen moraš biti tudi vložiti kar nekaj svojega prostega časa, ki ga zahtevata izobraževanje za gorskega reševalca in potem delo v društvu. Potem se obrneš na eno izmed postaj GRS, kjer postaneš najprej pripravnik, ko pa se naučiš vse potrebno, opraviš izpit za gorskega reševalca z licenco. Izpit je sestavljen iz preizkusne ture ter letne in zimske tehnike reševanja, ki zajemata poznavanje alpinistične tehnike in specializirane opreme za reševanje ter znanje prve pomoči. Pri tem se mi zdi pomembno, da postaja GRS kandidatu nudi zadostno podporo pri doseganju tega cilja, po drugi strani pa mora kandidat sam pri sebi razčistiti, ali je res pripravljen v to vložiti del sebe in se usposabljanja in dela lotiti z vso potrebno odgovornostjo. Podobno kot pri alpinizmu se tudi tukaj usposabljanje ne konča z opravljenim izpitom, ampak mora gorski reševalec znanje kontinuirano obnavljati, če želi obdržati licenco, in ga seveda nadgrajevati z vsemi novostmi, ki jih vpelje Zveza. Če si posameznik želi napredovati ali se specializirati, lahko postane na primer vodnik reševalnega psa, letalec reševalec, inštruktor itd.

Vi ste tudi inštruktorica. Vam pri tem kaj koristi pedagoška izobrazba?

Tudi, čeprav je že dolgo tega, kar sem dejansko poučevala v kakšni šoli. Se pa pogosto srečujem s podajanjem znanja raznim skupinam ljudi v PD, v okviru planinske šole, pri PZS, GRS. Tukaj se mi zdi pomembno, da način podajanja snovi prilagodi osebi, ki jo poučuješ oziroma usposabljaš, sploh ker gre večinoma za prostovoljno udejstvovanje posameznikov.

*Vedno nasmejana načelnica Katja – tudi na rednih usposabljanjih
Foto: Jože Dobnik*

Prikaz reševanja z višine v Slovenj Gradcu
Foto: Bernard Stiglic

Kaj je za vas pri gorskem reševanju najtežje?

Najtežje? Ne vem. Najbrž je vsakič kaj drugega in tukaj ne bi posploševala. Kakor koli, ko se odločiš postati gorski reševalec, veš, kaj vse spada zraven, in to sprejmeš kot del tega dela. Ne bom rekla, da ni naporno, je tudi zelo naporno; včasih greš iskat ljudi sredi snežnega meteža, ko ne vidiš niti, kaj je deset centimetrov pred tabo, s sabo tovariš kup opreme, soočen si z grozljivimi posledicami nesreče ... Včasih vložiš v to dosti več prostega časa, kot si načrtoval, ampak na koncu vse to tudi ni tako hudo, sploh če delaš z dobro ekipo, v kateri drug drugega podpirajo.

Gorski reševalci vidite in doživite zelo težke stvari, ki v vas puščajo posledice. Kako preprečujete morebitne travme, ki lahko nastopijo kot posledica tega?

Vsekakor moraš najprej imeti stvari razčiščene pri sebi, imeti primeren odnos do življenja in smrti ... Tako lahko hitro ugotoviš, ali je posamezni dogodek pustil v tebi globljo sled, kot bi si sam želel. Na prvem mestu je tu pogovor z ljudmi na postaji, s tistimi, ki so bili zraven na intervenciji. Če potrebuješ več pomoči, jo lahko dobiš tudi v GRZS.

Ste se že kdaj znašli v položaju, v katerem niste vedeli, kako ravnati?

Za zdaj ne. Sploh pa več glav več ve, zato se vedno posvetujemo med sabo, če je situacija zahtevna, in

Iskalna vaja na območju Kapunarja z reševalci iz sosednje Avstrije, postaja Schwanberg
Foto: Samo Žnidaršič

se nato odločimo za najboljšo možnost. Sicer pa je za vsak primer dobro vedeti, na koga se lahko obrneš za nasvet, po pomoč. Pomembno je, da poznaš ljudi, s katerimi delaš, ter poti, po katerih lahko prideš do dodatnih informacij, na primer v Regijskih centrih za obveščanje.

Kako to, kar počnete, vpliva na vaše družinsko življenje?

Življenje moraš imeti malo bolj organizirano in včasih ne smeš preveč "komplicirati", no, pripraviti se moraš do tega, da ne "kompliciraš". V veliko pomoč pri tem so starši, ki varujejo otroka, ko morava oba z možem na izobraževanje ali intervencijo. Zdi se mi, da pri nas največkrat ta kratko potegnejo gospodinj-ska opravila (*smeh*).

Ali je vaš sin, glede na to, da sta oba z možem člana GRS, zelo vpet v ta način življenja ali raje vidite, da počne druge stvari, ki niso povezane z vašim delom?

Jaka ve, kaj počneva, doma včasih preizkuša kakšne tehnične pripomočke, včasih iz vrvi plete pajkove mreže ali si izmišlja razne "napeljave", večkrat gre zraven na predstavitve delovanja GRZS ali podobne dogodke, kjer ob nadzoru poteka dogajanja ni treba skrbeti še za njegovo varnost; je namreč zelo živahen in radoveden fantič, ki hodi v drugi razred. Če ne gre drugače, ostane doma pri svojih starših. Trenutno ga zanimajo različne stvari, plezanje je le ena od njegovih dejavnosti, v nobeno pa ga ne silimo. Pogoj pa je, da pri izbranih dejavnostih vztraja celo šolsko leto. Kaj bo počel v prihodnje, se bo odločil sam.

Delo, ki ga imate kot načelnica GRS Maribor, zahteva zelo veliko časa, angažiranosti, znanja ... Kaj je bil glavni razlog, da ste sprejeli to vlogo?

Društvo je pod vodstvom prejšnjega načelnikom Ljuba Hansla dobro delovalo in želela sem si, da vsaj tako ostane naprej, seveda pa nikoli ni tako dobro, da ne bi moglo biti boljše. H kandidaturi me je spodbudilo kar nekaj članov društva in ravno oni so razlog, da sem se potem tudi odločila za to funkcijo.

Kakšne so naloge načelnice?

Poleg vsega, kar sem počela že prej, je ta nova funkcija s sabo prinesla nekoliko več odgovornosti in skrb za nemoteno delovanje celotnega društva, tako na administrativnem področju kot tudi pri usklajevanju dejavnosti posameznikov, reševalnih skupin, pri koordinaciji in odnosih z drugimi silami ZIR in ustanovami, s katerimi sodelujemo.

Torej ste še vedno operativka?

Seveda.

Imate kdaj kake težave z morebitnimi "neposlušnimi" podrejenimi, ker ste ženska?

V društvu, kot je GRS, ne moremo govoriti o podrejenih in nadrejenih. Vsi smo prostovoljci, ki smo se odločili podariti svoj čas isti stvari. Ko gre za odločanje o splošnih društvenih stvareh, si želim, da bi pri odločitvah s svojimi mnenji sodelovalo čim več članov, saj

imajo tako pravico kot dolžnost sooblikovati podobo društva, pri posameznih intervencijah pa največ štejejo izkušnje in je odločitev o postopkih v rokah najbolj izkušenega na določenem področju, na vajah in tečajih pri inštruktorjih. Člani se moramo dobro poznati med sabo, tako da je odločitev, komu zaupati določeno nalogo, lažja. Mislim, da pri korektnih odnosih znotraj društva spol ne sme igrati nobene vloge.

Ste kdaj "siti" tega, da morate biti zaradi dela, ki ga opravljate tako v službi kot zasebno, skoraj ves čas na voljo?

Seveda pride kdaj čas, ko je vsega preveč. Takrat si mislim, da potrebujem kak dan dopusta, kakšno prosto popoldne, a tudi to mine.

Kako ocenjujete znanje/izkušnje planincev, alpinistov, gornikov? Je po vašem mnenju preveč nesreč, ki so subjektivne narave? Se ljudje precenjujejo?

Mislim, da vsi, ki se usposabljaajo v izobraževalnih programih PZS, PD, alpinističnih odsekih ali klubih, pridobijo osnovno znanje za takšno ali drugačno gibanje v gorskem svetu. Seveda pa bi moral vsak imeti interes to znanje ohranjati, nadgrajevati, graditi na izkušnjah ter s tem zagotoviti večjo mero varnosti zase in za osebe, s katerimi se poda v hribe. Bojim pa se, da z objavami na družbenih omrežjih določeni gorski podvigi izgubijo težo, so podcenjeni in jih ljudje jemljejo prelahko, kar hitro privede do nesreče. V gorah je lepo, čas tam dobi čisto drug pomen, spremeni se pogled na življenje. V gorah lahko uživa vsak, le ljudje se moramo zavedati svojih sposobnosti, omejitev. Začeti moramo z dosegljivimi cilji in jih potopoma višati. Gore niso nogometno igrišče. Če se kdo ponesreči, je treba vedeti, da je reševanje lahko dolgotrajno, včasih je zaradi slabše pokritosti s signalom tudi nemogoče poklicati na pomoč ... Pogosto si na začetku odvisen od ljudi, ki so s tabo, in tu smo spet pri vsaj osnovni ravni znanja, ki naj bi ga imel vsak gornik, planinec ...

S kakimi vrstami nesreč imate največ opravka?

Na našem območju smo imeli v zadnjem času največ iskalnih intervencij, nekaj reševanj pohodnikov zaradi poškodb in bolezenskih stanj ter s tem povezanih reševanj na težko dostopnem terenu.

Kako kakovostna je po vašem mnenju naša GRS? Kaj si želite, da bi se spremenilo?

Menim, da smo/so naši gorski reševalci zelo dobro usposobljeni in pripravljeni za posredovanja v najzahtevnejših okoliščinah, hkrati pa tudi vedno pripravljeni delovati preventivno. Zaradi tega si želim, da bi imele vse postaje zagotovljena vsa potrebna sredstva za izvajanje svojih dejavnosti. Določene postaje imajo na primer prostorske težave, nekatere bi zaradi velikosti območja, ki ga pokrivajo, potrebovale dodatno vozilo, tu je še enotna opremljenost vseh reševalcev ... Morda bi lahko vsi člani PZS za ta namen prispevali kakšno malenkost, mogoče dodatni evro pri članarini, ki bi se porabil za opremljanje reševalcev ali bi šel v Sklad Okrešelj.

Se vam zdi, da bi bil bilo treba povečati število članov GRS?

O tem mora presoditi vsaka postaja posebej, in sicer glede na velikost terena, ki ga pokriva, število intervencij ipd. Vsekakor pa bi Ministrstvo za obrambo oz. Uprava RS ZIR lahko povečala normativno število, kar pomeni število reševalcev, katerih opremo financira. Za število reševalcev, ki presega normativ, morajo namreč posamezne postaje poskrbeti same. Če se ne motim, je v Sloveniji približno sedemsto gorskih reševalcev, v normativnem številu pa jih je trenutno štiri-sto trideset! Če pogledam našo postajo, bi morali ekipo vsekakor okrepiti na območju mesta Maribor; na našem zahodnem delu pa smo ravno v preteklem letu pridobili tri nove reševalce. Veseli bi bili še kakšnega zdravnika, ki bi bil pripravljen sodelovati v društvu.

Kako vidite prihodnost slovenske GRS? In kako vidite svojo prihodnost v GRS?

Dokler bom imela dovolj motivacije, bom v društvu aktivno sodelovala. Najprej bi rada čim boljše in s čim manj težavami pripeljala do konca ta mandat, potem bom pa še videla, kako naprej. Na splošno pa upam, da bo GRZS šla naprej po začrtani smeri, kar pomeni, da bo ostala na tako visoki ravni, kot je zdaj, in še naprej tako uspešno delovala na domačem in mednarodnem področju. ○

Dobra reševalka je tudi dobra plezalka.

Foto: Marinka Dretnik

Raj pod Krnom

*Tavam pod Krnom,
nabiram koprive
in druga zelišča,
ki nimajo rime.
Ironija.
Kot divja gorska žival sem,
ki išče zeli
in se zateče v pečine,
preden pogine.*

(Olga Kolenc)

Včasih pozabim na sanje. Na tiste prelepe občutke, ko ti čez noč zrastejo krila in se brez težnosti dvigaš visoko v nebo. Ostala bom tu, na planini, in bom popolnoma ozemljena. Jutro je jasno, po vsakodnevnih nalivih sveže izmito. Danes bo vse drugače. Danes je sveti Vid, ko se "skoz' noč vid", pravi pregovor. Noč brez pravega spanca je bila svetla in zdelo se je, kot da nihče ni popolnoma ugasnil luči. Ko se je moj um počasi le umiril, se je oglasila budilka. Kazalca sta kazala štiri in pol, po zakonitosti kozmične ure le tri in pol. Treba je bilo vstati, kajti sonce ne čaka.

Jutro na planini Kuhinja
Foto: Olga Kolenc

Planina Kuhinja, 991 metrov

Po prihodu na Kuhinjo me je stresel mrz. Kako blagodejno, pomlad prehiteva, ampak danes ni časa za razpredanje o podnebnih spremembah. Njen mimo-hod je tu, vidim ga, tipam ga z vsemi čutili.

Na vzhodu je rasla svetloba, tipaje je oplazila vrh Krna in se razlila čez kopasti Kozlak. Planine pod južnim vencem gora so samevale v senci in le oddaljeni kravji zvonci so vnašali vonj po življenju. Sonce še vedno ni zmoglo čez rob, ovirala sta ga 1903 metre visok Maselnik ali Leskovški vrh ter malce nižja Stadorja. Skozi predah med vršaci se je končno razlil širok pramen svetlobe. Pravzaprav to ni bil pramen, svetloba se je kot voda razlila čez jez.

Sonce, ki je končno premagalo vzpon, je pokukalo izza grebena. Kot da potrebuje malce počitka, se je naslonilo na rob Stadorja in svetu na južni strani grebena, v obliki jasno začrtanih krakov, odmerilo nove luči. Svetloba se je širila dalje, strma pobočja pod belim vencem gora so postajala svetlo zelena. Svet nad planino Kuhinja je bil kot razbrazdan človeški obraz, čez katerega teče reka življenja. Globoki mehki zarisi, ki so jih na poti v dolino nadelali hudourniške vode in snežni plazovi, so najizrazitejši v jutranji igri svetlob. A ta, na prvi pogled čudovit delček naše podalpske dežele še zdaleč ni vse. Šele takrat, ko se dobro sprijateljimo z naravno in kulturno dediščino tega območja, začutimo pravo celoto.

Ob pogledu na razkošje, ki ga tukaj ponuja narava, človek ne potrebuje veliko dodatnih dobrin. Mleko, maslo, skuta, sir, sirotka, vse je popolnoma sveže in iz prve roke. Cvetele so koprive, lipe in bezgovi grmi, tudi divje češnje, raztresene po planini, so že kazale nekaj zrelih plodov. Bili so drobni in sladki, da so lepili prste. Da o zdravljenih zelih sploh ne govorim. Lahko bi ostala tu, kupila bi le še sol, kavo in kakšen zavitek polnozrnatih moka.

Na spodnjem robu planine Kuhinja je Planinsko društvo Kobarid zgradilo prijazno kočico. Žal je kočica, odprta 3. junija 1984, zaradi udara strele 6. avgusta 1994 pogorela do tal. Znova so zavihali rokave; ob popolnoma obnovljeni koči letos potekajo nova gradbena dela. Posedela sem na klopi pod razkošno lipo, ki je širila vonj iz sveže odprtih cvetov. Piko na njej je še pred mojim potepanjem dodala nadvse prijazna oskrbnica, ki mi je postregla s prvo jutranjo kavo in koščkom domačega štrudlja. No, po takšnem uvodu v nov dan končno lahko začnem iskati zeli, ki bodo lek za vse rane.

Planini Kašina, 1049 metrov, in Leskovca, 1230 metrov

Na južnih pobočjih Krnskega pogorja naštejemo pet planin. To so Leskovca, Zaslap, Kuhinja, Kašina in Slanik. Z mlekom, ki je nekoč odtekalo na predelavo v dolino, se je skoraj popolnoma prekinila pridelava sira. Danes je vse drugače, čas prinaša novo, sodobno tehnologijo, ki skupaj z zakladnico stare sirarske tradicije vnaša nov pogled na vrednote. Zgodovinski viri navajajo, da so bila prisojna pobočja visoko nad Kobaridom in Tolminom obljudena že v najstarejših arheoloških obdobjih. Domneva se, da so na planinah Pretovc in Kašina že pred deset tisoč leti občasno bivali mezolitski lovci.

Naj omenim, da je naravna vrednota lokalnega pomena na tem območju ledeniška morena, ki je po pisnih

virih vzhodno od planine Kuhinja, natančneje med planinama Kašina in Leskovca, in je ena večjih v Alpah. Delo, ki ga je na svoji poti ustvaril ledenik, je najlepše vidno šele s primerne daljave. Med naravne vrednote v Triglavskem narodnem parku spada tudi naravni spomenik Krn–Rdeči Rob, saj so vrhovi in južna pobočja na tem območju rastišča ogroženih rastlinskih vrst.

Odpravila sem se proti soncu, proti planini Kašina. Nikjer ni bilo žive duše, vsi pohodniki, ki so že navsezgodaj zjutraj popolnoma okupirali parkirišča pod kočico, so zavili proti Krnu. Po obsežni planini so se pasle gruče krav, pasle so se tudi tik ob poti in najbolj željena raziskovanja jo je v diru ubrala proti meni. Kaj bo zdaj? Pred nekaj tedni so mi odrezali slepič in res nisem bila primerna za igro z mladimi bikci. Krave, ki so prav tako del mojih prvih otroških zaznav, sicer obožujem, a sem ob bližnjem srečanju z njimi z razlogom tudi previdna.

Imeli smo dve kravi. Morda sem štela štiri, morda pet let in takrat se mi je porodilo posebno vprašanje. Opozvala sem arogantno in samosvojo kravo Naglne, ki je bila pravo nasprotje od pohlevne kravje mame Židke. Ni mi bilo jasno, zakaj se moji nogi v kolenu prepogibata naprej, zadnji dve kravji nogi pa v obratno smer. Stopila sem do nje in jo potipala za koleno zadnje noge. Prestrašena krava je z obema nogama in zadnjim delom trupa v hipu poskočila visoko v zrak tik moje glave. Moje drobno srce se od strahu še dolgo ni umirilo. Naslednja slaba izkušnja se je zgodila na sosedovem pašniku, ko je nas otroke napadel mladi bicek. Rešil nas je njegov zdrs, ki je s kopiti zarisal v zemljo dolge zareze.

Razigrana krava, mogoče bik, karkoli je že bilo, se je usmerila na pašnik na drugi strani ceste. Nadaljevala sem proti sončnemu bregu nad seboj, kjer so se v svežih travah igrale kapljice jutranje rose. Čez čas sem se ozrla in videla sem, kako se ista žival še vedno podi po

*Južna pobočja
Krnskega pogorja
Foto: Olga Kolenc*

pašniku sem in tja. Ob višku očitno pozitivne energije je med tekom z obema zadnjima nogama poskočila visoko v zrak, tako kot naša Naglne, ki bi me skoraj ubila. Čez ledeniško moreno sem se odpravila proti planini Leskovca, ki se skriva v varnem zavetju pod Stadorjem in Leskovskim vrhom. Odprl se je veličasten pogled na razčlenjen skalnat greben, izpod katerega padajo gole, s travo porasle strmali. Kot da bi slikar čez živo zeleno pobarvane hrbte nanesel nekaj beline, so v soncu dehteli vrtovi belih kobulnic. Tudi ta planina, ki je bila zaradi ogromne skale, utrgane v pogorju, poškodovana in zaprta, danes znova živi. Občutek za čas je izginil, izza grebena so se že plazili prvi beli oblaki. Kontrasti so bledeli, sonce je lezlo v zenit pa tudi v vse grape in konte. Malce kislega obraza sem použila "dolinski" jogurt in se vrnila na planino Kuhinja.

Italijanska kapela Bes, 1220 metrov, med Planico in Plečami

Nekaj me letos kliče tja gor in pod Krn sem se vrnila že po dveh tednih. Kakšna sprememba! Urna kazalca sta kazala šesto in parkirišče je bilo prazno.

Zvončica
Foto: Olga Kolenc

Visoka oblačnost, enakomerno razvlečena čez nebo, je kot zavesa zastrla vrhove. Izpod vodoravno začrtane mlečno bele meje so bila vidna le vlažna zelena pobočja. V pritajeni svetlobi moja čutila niso več zaznala skrivnostne moči škratov in vil kakor v času pred kresno nočjo.

Moji cilji so bili 1376 metrov visok vrh Planica, italijanska kapela Bes, ki se skriva nad manjšo pečino med Planico in Plečami, ter Krnski krog (Krnski Stonehenge) na planini Zaslup. Razen planine Zaslup, mimo katere vodi oblegana pot na Krn, so na prvi pogled odmaknjeni kuclji kot komaj opazen privesek pogorja. A slika je malce drugačna. Svet, ki ga od planine Kuhinje do Drežnice povezujeta poti Alpe Adria Trail in Pot miru, le ni popolnoma osamljen.

Da bi tudi to jutro dočkala sončni vzhod, sem se med hojo večkrat ozrla proti Rdečemu robu. Ni ga bilo in skozi meglo se je komaj opazno prebilo nekaj svetlobe. Oznaka, ki nas ob ostrem desnem ovinku pod planino Zaslup usmeri na kolovoz, nas kmalu pripelje v gozd. Po kratkem strmim spustu sem pristala na stari

mulatjeri, ki v zmernem vzponu preči nekaj globoko zarezanih hudourniških grap. Ta svet ni ravno nedolžen, strma pobočja nad nami, kjer si vode utirajo pot, kažejo sled preobrazbe. Pot, ki je bila leta 2015 zaradi podora na dveh delih težko prehodna in nevarna, je popravljena in zavarovana z jeklenico. Po prihodu iz gozda me je znova objela svetloba. Malo več je je bilo, a oblačni pokrov se še vedno ni vdal.

Manjše sedlo med Planico in Plečami desno nad nami prehaja v obsežen pašnik. Razteza se vse do vrha Planice, kjer od pomladi do pozne jeseni pozvnanjajo kravji zvonci. Le dober lučaj stran se med drevjem pokaže italijanska vojaška kapela Bes. O kapeli, ki je našla svoje mesto v bližini prve italijanske frontne črte, obstaja le malo podatkov. Zgrajena naj bi bila v spomin na italijanske vojake, padle v prvi svetovni vojni, živim pa v tolažbo. Nad vhodom je latinski zapis *consolatrix afflictorum*, psalm iz lavretanskih litanij Matere božje, ki prišleku sporoča, da je kapela posvečena Mariji, tolažnici žalostnih. Bogato okrašeno vhodno pročelje dopolnjuje orel z razprtimi krili, ki je v italijanski vojski še danes simbol planinskih enot. Kljub nedavni obnovi je njena zunanja podoba danes precej načeta.

Planica, 1376 metrov

Domnevala sem, da je Planica s travo poraščen hrib, ki je lepo viden s prelaza. Nanj se povzpne po brezpotju in precej dvoumna oznaka na prevalu nas hitro lahko zavede. Manjša steza, ki po prihodu s planine Kuhinje v ostrem kotu zavije desno, smer sicer nakaže, a se ta takoj izgubi. Malce više se znova pojavi in spet izgine. Od živine nadelan opuščen kolovoz, ki poteka malce niže, tik ob ograji pašnika, nas ne pripelje na vrh, ampak v gozd.

Nekaj krav se je mirno paslo, vse druge so legle k počitku. Počasi sem grizla v breg in bilo mi je čisto vseeno, do kod bom prilezla. Vedno se nekaj najde, kar zaznamuje dan. Samo da nekam pridem, da vidim ta mali, nepomemben, a še nikoli viden košček sveta. Pogled na južna pobočja Krna zdaj opazujem s popolnoma drugega zornega kota kot zadnjič. Zavesa, ki je zjutraj zakrila zgornji del Krnskega pogorja, je bila še vedno tam in nikogar ni bilo, ki bi jo vsaj malce premaknil. Nebo je prepredla visoka oblačnost, ki je popolnoma zakrila razgled.

Gazila sem visoko travo, pomendrano od živine. Turške lilije sem že zdavnaj zamudila, v razcvetu sta bila zdravilna šentjanževka in rman. Tik pod vrhom sem v pašni ogradi našla prehod, tam pa se začne tudi stara mulatjera. Skozi grmovje sem kmalu stopila na vrh, ki je skoraj popolnoma izravnal. Ob pogledu na ostalino iz prve svetovne vojne mi je bilo jasno, da sem prišla na cilj. "Pišuka," sem na tiho zaklela, ko sem stopila v kravjak. Le kdaj bom ponovno zlezla na kakšen pošten hrib, sita sem kravjih kucljev!

Ko bi bilo vsaj malo razgleda. Videla sta se le rob Kozlaka in skrajni južni del s travo porasle krnske plošče, ki se prelomi v steno. Tudi Stol, Matajur in greben Kolovrata so bili samo še motni obrisi. Kot nepopoljšljivi

optimist sem še vedno upala na razjasnitev. Naj se to stanje že nekam premakne. Lahko pada dež, a ker danes v nahrbtniku nosim dežnik, gotovo ne bo deževalo. Nič drugega mi ni preostalo, kot da sem se spustila po bregu navzdol do prelaza. Žive duše ni bilo, ki bi ji ta dan lahko podarila nasmeh in z njo izmenjala nekaj besed, pa čeprav le o vremenu.

Planini Slapnik in Zaslup, 1375 metrov, ter slovenski Stonehenge

Nadaljevala sem pot proti nekdanji konjski planini Slapnik. Objekti, ki so sezidani iz kamna, tvorijo polkrog. V bližini je zbiralnik vode z večjim kamnitim koritom, ki ga napaja neusahljivi studenec. Planina, na kateri se pase jalova živina, je bila ta dan videti prazna. Živali, ki so se pasle v bližini, so bile nekam mirne, kajti vreme je tudi njih pritiskalo k tlom. Pod vlažnim pokrovom neba tudi njim ni bilo do norčij.

Prišla sem do najvišje ležeče planine Zaslup, ki je na južnih pobočjih pod Krnom še zadnja od že naštetih petih planin. Njeni pašniki se raztezajo po pobočjih krnske plošče vse do višine 1800 metrov. Do leta 2006 so mleko po mlekovodu spuščali do planine Kuhinja, od koder so ga odvažali v bližnjo mlekarno, danes pa je njihova dolgoletna sirarska tradicija znova v polnem razmahu. V bližini poslopjij stoji stara kapelica, ki je posvečena svetemu Izidorju, zavetniku kmetov in pastirjev.

Velika lesena tabla nas usmeri v slovenski Stonehenge ali Megalitski krog pod Krnom, ki je tik ob poti. Leta 2005 ga je odkril arhitekt Janez Bizjak, dolgoletni direktor Triglavskega narodnega parka in vrhunski poznavalec našega alpskega sveta. Postavil je tezo, da gre nemara za spomenik megalitske kulture, ki je v Sloveniji edinstven. Med drugim je zapisal, da je krog pod Krnom od vseh pri nas najdenih domnevnih

megalitskih struktur največji, najizrazitejši, najbolj nenavaden in vpaddljiv od vseh, doslej najdenih v Julijskih Alpah, ter najbolj primerljiv s podobnimi gradnjami v drugih delih Evrope (*vir: www.modrijan.si*). V raziskavah kroga pod Krnom so se mu pridružili tudi arheologi, geologi, *geomanti* ter zapisovalec starosvetnih pripovedi. Mnenja glede tega odkritja so deljena, za potrditev pristnosti slovenskega "Stonehenga" pa bodo potrebne še dodatne raziskave.¹

Vzela sem si čas, stopila sem v krog in posedela na kamnih. Koliko takšnih in podobnih zakladov – ali le mitov – naših davnih prednikov še skrivajo nedrja zemlje? Človek, ki je večni iskalec luči, ob zimskem sončnem obratu zavedno ali nezavedno še vedno čaka na prvi jutranji žarek. Sonce, ki vedno znova zmore pot, bo s svojo svetlobo oplazilo krog in na planine pod Krnom se bo z njegovo močjo čisto počasi vrnilo življenje.

Prevzeta nad močjo narave sem se vračala proti planini Kuhinja. Lipe so že odcvetele, tudi bezeg je odcvetel, divje češnje pa so dozorele. Bile so visoko zgoraj, rdeče, črne in sladke, da so lepile prste. ●

¹ V spletni zbiranki (www.soca-valley.com) je o krogu strnjeno nekaj osnovnih podatkov: "Pred dobrimi pet tisoč leti so si prebivalci pod Krnom poleg naselja uredili tudi svetišče, kamniti krog, in poskrbeli za duhovni del življenja. Kamniti krogi so bili del tedanje kulture na območju Alp in vse do Anglije. Zanje je značilno, da so vse njihove mere deljive z vrednostjo (3,14). Krnski kamniti krog ima premer 31,4 m. Razdalje med energijskimi točkami na krožnici, na katerih so postavljeni kamni, je 3,14 m. V središču kroga so štiri kamni, postavljeni v smeri štirih strani neba. Na severnem delu je kot tetiva postavljena linija kamnov, oddaljena od krožnice 3,14 m. V notranjosti kroga je moč zaznati zelo močno energijo prostora. Ob zimskem sončnem obratu posije prvi jutranji žarek v sredino kroga skozi razmik med dvema največjima skalama v krožnici. V gornjem delu kroga je obredni kamen. Izžareva vse tri vrste energij (astralno, nebeško in zemeljsko). Ob kamnu, ki je energijsko najpomembnejša točka v krogu, so izvajali kultne obrede."

Vhod v slovenski Stonehenge
Foto: Olga Kolenc

Ali alpinist kdaj neha biti alpinist

Srečanje alpinistov veteranov

Če ne bi bilo njih, ne bi bilo nas. Če ne bi bilo alpinistk in alpinistov, ki so risali smeri v naše in tuje stene, ki so iz hribov prinašali novosti, izkušnje in nova znanja ter to delili s svojimi nasledniki, bi bila naša sedanost revnejša ali vsaj okrnjena. Če ne bi bilo gorskih reševalcev, ki so opravljali plemenito poslanstvo, nadgrajevali svoje znanje, poučevali tiste, ki so prišli za njimi, bi se morali mi učiti drugače in drugače. Da, alpinisti veterani, naši mentorji, so tisti, katerih bogato dediščino v obliki literature, vodnikov, fotografij, znanja, spoštljivega ponavljanja njihovih smeri in ne nazadnje odnosa do narave in ljudi smo dobili v varstvo, ko so se oni "upokojili". Upokojili? Kakor pravijo, se v resnici nikoli ne upokojiš, le nekoliko drugače začneš "hoditi" v gore.

Srečanje alpinistov veteranov je precej bolj zabavno kot marsikatero srečanje mlajših plezalcev in prav nalezljivo veselo vzdušje se ustvari, ko se zberejo nasmejani in srčni ljudje, ki jih družita skupna preteklost in ista misel, združila pa jih je ljubezen do gora. Katera je tista misel, ki kljub različnim interpretacijam vsekakor velja za vse, ni težko ugotoviti: "Enkrat alpinist, vedno alpinist." Čeprav se z vsemi, ki so se srečali v Koči na Gozdu pod Vrščem (kar petinpetdeset so jih gostili prijazni gostitelji), žal nisem mogla rokovati, sem se že po nekaj naključno izmenjanih besedah in zaradi vzdušja prepričala, da tista misel zares velja za vse. Torej: ali alpinist kdaj neha biti alpinist?

Špela Kristan: "Alpinist ostane alpinist, tudi ko neha plezati, saj mu alpinizem pusti pogled na življenje, kakršen ostane za zmeraj."

Alpinistka, gorska reševalka in vodnica reševalnega psa, upokojena zdravnica Milena Kristan, ki jo vsi poznajo kot Špelo, je nekoč v Nepalju zelo zbolela. Zanj so skrbeli tamkajšnje nune in menihi. Iz hvaležnosti, a ne zgolj zato, je v odročni gorski vasi Chyalsa

s pomočjo pokroviteljev potem postavila ambulanco, v kateri zdaj vsako leto zdravi tamkajšnje prebivalce. Menda so Špelo nekoč v Nepalju celo ugrabili ... Ne, ni je na ramah odnesel plečat mladenič, starejša žena jo je pod pretvezo, da nekdo nujno potrebuje zdravnika, zvalila v hišo in jo zaklenila vanjo. Zakaj? "Ker njen sin potrebuje ženo, vas pa zdravnika," je pojasnila.

Bojan Pollak - Bojč: "Če je 'ta pravi' alpinist, nikoli! Vedno je alpinist, saj je alpinizem dejavnost za celo življenje, in to ne glede na posameznikove sposobnosti. Ko smo mladi, plezamo 'šestke' in 'sedemke', ko smo stari, pa hodimo v hribe."

Kdo ne pozna Bojča, Bojana Pollaka?! Gorski reševalec, alpinistični inštruktor, vodnik PZS in gorski vodnik iz Kamnika z mednarodno licenco IFMGA hodi v gore že od četrtega leta, z alpinizmom pa se ukvarja od svojega triindvajsetega leta starosti. Himalajist in učitelj v nepalski šoli za gorske vodnike, ki smo jo ustanovili Slovenci (Aleš Kunaver), še vedno deluje v različnih organih Planinske zveze Slovenije, v alpinistični šoli in pri usposabljanju članov planinskih

Špela Kristan Foto: Marta Krejan Čokl

Bojan Pollak Foto: Tone Škarja

Janko Ažman Foto: Marta Krejan Čokl

društev. Pollaka je pred dvema letoma predsednik RS Borut Pahor odlikoval z medaljo za zasluge za vsestranski prispevek k razvoju prostovoljnega vodništva, življenjsko delo v slovenski planinski organizaciji in prispevek k razvoju slovenske planinske šole v Nepalju.

Janko Ažman: "Teško bi alpinist nehal biti alpinist. Mislim, da je ves čas nekaj ... Hmmm, nekaj alpinističnega je v njem. Hribi ga privlačijo celo življenje. V duši je vedno alpinist, čeprav ne more več plezati, ko ostari. Sam kakšno Slovensko še spravim skupaj (*smeh*), drugače pa bolj hodim v hribe."

Janko Ažman je bil član odprave, ki se je leta 1975 po prvenstveni smeri v južni steni povzpela na Makalu, 8463 m. To je bila šele tretja preplezana velika stena v Himalaji. 6. oktobra 1975 sta na peti najvišji gori na svetu kot prva Slovenca stala Stane Belak - Šrauf in Marjan Manfreda - Marjon (Marjon je z najvišjim osvojenim vrhom brez kisika takrat dosegel rekordno višino), za njima pa še Janko Ažman in Nejc Zaplotnik, Viki Grošelj in Ivč Kotnik ter kot zadnji Janez Dovžan. Južna stena Makaluja je bila sicer prvič preplezana do višine 8200 metrov že tri leta prej, in sicer sta bila Janko Ažman in Matija Maležič prva Slovenca in Jugoslovana, ki sta prestopila to magično mejo.

Roman Herlec: "Jaz pravim, da te prisilijo, da nehaš plezati. Žena, otroci ali pa te bolezen spravi iz hribov. Tako pač je, da ko si star tri leta – sem iz Kranja – je podvig vzpon na Šmarjetno goro, potem z leti hočeš više, naenkrat je to Grossglockner, potem Matterhorn in Mont Blanc in tako dalje. Nikoli se ne nasitiš, a ko pridejo leta, se moraš umiriti, ker nisi več sposoben takih vzponov. Potem pa od daleč opazuješ druge, tako kot jih jaz danes, in gledaš hribe, kjer si včasih plezal, in smeri, ki si jih preplezal. Včasih se vprašaš, zakaj, a na to ni odgovora. V gore te vleče neka sila. Po kaki težki turi si rečeš, da se ne greš več. Čez nekaj dni pa si spet tam. Ko enkrat ne moreš več plezati, je pa že sam pogled na gore dovolj."

Znamenita smer Herlec-Kočevar v Šitah, ki sta jo prva preplezala Roman Herlec in Rado Kočevar 13. avgusta 1950, je klasika, v katero se podamo s spoštovanjem in marsikdo najbrž tudi s cmokom v grlu. Brata Herlec sta bila skupaj z drugimi soustanovitelja

Roman in Emil Herlec Foto: Marta Krejan Čokl

Slovenskega planinskega društva Gams, ki je pozneje preraslo v Alpinistični odsek Kranj. Roman je bil nekaj časa tudi načelnik odseka.

Emil Herlec - Milč: "Ne! Nemogoče, saj postaneš zasvojen s to naravo. Ne moreš naenkrat reči: zdaj bom pa nehal. Plezati sem začel leta 1946 in do zdaj se nisem nehal ukvarjati s tem. Res ne plezam več, ampak spremljam pa vse, kar naši alpinisti počnejo doma in po svetu."

Emil Herlec, gorski reševalec in letalec, je bil prvi načelnik podkomisije za letalsko reševanje. Prvo reševanje s helikopterjem, ki so ga ljubkovalno poimenovali po Burdušu, liku ciganskega glasbenika iz televizijske serije Muzikanti, je potekalo marca 1968, torej pred petdesetimi leti, pod Mojstrovko. Plaz je odnesel šest smučarjev, preživela sta le dva. V prvi helikopterski reševalni sestavi so bili pilot Andrej Andolšek, Emil Herlec in zdravnik Ivo Valič, mehanik je bil Emil Stančič.

Marija Markež - Mica (roj. Kavar): "Mislim, da alpinistka postane nekdanja alpinistka tako, da se prelevi v planinko (*smeh*), takrat ko neha plezati. Dokler pa si navezan na vrvi in si odgovoren za soplezalca, si alpinist. Ali alpinistka."

Alpinistka Mica, Marija Markež, je med drugim 17. 8. 1969 z Aljažem Simoničem - Alijem in Janezom Gradišarjem - Čirčangom preplezala Herlecovo smer (V-IV, 350 m) v spomin Franku Herlecu, ki se je sredi avgusta leta 1948 smrtno ponesrečil v steni pod Škrbino (Varianta Kollnitzove smeri). V *Planinskem vestniku* (št. 11, 1970) je zapisala: "Toda, kaj

Marija Markež in Marija Hlavaty Foto: Marta Krejan Čokl

je potemtakem tisto, za kar hodim v steno? Nekaj je vendarle, kar me usmerja tja. Vem, kaj je to, ali bolje – slutim, kaj bi moglo biti. Ni res, da mi stena prva nekaj daje. Prav nasprotno – jaz sem tista, ki dajem prva. Dam vse, česar sem zmožna, vse, kar imam preveč: svojo moč, svojo vztrajnost, potrpežljivost, odpornost, dobrovoljnost ... In kaj mi vrača ona? Spoznanje! Ona mi na vsakem koraku pove, da so v meni sile, da imam moči. In pokaže, razodene, kakšne so te sposobnosti ali slabosti. Na gori sproščam svoje sile, spoznavam in se vzgajam. Navidezni cilj je vrh vsake stene. Resnični, zadnji cilj pa je – biti več, kot sem."

Marija Hlavaty - Marička (roj. Horvat): "Hja, če ne pleza več, je nekdanja alpinistka, ampak po duši pač ne, v duši ostane alpinistka za zmeraj. Plezati ne morem več, ampak semle pa še rada pridem, med gore in vrstnike obujati spomine ..."

Marija je bila med letoma 1966 in 1969 tajnica v svojem društvu, alpinističnem odseku Akademskega planinskega društva. V zborniku, kjer je predstavljen Akademski alpinistični odsek "v letih Maričke in Franceljna" (Franci Savenc, predsednik APD), lahko med drugim preberemo, kaj je Marička povedala o izpitih za alpiniste v njihovem odseku: "Najtežja preizkušnja vsakega novega alpinista so bila dvoumna izpitna vprašanja, ki so mu jih stari alpinisti zastavljali na sprejemu, pravičen odgovor pa je bil le en. Na primer: Kaj je najnevarnejše pri 20-metrskem padcu? Zadnji meter. Koliko klinov gre v en meter počti? Nič, ker nimajo nog, vse moraš sam začiti."

Rado Kočevar: "V mislih sem še vedno alpinist. V hribe ne morem več tako kot včasih, ker imam koleno izrabljeno, grem pa še vedno rad. Pred kratkim sem šel na Zugspitze, ampak ne peš. S plezalnih smeri sem počasi prišel na navadne poti, zdaj ko težko hodim, sem pa alpinist v mislih."

Eden največjih, Rado Kočevar, gorski vodnik, inštruktor, reševalec, predavatelj, je letos dopolnil devetdeset let. Plezati je začel leta 1946, že čez dve leti pa je z Janezom Frelihom opravil prvo ponovitev Aschenbrennerjeve smeri v Travniku. Preplezal je Skalaško v Špiku, Severovzhodni raz Jalovca in

Čopov steber, ki je imel do takrat le nekaj ponovitev, v rekordnih osmih urah. S Cirilom Debeljakom - Cicem je preplezal prvo smer z oceno VI+ pri nas, Raz Dedca (Lučki Dedec). Franc Zupan, s katerim sta letos prejela priznanje PZS za življenjsko delo v alpinizmu, pravi, da je bil Rado najboljši v njihovi generaciji in da je imel neizčrpno energijo. Menda so ga klicali "živa mišica" ...

Dušan Kukovec: "Ne! Zmeraj ga vleče v hribe. Tam se znebiš vseh skrbi. Na vrhu odvržeš vse neprijetne skrbi in vsem odpustiš. Ko se vrneš v dolino, pridejo nove skrbi in težave, krivice, potem pa greš zopet v gore in skrbi spet odvržeš. Dober alpinist lahko postaneš hitro, težko pa postaneš star alpinist – to postaneš, če vedno želiš dobro in če odpuščaš."

Dimnikar Dušan Kukovec in Janez Resnik sta bila prva Jugoslovana, ki sta preplezala severno steno Eigerja. Med 22. in 24. julijem 1969 sta opravila 69. ponovitev Heckmairjeve smeri. Dušan je bil gorski reševalec in inštruktor GRS. Udeležil se je številnih alpinističnih odprav, tudi na Novo Zelandijo. V skrivnostnem Križevniku ima sedem prvenstvenih smeri, do vstopa v prvenstveno Šaleško smer v Paklenici je prijezdil na konju, njegov je sloviti Zmaj v Ojstrici, ki ga je preplezal z Vančem Potrčem, Dodijem Pušnikom in Dragom Zagorcem ter ga poimenoval Smer Iva Reye.

Tomaž Jamnik - Mišo: "Po srcu najbrž ne neha biti alpinist, nekaj mu vedno ostane. Glede na fizične sposobnosti pa ... No, potem pa samo še fotografije gledaš. Ampak že to, da jih gledaš, sploh svoje, pomeni, da nikoli nisi nehal biti alpinist. Res še hodim v hribe, vseeno pa zdaj počnem nekaj čisto drugega ... Igram golf (*smeh*)."

Član prve jugoslovanske odprave na Everest Tomaž Jamnik sicer takrat res ni stopil na vrh sveta, vendar brez njegove podpore in podpore drugih članov odprava zagotovo ne bi bila tako zelo uspešna. Jamnik, tudi gorski reševalec in nekaj časa načelnik kranjske postaje GRS, je bil član mnogo odprav v Himalajo in Karakorum, med drugim tudi na prvi naš osemtisočak Makalu leta 1975, K2, Jalung Kang, Gašerbrum itd. Leta 1986 stal na vrhu osemtisočaka Broad Peak.

Rado Kočevar Foto: Marta Krejan Čokl

Dušan Kukovec in Tomaž Jamnik Foto: Marta Krejan Čokl

Dušan Srečnik Foto: Marta Krejan Čokl

Dušan Srečnik - Zobač: "Nikoli! Njegova duša je zmeraj v gorah."

Libor Anderle, Luka Rožič in Dušan Srečnik so leta 1971 prvi preplezali znamenito Helbo v Severni steni Triglava. Zobač je bil član prve slovenske alpinistične odprave v Yosemite leta 1973, kjer je z Janezom Građišarjem, Janezom Dovžanom, Mihom Smolejem, Janezom Lončarjem in Nejcem Zaplotnikom plezal v steni El Capitana, Half Doma in v nižjih stenah. Šesto sedemdnevne ture so bile zelo zahtevne in so po težavnosti spadale v sam vrh svetovnega skalnega alpinizma. Zobač je tudi član odprave na prvi slovenski osemtisočak, Makalu.

Anton Sazonov - Tonač: "Alpinist ostanesh celo življenje, saj gre za nekakšno prepričanje. Ko si mlad, si v formi in plezaš v težjih smereh, ko si starejši, plezaš v lažjih smereh, ko pa si star, imaš plezanje in gore v mislih. Lani sem bil pri Sandiju Blažini na obisku in me je povabil v hribe. Malo začudeno sem ga pogledal, a sem mu vseeno sledil. Peljal me je v sobo, polno slik raznih gora in alpinistične opreme, in mi rekel: 'Vidiš, takole sem pa jaz zdaj v hribih plezam ...' Čeprav samo v mislih, je za zmeraj alpinist."

Klasični alpinist, turni smučar, gorski reševalec, vodja odprave na Trisul in na Spitzberge (Svalbard), Tone Sazonov - Tonač, je zagotovo osebnost, ki si jo človek najprej zapomni po njegovi hudomušnosti in prijaznosti. S Stanetom Belakom - Šraufom in Alešem Kunaverjem je prvi preplezal Čopov steber pozimi. Zgodbo poznamo, kajne ... Zgodba pa ima Tonač še veliko, in to tako iz Alp kot iz Himalaje. Da je res posebež, pove tudi podatek, da se je poročil pri trinpetdesetih letih.

Tone Škarja: "Alpinist je pustolovec, to je vrojeni nagon. Enako velja za jadralce, letalce, raziskovalce, znanstvenike. Ne velja pa to za plezalce, deskarje in podobne. Kot je rekel Messner: pred pol stoletja smo se vsi alpinisti poznali, plezalcev je bilo pa malo, zdaj je pravih alpinistov še vedno toliko, nekaj sto, plezalcev pa na deset tisoče."

Tone Škarja je zagotovo eden od najprepoznavnejših slovenskih alpinistov, ki je imel in še vedno ima pomembno vlogo v svetu alpinizma pri nas in v svetu. Reševalec, gorski vodnik, avtor izjemnih prvenstvenih smeri, pisec, organizator in vodja mnogo odprav.

Anton Sazonov s planinko iz Češke Foto: Marta Krejan Čokl

Njegova veličina je vidna tudi iz člankov in kolumn v *Planinskem vestniku* in tehničnih komentarjev, ki jih objavlja na spletu kot odziv na odmevnejše prispevke. S svojo napredno miselnostjo, ki temelji na bogatih izkušnjah, z dovtetnostjo in lucidnim umom je Tone estetik, etik in eden tistih, ki so in bodo vedno vzor. V več pogledih.

Srečanje se je začelo s spoštljivo minuto molka za vse, ki so se za zmeraj poslovili od naših gora. Vodil ga je predsednik odbora alpinistov veteranov, Kazimir Drašlar - Mikec, pozdrave iz Planinske zveze Slovenije je prenesel njen podpredsednik Martin Šolar, Peter Bajec - Poli, načelnik Komisije za alpinizem, pa je s svojo hudomušno pripombo, da se je veteranom že skoraj pridružil – trenutno je namreč "na berglah" – požel velik aplavz in med prisotnimi vzbudil veliko smeha. Rado Kočvar, Dušan Kukovec in Danica Blažina so bili prvi, ki jih je v imenu vseh prisotnih pozdravil Mikec in jim za njihove obletnice podaril knjige; vsi trije so namreč letos dopolnili devetdeset let. Petinosemdesetletnik je letos postal Cene Grilj, osemdeset križev nosijo Tomaž Jamnik, Tone Kralj, Franci Šušteršič in Damjan Meško, petinosemdeset pa Božo Lavrič, Klavdij Mlekuž, Bojan Pollak, Janez Lončar in Nuša Zagorc. Že tako zelo zanimivo srečanje je s predstavitvijo knjige *Nevarno proti vrhovom* popestril Jani Bele, Aleš Česen pa se je s svojo večpredstavnostno predstavitvijo veteranom pridružil po večerji.

Poklon vsem! Za vse, kar ste. ●

Tone Škarja Foto: Jure K. Čokl

Tone Škarja

Ronaldo

Rapti, reka med divjino in civilizacijo Teraja. Prvi somrak. Z domačinom hodiva po ozkem pasu med strugo in polji. Kmetica popravlja plot, le nekaj žic, razpetih med lesenimi koli. Na njivi steptana kotanja, kot nekakšna plitva skleda. Kaj je to, ta odtis? Ronaldo, se na kratko vključi kar kmetica. Ronaldo? Ja, dopolni vodnik. Divji slon, ki hodi čez reko k slonicam vzrejališča. Ali se jih pred leti niso bali? Da, a se je zaradi istih genov rod spridil, zdaj imamo pa zdrav podmladek, krepkejši. In škoda, tole coklanje po njivi? Odtehta koristi; in še to je le kdaj pa kdaj, kadar ga preveč razganja. Hiter pogled naokrog in za hrbet: nič ni, le šum reke.

V Teraj sem šel za zaključek obiska Nepala. Prvi teden sem bil kar v Katmanduju, a le kot turist, najbrž prvič brez kake druge obveznosti. Drugi so odšli na *trek*, meni pa so zaradi omejene gibljivosti ostajali samo sprehodi po znanih ulicah. Ker sem včasih po njih skoraj tekel, tudi ti niso bili preveč zanimivi. Napol porušeni Svajambunat je bil v nasprotju s svojim

poslovilno srečala z Dipakom Lamo, odpravarskim sodelavcem že od Everesta '79. Zdaj živi z ženo, sinovo vdovo in vnuki v Ameriki, a je načrtoval novembra obisk Nepala. Zadnji hip je sporočil, da pride šele januarja. Saj boš še tam, ali ne? Pa kaj še. Srečno! Sicer se pa Azijci tudi od domačih poslavljajo manj patetično kot mi. Naš čas je minil, mi je leto dni prej pripisal k voščilu. In gospa Hawleyjeva, vprašam Anga Phurbo. Slaba je, ni je več mogoče obiskati. Listje se osipa.

Kasneje se premaknem – z avtobusom v Pokro, nepalsko "obmorsko" mesto. Takoj na postaji taksistu: Sarangkot, kar najbolj visoko in hkrati poceni. Tod je konec ozkega grebena, ki se vleče od Naudande sem. Na južni strani Pokra in jezero Pheva, na severni dolina reke Seti, naprej pa veriga Anapurn, na vzhodu zamejena z Manaslujem, na zahodu z Daulagirijem, spredaj pa zastražena z dominantnima silhuetama Južne Anapurne, katere jugozahodni greben hrani spomine na našo edino žensko himalajsko odpravo (1986), in koničaste Mačapuči (ribji rep). Hotelska posadka je družina Čapai, oče, mati in dve hčeri, prva razigrana petošolka, drugorojenka pa nekoliko v njeni senci. Tretje nadstropje ozke hiše je hkrati družinski hotelček. Tak "hotel" je skoraj vsaka hiša, obeta se pa tudi že industrijski turizem. Le kilometer naprej se košati novi hotel Annapurna, čeprav šele z enim krilom. Sicer je pa klima idealna, zame pravo višinsko okrevališče (Čarobna gora T. Manna), bolj lenobišče. Zraven je Sherpa Resort z lesenimi ležalniki, kjer brez vznemirjanja pol dneva preživiš z velikim čajnikom "nepali tea". Tri dni polnega penziona s pivom vred za 6630 rupij, šestdeset evrov. Za konec fotografiram še gostiteljico Ankito. Čeprav osnovnošolka, zna pozirati. Pametni telefoni, ki jih imajo vsi, so prav primerni za učenje modnih gibov in izrazov.

Nazaj v Pokro. Kdo daje denar za ceste, vprašam taksista, ko drsiva po široki aveniji skozi mesto. Prej ozki cesti so se morale hiše umakniti ali pa so jih zožili. Že v Patanu sem videl, da te za oblast niso ovira. Mi, pravi, saj nas vse bolj ožemajo. In koliko plačajo za hišo, če jo podrejo? Polovico, mogoče, ostalo pa sam. Pravijo, da si boš itak lepšo postavil, kot je bila stara. V Mednarodni gorski muzeji ne grem, nič novega nimam povedati

Romarka
Foto: Tone Škarja

videzom sijajno razgledišče na "vso" Himalajo, saj je bila v kristalnem novembrskem zraku edina omejitelna črta gozdnatega obrobja kotline. Najlepša jesen po mojem spominu, hkrati so bili pa časopisi polni rekordno zakajenega Delhija. Majhen premik zračnih tokov in že je vse drugače. Novica je bila tudi, da je voditelj maoistov Pušpa Kamal Dahal izgubil edinega sina in hkrati obetavnega naslednika Pračandro Dahala, ki ga je izdalo srce. Tako se dinastija ne bo mogla nadaljevati, hčere namreč ne štejejo. Upal sem, da se bova

prizadevnemu gospodu Raju, ki bi rad, da bi zbirke živele, se spreminjale. Vedno predlaga kako občasno razstavo, recimo naših odprav na vse osetisočake. Seveda smo za, le denarja ni za to. Nepal in Himalaja sta daleč od našega obzorja oziroma plank. Sedim pod velikim pipalom ob jezeru. Za hrbtom imam znano kapelico, a ne bom prižgal sveče. Meditativno opazujem promet vozil in vrvenje pešcev. Pred menoj se ustavi stara gospa, po romarsko oblečena, in me s sklenjenimi rokami in prikonom pozdravi. Za trenutek se ne najdem, potem se spomnim romarskega meniha, sedečega na bregu Kali Gandaki (odprava Daulagiri '98), ki me je blagoslovil po mojem spoštljivem pozdravu. Zdaj jaz enako dvignem roko – pojdite v miru! – in gospo očitno osrečim. Torej sem bil v njenih očeh popotni romar z modrostjo že onkraj dobrega in zlega, ko si podelujemo le še mir. Dvakrat smo si ljudje res podobni, čeprav sicer živimo vsak po svoje in drugje: ob rojstvu in pred koncem, prej zaviti v nekakšne rdeče kožice, potem pa prepreženi z brazdami, ki smo si jih nabrali skozi življenje. Zanimivo srečanje! Gotovo me je vtis tega bežnega srečanja spremljal še v Teraj. Zgodnji večer na bregu Rapti. Na drugi strani

in zapiranjem žrel si urejajo ogrevanje in hlajenje. Gledam za reko, ki izginja v indijsko ravnino, in si zamislím tam nekje daleč sebe pred pol stoletja, ko sem prvič prišel v Nepal. Ali bi si tisti mladenič s pogledom navzgor po reki mogel zamisliti pustolovščine in doživetja, ki ga čakajo na tej poti in ki se jih zdaj spominja? Najbrž niti v sanjah! Ali bi hotel še enkrat doživljati Nepal tak, kot je bil takrat, a s sedanjim vedenjem? Vasi in hiše ob himalajskih poteh brez stranišč, spanje le pod šotori, saj so takrat domačini še vedno zbolevali in umirali za črnimi kozami. Pijavke, bolhe, uši. Težave z nosači in šerpami, še ne priučenimi zahtevam odprav. Prečkanje nevarnih rek po polomljenih mostovih, pa tudi brez. Najbrž ne. Kaj je potem tista nostalgija po preteklosti, saj nam je sedaj veliko bolje? Morda po takratnih sanjah, za katere še nisi vedel, ali se bodo sploh uresničile? Mogoče le po hrepenjenju, po najlepšem? In če se zdaj obrnem za pol kroga, proti toku reke, proti njenim izviro, proti goram, in si zamislím sebe kot mladeniča, a tukaj in zdaj, ko ugiba svojo prihodnost, torej kaj ga čaka. Je njemu bolj predvidljiva kot onemu prej? Bo mogoče doživel prav toliko pustolovščin? Ga čaka prav toliko dražljivih ugank?

džungla in pragozd nacionalnega parka, na tej skromna civilizacija. Meja ni ostra. Podnevi gonijo živino na ono stran in iz gozda vlačijo drva, z nočjo se divjina premakne do vode. To pričajo množični odtisi parkljarjev, ki se pridejo napajati, in kaka sled tigrovega kremplja vmes, ko pride po plen. Ves čas pa na bregu poležavajo krokodili. Iz Indije so jih pregnale poplave, tod pa je hrane več kot dovolj. Njihov čas je noč, čez dan pa se grejejo na soncu in zgolj presnavljajo. Skoraj negibni so s svojimi debelimi trebui, le z odpiranjem

Dokončno je dan ugasnil, reka šumi glasneje. Misel na Ronalda, ki se bo ali pa ne bo to noč napotil čez reko, torej sem, me odreši nadaljnjih razglabljanj. Spotikam se po kamniti in prašni poti mimo koč, iz njih sevajo ognji, živino so pozapri, diši po dimu in skromni večerji. Za menoj še nikogar, le šepet reke. ●

Ankita Čapai, zadaj Južna Anapurna (7219 m)
Foto: Tone Škarja

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Vlado Vujisić

Planinski dragulj Črne gore

Narodni park Durmitor

"Premagoval sem zadnje metre vzpona iz Levertare do Pirlitora. Nenadoma se je moja enoletna vizija uresničila. Pred menoj je bil Durmitor. Žal nisem imel fotoaparata, da bi ovekovečil ta trenutek. To je zame storil kar Durmitor. Z ostrim dletom je izdolbel svojo podobo v meni in postajal nepozaben in neizogiben. Od takrat prijateljujem z njim, doživljam in odkrivam njegovo surovo lepoto." Tako je zapisal Branislav Cerović o svojem prvem srečanju z Durmitorjem v avgustu leta 1932.

Masiv Durmitorja
z Bandijerne
Foto: Vlado Vujisić

"Durmitor je najlepše in najbolj raznovrstno pogorje Črne gore," še pravi Branislav Cerović, legenda Durmitorja, avtor mnogih knjig, vodnikov in zemljevidov. Človek, ki je v raziskovanje, spoznavanje in opisovanje Durmitorja vložil veliki večletni trud in označil vse glavne planinske poti ter steze v durmitorskem pogorju in s tem postavil temelje za nadaljnje raziskovanje in spoznavanje tega prelepega gorstva, kot tudi za razvoj turizma v Narodnem parku Durmitor in razvoja infrastrukture mesta Žabljak. Durmitor je tudi drugi najvišji masiv celotnega Dinarskega gorovja.

Durmitor je dobil svoje mogočno ime po keltskem izrazu Dru-mi-tor (Gora z veliko vode). Bobotov kuk, 2523 m, je kot najvišji vrh Durmitorja (ne)uradno tudi najvišji vrh Črne gore. Gorovje je ponos Črnogorcev in spada med redka območja na svetu, kjer je na relativno majhnem prostoru skoncentrirano vse tisto, kar ljubitelji naravnih lepote iščejo v življenju:

visoki skalnati vrhovi, globoke doline, ledeniki, globoki rečni kanjoni, obilica prelepih in raznovrstnih gorskih jezer, "tibetansko-mongolske" travnate stepe in planote, slapovi, bogati in raznoliki gozdovi, neraziskane globoke jame in pečine, veliko planinskih prelazov in poti, ki predstavljajo pravi raj za gorske kolesarje. Durmitor, ki se pne v višino, in kanjon Tare, ki strmoglavlja v globočino, sta dve skrajnosti, ki druga drugi poudarjata svoji impresivnosti, kanjon s svojo globino višino Durmitorja, Durmitor pa s svojo višino globino kanjona.

Trije osnovni morfološki elementi Durmitorja so jezersko-pivska planota, globoki kanjoni Tare, Pive, Sušice, Komarnice in Drage ter skupina vrhov v centralnem delu planote. V ožjem pomenu je Durmitor gorski masiv, medtem ko v širšem predstavlja narodni park, imenovan leta 1952, ki se nahaja v severnem delu Črne gore. Z odlokom UNESCO je od leta 1977 območje reke Tare uvrščeno v svetovne ekološke rezervate, od leta 1980 pa sta Durmitor in reka Tara uvrščena v svetovno naravno dediščino.

Planinski masiv Durmitorja, raziskovanja in prvi vzponi

Planinski masiv Durmitor se razteza v smeri severozahod–jugovzhod. Obsega območje okoli 30 kilometrov dolžine in 15 kilometrov širine, na katerem je osemindvajset vrhov višjih od 2000 metrov in sedemindvajset, ki segajo nad 2200 metrov. Močno tektonsko delovanje ter rečna in ledeniška erozija sta ustvarila planinski svet fantastičnih oblik. Durmitorski masiv je bogat z jamami in pečinami, med katerimi so najbolj znane Ledena pečina in jama na Vjetrenim brdima. Najvišji in najbolj znani vrhovi so: Bobotov kuk, 2523 m, Bezimeni vrh, 2487 m, Šljeme, 2455 m, Istočni vrh Šljemena, 2445 m, Đevojka, 2440 m, Bandijerna, 2409 m, Rbatina, 2401 m, Lučin vrh, 2396 m, Prutaš, 2393 m, Minin Bogaz, 2387 m, Planinica, 2330 m, Savin kuk, 2313 m, Zupci, 2309 m, Terzin Bogaz, 2303 m, Obla glava, 2303 m, Gruda 2302 m, Meded, 2287 m, in Šareni pasovi, 2248 m.

Prvi obiskovalci Durmitorja so bili izključno znanstveniki. Med njimi je leta 1840 Amie Boué prvi objavil izsledke o geološki zgradbi Durmitorja. Josif Pančić je edini, ki je na Durmitorju še pred osvoboditvijo teh krajev izpod Turkov opravljala sistematična raziskovanja v letu 1873. V osemdesetih letih devetnajstega stoletja so ruski geodeti opravili prve geodetske meritve. Prvi se je na Čirovo pečino (sedanji Bobotov kuk) povzpel avstrijski geograf Oscar Baumann leta 1883. Črnogorski učitelj in planinec Jovan Laušević se je leta 1887 s skupino treh črnogorskih planincev z Žabljaka vzpel na Bobotov kuk, nato pa tudi na Planinico in Crveno gredo, kar je tudi podrobno opisal čez eno leto. Durmitor so raziskovali še L. Baldacci (1882–86), E. Tietze (1881 in 1886) ter K. Hassert (1891 in 1893). Srbski geograf Jovan Cvijić je z geološkimi in geografskimi raziskovanji Durmitorja leta 1898 največ pripomogel k predstavitvi tega območja znanstveni in širši javnosti. Gorniško dejanje je prvi

*Bobotov kuk z
Bezimenega vrha
Foto: Vlado Vujsić*

izvedel D. Bratinić leta 1883 z vzponom na Šljeme, misleč, da je to najvišji vrh gorovja. Leta 1926 so D. Jakšić, M. Gušić in D. Paulić plezali v vzhodni steni Bobotovega kuka, leta 1930 pa v severnih stenah Grude in Prutaša K. Koranek, M. Gušić in B. Gušić. Avstrijska alpinista Bauer in Obersteiner sta leta 1931 opravila prvenstvene vzpone v severozahodnem grebenu Bezimenega vrha, v steni Mininega Bogaza in v Zupcih. Slovenski alpinisti Avčín, Pipak, Krofta, Lipovšek in Bleiweis so leta 1933 iz doline Škrke opravili prvenstvene vzpone na Bezimeni vrh, Bobotov kuk, Prutaš in Grudo. Prve alpinistične zimske vzpone na vrhove Durmitorja so marca 1940 opravili ljubljanski alpinisti Paderšič, Malovrh, Kopač, Filipič, Dolar in Dovjak, in sicer na Bobotov kuk, Bezimeni vrh (po grebenu od Planinice), Savin kuk (iz Velike Kalice), Meded in Minin Bogaz. Prvo ponovitev zimskega vzpona na Bobotov kuk so opravili v februarju 1952 člani alpinističnega odseka Beograd I. Stojanović, M. Trajković, Ž. Gradišar in B. Mištrašinić. Severno steno Savinega kuka sta leta 1956 preplezala beograjska alpinista Ž. Gradišar in B. Kotlajić.

Doline in jezera Durmitorja

Centralni masiv Durmitorja je prepreden z nekaj prelepimi dolinami, ki so vanj globoke vsekane. Najlepša med njimi je verjetno Škrka – dolina Škrčkih jezer, ki predstavlja samo srce Durmitorja, njegov najboljši kotiček. Obkrožajo jo najvišji vrhovi: Bobotov kuk, Bezimeni vrh, Đevojka in Planinica na severu, Prutaš in Gruda na jugu, Šareni pasovi na vzhodu. Nahaja se pod najvišjo in najmogočnejšo steno Durmitorja, znano kot Soa Nebeska, visoko okoli 800 metrov, ki jo tvorijo vrhovi Bobotov kuk, Bezimeni vrh in Đevojka. Dolina je z zahoda globoko vsekana v centralni del masiva, navezujoč se na kanjon Sušice. Ledeniški

jezeri Veliko in Malo Škrčko jezero ločuje petdeset metrov visoka in štiristo metrov široka planota, na kateri se nahaja zavetišče Planinarski dom Škrka in kjer najdemo dva izvira vode.

Zaradi svojih raznovrstnih naravnih lepot Durmitor predstavlja enega najlepših planinskih območij na Balkanskem polotoku in širše. Kar pa Durmitor še posebej loči od ostalih planinskih območij, so njegova številna slikovita jezera (18), poznana kot Gorske oči. Najbolj znana Crno jezero in Veliko Škrčko jezero sta zaščitni znak prvinske in prepoznane lepote Durmitorja in so ledeniškega izvora. V preteklosti je bilo število jezer višje, imela so večjo površino in globino, bila so tudi bolj vodnata. Jezera Gorske oči ležijo v dolinah, gozdovih in planotah Durmitorja kot drago kamenje, v katerih odsevajo visoki vrhovi. Nekatera jezera so obdana z gozdovi iglavcev, druga listavcev, nekatera ležijo na travnatih planotah, druga pod strmimi pobočji vrhov, ki jih obkrožajo. V enem delu jezera se še vidi proces atrofije oziroma izumrtja, kar pomeni, da s časom dobijo videz ribnika. Nekatera jezera se med letom delno ali popolno posušijo, tako da ostane samo suho dno ali ribnik.

Crno jezero

Crno jezero tvorita Veliko Crno jezero in Malo Crno jezero, ki imata (gledano z vrha Malega Mededa) obliko številke 8. Crno jezero z vrhovi Savin kuk, Šljeme in Meded v ozadju predstavlja eno od najbolj znanih panoram Črne gore. Veliko jezero s površino 358,56 kvadratnega metra in globino 25,5 metra je dvakrat večje od Malega, čeprav ima v primerjavi z njim dvakrat manj vode. Malo jezero s površino 188,52 kvadratnega metra in globino 49,1 metra se nahaja pod severovzhodno stranjo masiva Mededa. V spomladanskem času na obronkih Mededa,

petindvajset metrov nad Malim Crnim jezerom, prihaja do izbruha vode – izvira Čeline. Zaradi zelo glasnega poka vodnega pritiska med odmašitvijo zaledenele Čeline imenujejo Durmitorci ta pojav "počene Čeline". Kot slap se voda iz Čeline zliva v Malo Crno jezero. Del voda Crnega jezera ponikne in se spet kot slap zliva v reko Taro v istoimenskem kanjonu, nekaj pa tudi v kanjone rek Komarnice in Pive. Temperatura Crnega jezera se poleti dvigne nad 22 stopinj Celzija, kar vabi h kopianju in osvežitvi po napornih vzponih.

Veliko Škrčko jezero

Veliko Škrčko jezero predstavlja poleg Crnega jezera najlepše jezero na Durmitorju. Crno jezero leži zunaj centralnega masiva Durmitorja in je obiskovalcem ter turistom dostopno po asfaltirani cesti iz Žabljaka. Veliko Škrčko jezero, ki leži v planinskem masivu Durmitorja, je težje dostopno. Da bi ga obiskali, se moramo najprej povzpeti na enega od sedel in se nato spustiti do jezera. Veliko Škrčko jezero, 1686 m, leži na najnižjem dnu doline Škrke. Na severu ga obkroža pobočje Soe Nebeske, sestavljeno iz Bezimenega vrha in Bobotovega kuka in Đevojke na severovzhodu. Proti jugu se dvigujeta Prutaš in Gruda, na vzhodu Šareni pasovi, tj. Štit, na severozahodu Planinica in Suvi Klek. Na zahod vodi izhod h kanjonu Sušice. Voda Velikega Škrčkega jezera kot tudi Malega odteka in nastali slap Skakala nad kanjonom Sušice tvori istoimensko rečico in jezero, iz katerih voda v podzemnem svetu odteka v reko Taro na stičišču kanjonov Sušice in Tare.

Kanjon reke Tare – evropski Kolorado

Masiv Durmitorja je z vseh strani obkrožen z globokimi in impresivnimi kanjoni: Tare, Pive, Sušice,

Komarnice in Drage. Vsakega od njih odlikuje lastna edinstvena lepota, vendar pa dva še posebej izstopata, in sicer kanjon Tare in kanjon Pive. Kanjon reke Tare predstavlja enega najlepših evropskih in svetovnih kanjonov. Znan kot evropski Kolorado je s svojo dolžino 94 kilometrov in globino tudi do 1300 metrov edinstvena naravna znamenitost narodnega parka in Črne gore. Kanjon se začne v ožini pod Crnimi podi, na trku masiva Sinjajevine in Premčanske planine, končuje pa se s prebojem Tare pod Zlatnim borom in vstopom v Ščepan polje, tik preden se združi z reko Pivo. Kanjon Tare je z leve strani vsekane med Sinjajevino in Durmitorjem, z desne pa med Ljubišnjo in Zlatnim borom. Povprečna globina kanjona je 1100 metrov, svojo največjo globino doseže pod vasjo Tepac med Štuocem, 2104 m, in Obzirom, 1868 m.

*Veliko Škrčko jezero
Foto: Vlado Vujišić*

*Masiv Međeda in njegov greben od Velikega do Malega Međeda s Šljemena
Foto: Vlado Vujišić*

Crno jezero z
Malega Medveda
Foto: Vlado Vujisić

Razpon sten kanjona v ožinah pri vrhu je 1–2 kilometra, 4–6 kilometrov v razširitvah, pri dnu nekaj metrov, v Đavoljih lazih, v Lazinem kamenu in še kje pa do nekaj sto metrov.

V precejšnjem delu spada kanjon Tare v območje pragozda, dostopen je samo na nekaj mestih, kjer se je mogoče spustiti tudi do reke. Znani rafting po Tari vsako leto privablja veliko število turistov in ljubiteljev narave. Edino na raftingu lahko občutimo lepoto reke in mogočnost njenega globokega kanjona. Eden najlepših prizorov v kanjonu so Bajlovića sige, prelepi slapovi, ki se čez z mahom prekrte stene zlivajo v Taro. Najzanimivejši in privlačen del raftinga je del Brštanovica–Ščepan polje, na katerem je 33 atraktivnih brzic. Najatraktivnejša razgledna točka, s katere

lahko občudujemo kanjon Tare, je Čurevac, 1626 m, 1100 metrov nad reko. Od Žabljaka je oddaljen osem kilometrov po asfaltirani cesti. V kanjonu Tare je tudi veličastni, 164 metrov visok most Đurđevića Tara, ki povezuje Pljevlja z Žabljakom.

Kanjon Pive, ki predstavlja zahodno mejo Durmitorja, je vsekan globoko med planoto Pivska planina in masivom Maglič–Bioč–Volujak. Po svoji enkratni lepoti se lahko kanjon Pive kosa s kanjonom Tare. Hidroelektrarna deli Pivo na Pivsko jezero na eni strani in reko, ki je kljub temu ostala dinamična, na drugi. Pri Ščepan polju se Piva zliva v Taro, obe pa nato v Drino. Pivsko jezero ima tudi nekaj fjordov. Njegova lepota je nepopisna; jezero je smaragdne barve in ponuja možnost uživanja v kopianju in v vožnji z ladjico. ●

Informacije

Kako do Žabljaka, 1450 m: Iz osrednje Slovenije se v mesto pripeljemo na več načinov: skozi Bosno do Foče in mimo črnogorskega mesta Plevlje do reke Tare in na Žabljak ali ob jadranski obali do Črne gore ali od Dubrovnika čez Trebinje ali od Risna mimo Nikšića in Šavnika ali do Mojkovca in ob Tari in pa skozi Nikšić in Šavnik naravnost na sever na planoto. (Iz Ljubljane je približno 900 kilometrov). V vsakem primeru je treba vožnjo razbiti vsaj na dva dneva.

Poti in zavetišča: Glavne planinske poti po Durmitorju so markirane s Knafelčevo markacijo podobno kot v Sloveniji. Žal jih ponekod ne obnavljajo prav pogosto in je treba biti previden pri iskanju prave poti. V gorah sta le dve skromni oskrbovani koči (pri Škrčkem jezeru in v kanjonu Sušice), kjer lahko prespimo, hrano prinesemo s seboj. Ob obeh kočah je voda. Obstajata še dva skromnejša bivaka (Lokvice in Velika Kalica). Bivak v Veliki Kalici je bolje opremljen in za največ 6–8

oseb (najboljše do 4). Drva za ogrevanje je najboljše prinesiti s seboj oziroma jih nabrati na izhodu iz gozda pod sedlom Struga. V bližini bivaka ni vode, najbližji izvor je v dolini Lokvice, z druge strani sedla Velika Previja.

Vodniki: Branislav Cerović: *Durmitor i kanjon Tare*. Nacionalni park Durmitor, 2003 (z zemljevidom).

Pavle Bandović, Danilo Grbović: *Durmitor, planinarski vodič*. Žabljak, 2005.

Daniel Vincek, Ratko R. Popović, Mijo Kovačević: *Planine Crne Gore, Vodič za planinare*. Mediteransko planinska Crna gora, 2004.

Rudolf Abraham: *The Mountains of Montenegro*. Cicero, 2007.

Zemljevida: *Nacionalni park Durmitor, Durmitor in kanjon Tare*, Geokarta, 1 : 25.000.

Crna Gora, turistička mapa, Magic Map, 1 : 370.000.

Bobotov kuk, 2523 m

Durmitor

Bobotov kuk je najviši vrh Durmitorja. Bobotov kuk skupaj z Bezimenim vrhom (na zahodu) in Đevojko (na jugovzhodu) tvori najvišjo in najimpressivnejšo steno Durmitorja, imenovano

Soa Nebeska, ki z višino do 800 metrov leži nad dolino Škrčkih jezer. Od Đevojke ga loči sedlo Škrčki pogled, od Lučinega vrha na vzhodu pa sedlo Velika Previja. Za vzpon na Bobotov kuk lahko

izberemo med tremi možnostmi: severovzhodni pristop od Crnega jezera ter dva južna s prelaza Sedlo ali iz Dobrog dola čez Ordenov dol.

Bezimeni vrh, Bobotov kuk in Đevojka s Planinice Foto: Vlado Vujisić

Šljeme, 2455 m

Durmitor

Impresivni skalni zid Šljemena nad alpinističnim bivakom in ledenikom Debeli namet v Veliki Kalici s sestopa z Međeda Foto: Vlado Vujisić

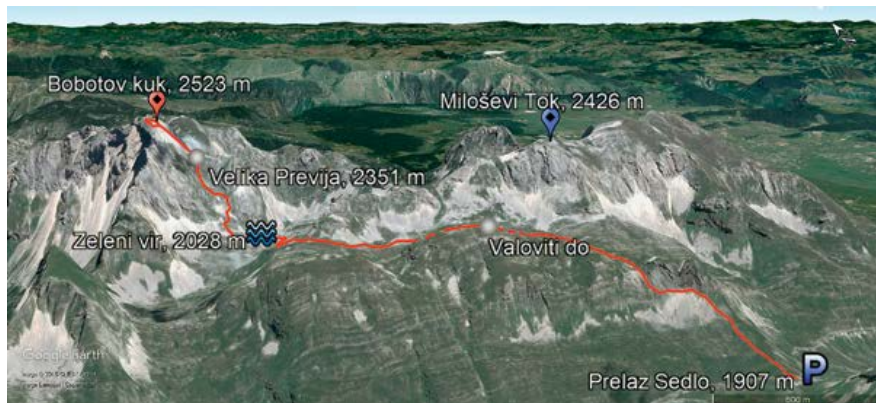
Šljeme predstavlja tretji najvišji del Durmitorja. Izraz "del" uporabljam zato, ker Šljeme ni samo vrh, temveč obsežni apnenčasti masiv in visokogorska planota na povprečni višini 2400 metrov v dolžini dveh kilometrov. Masiv Šljemena se nahaja na vzhodni strani Durmitorja in

ločuje obsežno planoto Jezerska površ in Poščensko dolino na vzhodni in jugovzhodni strani od globoko vklesanih kamnitih dolin Velika Kalica in Ledeni do na zahodni in severozahodni strani. Vršno teme Šljemena tvori več vrhov. Med njimi izstopajo Istočni vrh Šljemena in zahodno od

njega za deset metrov višji Vrh Šljemena. Običajni pristop poteka po pobočjih Čiste strane, ki se dviguje nad Osojnimi gredami in dolino Korita na severni strani. Ta pristop nas pripelje direktno do nazobčane Istočnega vrha. Planinci običajno izkoristijo doseženo višino in se povzpnejo

Bobotov kuk, 2523 m

Durmitor

Zahtevnost: Zahtevna označena pot, primerna za izkušene gornike. Pazljivost priporočamo pri vzponu na Uvite grede in zadnjih sto višinskih metrov na vrh.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višina izhodišča: 1907 m

Višinska razlika: 616 m

Izhodišče: Prelaz Sedlo, 1907 m. Na prelazu se iz Žabljaka pripeljemo po šestnajstih kilometrih asfaltirane ceste. Na prelazu je prostorno parkirišče.

WGS84: N 43,098792°, E 19,050965°

Časi: Izhodišče–Bobotov kuk 3 h
Bobotov kuk–izhodišče 2.30 h
Skupaj 5.30 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Branislav Cerović: *Durmitor i kanjon Tare*. Nacionalni park Durmitor, 2003 (z zemljevidom).

Zemljevid: *Crna Gora, turistička mapa*, Magic Map, 1 : 370.000.

Vzpon: Z izhodišča sledimo markirani poti in se rahlo vzpenjamo čez travnike, posute s kamenjem, proti meliščem

Uvite grede. Preplezamo kratko stenico (jeklenica) in nadaljujemo do bolj izpostavljenega dela v Uvitaj gredi (15–20 m, previdno). Hodimo po poti in kamnitih stopnicah, kjer tudi nekoliko poplezamo, nato po travah na sedlo, od tam po idilični travnati dolini Valoviti do. Na naši desni lahko občudujemo stene Miloševega Toka, 2426 m, in Bandijerne, 2409 m. Nadaljujemo po poti levo od Zupcev, pod Vjetrnim brdima, 2231 m, nato pa se spustimo v kotanjo Mliječni do in k najvišjemu durmitorskemu jezeru Zeleni vir, 2028 m. Mimo jezera pridemo do vznožja sten Bobotovega kuka. Od tu se v okljukih vzpenjamo po travnikih in skalnatem terenu do sedla Velika Prevlja, 2351 m, kjer zavijemo levo pod steno Bobotovega kuka proti sedlu Škrčki pogled, 2420 m. Do vrha nas čaka še sto metrov vzpona in kratek izpostavljen del poti. Sledimo markacijam do jeklenic (kratko), od tam nas čaka še nekaj minut udobnega vzpona do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Vlado Vujišić

Šljeme, 2455 m

Durmitor

še na Milošev Tok, ki je končna in najzahodnejša točka dolgega grebena Šljemena, čeprav je ta vrh samostojen in ne del grebena Šljemena. Z vrha Šljemena do Miloševega Toka je pol ure hoje.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 1039 m

Izhodišče: Crno jezero, 1416 m. Na izhodišče (oznake) se iz Žabljaka

pripeljemo po treh kilometrih asfaltirane ceste.

WGS84: N 43,147728°, E 19,097256°

Časi: Izhodišče–Šljeme 4 h
Šljeme–izhodišče 2.30 h
Skupaj 6.30 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Branislav Cerović: *Durmitor i kanjon Tare*. Nacionalni park Durmitor, 2003 (z zemljevidom).

Zemljevid: *Crna Gora, turistička mapa*, Magic Map, 1 : 370.000.

Vzpon: Z izhodišča pri Crnem jezeru sledimo poti po levi obali jezera do razpotja (Međed, Velika Kalica), kjer zavijemo levo v gozd in se zložno vzpenjamo (vmes izviri Točak) do obsežne planine in jase Mioč poljane. Na Mali poljani zavijemo desno, gremo mimo stanu živinorejcev iz vasi Virak in Motički gaj (planšarija Poljana), mimo smučarskega centra Savin kuk do vmesne postaje žičnice. Na ostrem zavoju na veliki skali opazimo markacijo za Šljeme čez Lisič Gredu in Panalj. Kmalu smo pri vmesni postaji žičnice na višini 1900 metrov. Nadaljujemo po označeni poti po pobočjih Osojnih gred do prostranega grebena masiva Šljemena, kjer se odpre razgled na najvišje vrhove Durmitorja. Izstopata nazobčana in ostra vrhova Bobotov kuk in Bezimeni vrh. Kmalu smo na razgledišču desno od Istočnega vrha, ki ga dosežemo po levi strani. Z vrha se spustimo do grebena Šljemena in nadaljujemo proti najvišjem vrhu, Vrhju Šljemena, 2455 m.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Vlado Vujišić

Prutaš, 2393 m

Durmitor

Prutaš je po površini največji vrh masiva Durmitor in je obenem tudi najvišji vrh južnega dela pogorja. Ob Planinici je Prutaš vrh z najlepšim razgledom na vrhove Durmitorja in dolino Škrčkih jezer pod njim. Ime je dobil po vertikalnih skalnatih sedimentnih plasteh (prut/palica po ljudski legendi), ki so se vklesale v steno in se vertikalno spuščajo z vrha. Prutaš je visoka gora, ki se dviga nad dvema povezanima dolinama Dobri do in Todorov do. Najhitrejši in najdirektnjši vzpon na vrh Prutaša je iz Todorovega dola, a tudi najstrmejši in najnapornejši.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 671 m

Izhodišče: Šarban v Dobrom dolu, 1722 m. Na izhodišče (oznake za Škrčka jezera) se iz Žabljaka pripeljemo po dvaindvajsetih kilometrih asfaltirane ceste. Tu je veliko parkirišče.

WGS84: N 43,104154°, E 19,020413°

Koča: Planinarski dom Škrka, 1723 m.

Časi: Izhodišče–Prutaš 2,30 h

Prutaš–planinski dom Škrka 1 h

Značilne vertikalne skalnate sedimentne plasti vzhodne stene Prutaša Foto: Vlado Vujsić

Meded, 2287 m

Durmitor

Meded je eden izmed najbolj znanih vrhov Durmitorja in se nahaja v njegovem centralnem delu. Po njegovem grebenu poteka vznemirljiva in izpostavljena planinska pot. Masiv Mededa poteka v smeri sever–jug, ločuje dolino Lokvice na zahodni strani od doline Velike Kalice na vzhodni strani. Njegovi vzhodna in zahodna stran sta skalnati, severna je zelena. Masiv Mededa sestavljajo vrhovi Veliki Meded, poznan kot Severni vrh, potem Južni vrh in Mali Meded. Grebensko turo lahko opravimo od Južnega vrha Velikega Mededa do Malega Mededa in obratno.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Tura je naporna z izpostavljenima vršnima grebenoma pod Velikim Mededom in med njim ter Malim Mededom. Primerna je za izkušene gornike. Ne hodite na turo, če imate vrtoglavico.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje. Priporočamo čelado in samovarovalni komplet ter plezalni pas.

Višinska razlika: 871 m

Izhodišče: Crno jezero, 1416 m. Na

Meded, Veliki Meded iz doline Lokvice (levo Severni vrh, 2285 m, in desno Južni vrh, 2287 m) Foto: Vlado Vujsić

izhodišče (oznake) se iz Žabljaka pripeljemo po treh kilometrih asfaltirane ceste.

WGS84: N 43,147728°, E 19,097256°

Časi: Izhodišče–Veliki Meded 3.15 h

Veliki Meded–Mali Meded 1 h

Mali Meded–izhodišče 2 h

Skupaj 6.15 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Branislav Cerović: Durmitor i kanjon Tare. Nacionalni park Durmitor,

Prutaš, 2393 m

Durmitor

PLANINSKI VESTNIK | november 2018

mimo plitvih vrtač in jam, dokler ne pridemo na široko, s kamnitimi ploščami pokrito teme vrha Prutaša, 2393 m. Od tod imamo lep pogled na kanjon Sušice 1300 metrov pod nami. Spustimo se po poti na sever proti Soi Nebeski do travnate police na 2300 metrih. Od tod vidimo oba Škrčka jezera s planinsko kočjo Škrka. Strm spust vodi do jezer, najprej po skalah, nato po travah, da obidem melišče in dosežemo travnato dno Prutaškega dola, 2007 m. Nadaljujemo sestop po skalnatem in travnatem terenu, skozi goste rastje in izbrzdane žlebove. Pot je najprej strma, potem postane bolj pohljevna in nas pripelje do travnatega dolinskega dna Velika ravan, kjer dosežemo po poti v levo planinsko kočjo Škrka, 1723 m. Do Malega Škrčkega jezera nas čaka še vzpon po travnati vzpetini pod Prutašem. Do Velikega Škrčkega jezera, 1686 m, pa se moramo spustiti od planinske kočje skozi bukov gozd. Hoja okoli jezera nam bo vzela 40 minut.

Sestop: Vzpenemo se do sedla Škrčko ždrijelo in po poti vzpona sestopimo do izhodišča.

Vlado Vujisić

Planinski dom Škrka–sedlo Škrčko ždrijelo 1.30 h
Sedlo Škrčko ždrijelo–izhodišče 1 h
Skupaj 6 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Branislav Cerović: *Durmitor i kanjon Tare*. Nacionalni park Durmitor, 2003 (z zemljevidom).

Zemljevid: *Crna Gora, turistička mapa*, Magic Map, 1: 370.000.

Vzpon: Z izhodišča se dvignemo do poti, ki čez skalne plošče vodi v levo nad dolino Ordeni dol, odkoder že vidimo

najvišje vrhove Durmitorja. Pridemo do idilične travnate uravnave Duške police, kjer dišita materina dušica in rman. Nadaljujemo po ravni dolini in se zložno vzpenjamo v desno proti sedlu Škrčko ždrijelo, 2114 m, (razpotje za Prutaš, Škrčka jezera, sedlo Samar). Proti Prutašu se vzpenjamo po travnatih pobočjih. Ko pridemo na hrbet, že lahko vidimo znane, okoli 250 metrov visoke sedimentne skalne tvorbe "prute". Sledi krajši izpostavljeni del, potem pa hodimo po travnato-skalnem grebenu

Meded, 2287 m

Durmitor

PLANINSKI VESTNIK | november 2018

na Veliki Meded vodi skozi goste ruševje/kleka do skalnatega vršnega grebena. Po grebenu hodimo zelo previdno (jeklenice), da dosežemo kopasti Južni vrh Velikega Mededa, 2285 m. Od tu nadaljujemo po poti na Severni vrh, 2287 m. Travnat, ozek greben je zelo razgiban, krajši del zelo izpostavljen, kjer si pomagamo s klini in jeklenicami. Po travnatem pobočju nato pridemo na Severni vrh in po grebenu naprej do Malega Mededa, od tam pa po blagem travnatem pobočju mimo travnatega vrha Đevojka, po travnatem grebenu med Velikim in Malim Mededom. Povzpemo se do prvega vrha Malega Mededa, 2223 m, nato še do njegovega drugega vrha, 2217 m, in zaključimo grebensko turo.

Sestop: Z drugega vrha Malega Mededa se spustimo do sedla, 2170 m, od tam pa po poti do sedla Struga, 1920 m. Na Crno jezero se vrnemo po poti vzpona. Enak sestop nas čaka, če se na vrhu Velikega Mededa ne odločimo za grebensko turo do Malega Mededa.

Vlado Vujisić

2003 (z zemljevidom).

Zemljevid: *Crna Gora, turistička mapa*, Magic Map, 1: 370.000.

Vzpon: Z izhodišča pri Crnem jezeru sledimo poti po levi obali jezera do razpotja (Meded, Velika Kalica), kjer zavijemo levo v gozd in se zložno vzpenjamo (vmes izvira Točak) do razpotja za Meded in Veliko Kalico, kjer zavijemo desno do planšarije Orin. Od tod naprej hodimo po gozdu. Ko pridemo iz gozda, hodimo med nizkim rastjem in se

zložno vzpenjamo v okljukih čez travnike na sedlo Struga, 1920 m. Tu se odpre pogled na Veliko Kalico, pravo alpsko dolino ter visoke stene vrhov Savinega kuka, 2313 m, in Šljemena, 2455 m, na desni masiv Mededa. Nadaljujemo po desni strani doline čez grušč pod Mededom. Na koncu doline se nahaja večni ledenik Debeli namet, pod njim na majlem hribočku pa alpinistični bivač rdeče barve. Od bivaka nadaljujemo vzpon na sedlo Velija Previja, 2154 m. Pot naprej

Plezanje med datlji, pistacijami in žafranom

Iran

Ostanite blizu tistega, kar vas navdaja z veseljem, da živite.
Hafez, perzijski pesnik

Športno plezanje v Iranu je drugačno, zanimivo in nekoliko pustolovsko. A še bolj kot to je presenetljivo preprosto, varno in zabavno, ob prijazni in živahni plezalni skupnosti ter stenah, ki jemljejo dih.

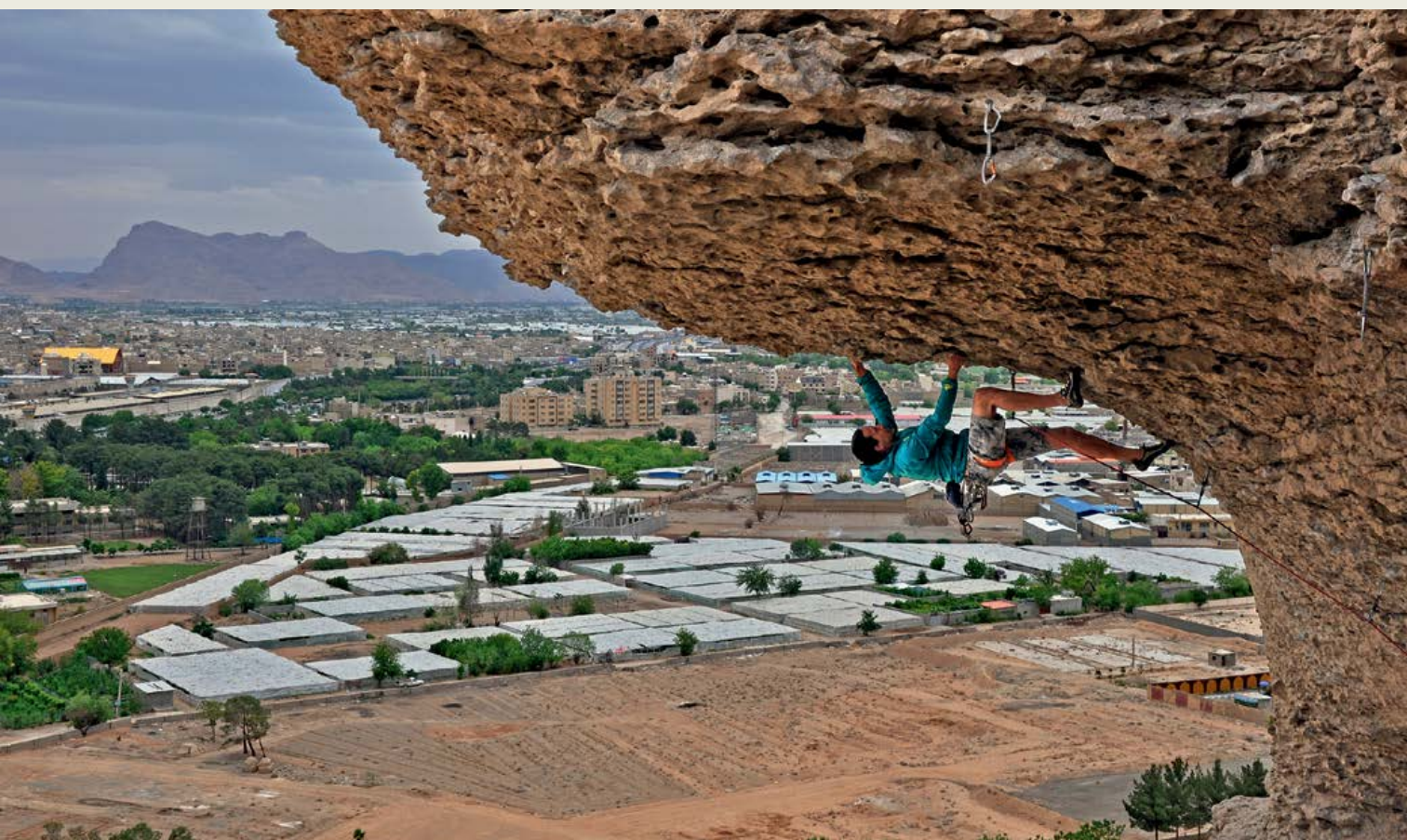
Islamska republika

A najprej razčistimo nekaj stvari o Iranu, ki so večini ljudi že znane. Na primer, da gre za veliko državo: Irana je skoraj za tri Francije, v njem pa prebiva okrog 81 milijonov ljudi. Ker je večina države puščavske in gorate – na zahodu ga preči gorovje Zagros, na severu pa Alborz – se prebivalci drenjajo v ogromnih, za bližnji vzhod tipično kaotičnih velemestih. Zgolj Teheran naj bi imel med 15 in 20 milijonov ljudi. Kar Iran trenutno še najbolj definira, je to, da gre za ortodoksno islamsko republiko, kjer vse niti vleče verski

voditelj, t. i. vrhovni vodja, ki ima svojo zasebno vojsko, obvladuje sodstvo, državne medije in seveda dobičkonosno trgovino z nafto in zemeljskim plinom. Trenutno je na oblasti Ali Hamenei, ki je nasledil ajatolo Homeinija, ta pa je vodenje države prevzel leta 1979, ko so verski ekstremisti v geopolitičnem in oportunističnem kaosu, ki so ga zakuhale zahodne države, strmoglavili kralja Rezo Pahlavija. Za turiste to pomeni le nekoliko previdnosti pri upoštevanju strogih islamskih pravil, na primer, da morajo biti ženske vedno pokrite in da ne kažete preveč kože. V primeru kršitve vas bodo najprej prijazno opozorili in šele nato kaznovali. Morda bo kdo pogrešal tudi kakšno hladno pivo ali kozarček vina, saj uradno alkohola v državi ni, čeprav se ga z nekaj truda da najti. Seveda pivo obstaja v trgovini, a ima 0 % alkohola in

Težko je verjeti, da je klasika Titanic pri Esfahanu ocenjena zgolj s 6c+, a v njej praktično ni slabega oprimka.

Foto: Eva Prezelj

celo plejado bizarnih okusov; če vas najdejo na ulici s steklenico "pravega" piva, pa vas čaka 80 udarcev z bičem. Če zavestno ne silite v težave, je Iran gotovo ena najbolj varnih in prijaznih držav sveta, potovanje po njej pa je udobno in poceni. Iranci pravijo, da je vsak gost božje darilo, in pogosto vas bo popoln tujec povabil domov na večerjo ali vam zastonj razkazal mesto. Prijaznost ljudi je tako iskrena in nepreračunljiva, da se je boste kot sumničavi in zaprti zahodnjaki kar stežka navadili. Je pa gotovo njihova prijaznost tisto, o čemer boste največ govorili, ko se vrnete domov.

Skriti biser bližnjega vzhoda

Slovcem je zadnja leta Iran vse bolj poznan kot odličen smučarski cilj, ne smemo pa pozabiti, da gre za zgodovinsko eno najbolj bogatih in zanimivih območij. Ahamenidsko-perzijsko obdobje je veljalo v svojem času za največji in najpomembnejši imperij na svetu, tako da danes lahko obiščemo mnoge ostanke tistih časov, na čelu z mogočnim Perzepolisom. Tudi mnoga druga mesta so pravi testament islamske zgodovine in kulture: Esfahan ne velja zaman za eno najlepših mest na svetu, Shiraz je pomladna prestolnica romantike, poetov in (danes prepovedanega) vina, Yazd vas popelje v neki drug čas neizprosnega življenja sredi puščave, tu pa je še ogromni Teheran z mnogimi bizarnimi spomeniki islamski revoluciji. To so le glavna mesta na klasični turistični poti, a kamorkoli zavijete, boste lahko občudovali pisane, v mozaikih oblečene mošeje, simetrične vrtove in živahne tržnice – *bazaarje*, kjer se odvija glavni vrvež mest. Izven naselij vas pričakajo deviška puščava ali pa gorske verige z izjemnimi razgledi, slednje kot naročene za treking, ki nas lahko popelje vse od bivanja pri nomadskem ljudstvu Quashqai na jugu do znamenite soteske Alamut na severu.

A to so teme za turiste, ki jih lahko dobite na internetu, v vodniku ali turistični agenciji, nas pa zanima, kakšno je v Iranu plezanje. Zaradi zaprtosti države je o tej temi zunaj Irana manj znanega, čeprav imajo bogato zgodovino in odlične plezalce. Morda ste že slišali za Nasim Eshqi, ki je redna gostja po festivalih v Evropi, ali pa za Rezo Alipourja, ki je pred časom postavil hitrostni rekord s 5,48 sekunde na 15-metrski olimpijski steni. Imajo tudi azijske prvake v lednem plezanju in odlične balvanske plezalce. Zgodovinsko najbolj zanimiva območja so dolge alpinistične smeri v visokih stenah, kot so Alamkouh, Damavand ali Tochal, a mi se bomo raje posvetili manjšim, športnim plezalcem prijaznim območjem, ki so posejana po celi državi. Zanje obstaja nekaj lokalnih vodničkov (pred kratkim je pri nemški Geoquest izšel tudi prvi tuj izdelek), a vseeno je najbolje imeti pri vsem skupaj pomoč *lokalcev* ali vsaj neki osnovni načrt. Do plezališča je najbolje priti kar s taksijem, če nimate lastnega prevoza; cel dan s čakanjem vred vas bo stal kakšnih 20 evrov. Ni pa problem kjerkoli na cesti *uštopati* lokalne verzije taksija – domačini tujcem ustavljajo kar sami od sebe in ponujajo prevoz zastonj ali za nekaj drobiža.

Plezanje kot v starih časih

Skoraj vedno boste pod steno naleteli na pisano in živahno družino lokalnih plezalcev, ki spominjajo na sceno, kakršna je bila pri nas pred dvajsetimi in več leti – zelo prvinsko, povezano in odprto, čeprav včasih ne vedo, kaj počnejo, osmica pa je še vedno priljubljen pripomoček za varovanje. A vse to samo prispeva k plezalski romantiki, ki jo pri nas težko še kje najdemo. Nas pa vedno znova opomni, kako univerzalno povezujoče je lahko plezanje, četudi ne govorimo istega jezika. Uradno tudi v plezališču veljajo ista pravila kot drugod po državi, kar pomeni obvezen šal za dekleta, a v realnosti je plezalska skupnost nekoliko bolj uporniška in prav lokalne plezalke bodo prve odvrgele odvečna oblačila. Smeri so navrtane dobro, z modernimi svedrovci, saj so pogosto delo tujih opremljevalcev (predvsem Nemcev in Francozov), v večjih mestih pa se da dobiti tudi vso potrebno opremo, celo lokalno znamko plezalk Lavan. Balvanske stene so precej pogoste in vsako večje mesto ima eno ali dve, vendar je plezanje na njih deljeno po terminih, ločeno za fante in dekleta.

Zdaj se verjetno že sprašujete, kako do tja, in postavlja-te podobna logistična vprašanja. Verjetno vas bo v Iran najceneje in najhitreje pripeljal Turkish Airlines, ki leti tja iz Ljubljane preko Istanbula. Ko ste enkrat v državi, so leti med mesti udobni in poceni. Tudi prevozi z

VIP avtobusi, ki so malo dražji od navadnih, minejo relativno hitro, zlasti če potujete ponoči, saj so ti avtobusi tudi udobni za spanje. Vsa večja mesta imajo turistične hostle in manjše hotele (*mehmansare*), hrana je napol zastoj in odlična, nekakšna mešanica indijske in turške kulinarike z velikim poudarkom na kebabu, ki še najbolj spominja na naše čevapčice in pleskavice. Plezalsko avanturo lahko začnemo na jugu, kjer je okoli večjih mest polno zanimivih, majhnih plezališč. Njihova skupna točka so izjemni ambientni, nekaj deset smeri in ogromno še neizkoriščenega potenciala. Taki so na primer Posht-e Mole pri Shirazu, pa White mountain ali Sofeh pri Esfahanu, Kivarestan pri Hamadanu ali Enjedan blizu Araka. Seveda ob hitrem razvoju plezanja nenehno nastajajo nova športnoplezalna in še posebej balvanska območja, do katerih pa vas bodo morali peljati *lokalci*, saj vodničkov zanje ni, a vse se da brez problema dogovoriti na licu mesta, pa še vprašanje prevoza si boste rešili.

Teheran – središče dogajanja

Najbolj razvita in priljubljena so plezališča nad Teheranom, kjer izstopata dve: granitna bariera Pol-e Khab in čudovita ter nenavadna stena iz tufa Baraghan. Pol-e Khab je zgodovinsko najbolj bogato plezalno območje (s svojim vodničkom), ki leži nad eno najbolj razglednih cest, speljano skozi sotesko Chalus.

Granitne stene ponujajo tehnično plezarijo od enega do večraztežajnih smeri, ki jih je skupaj preko sto. Ob dobri tehniki nog in trdni glavi boste uživali v dolgih in kompaktnih stenah v divjem kanjonu, posejanem s slapovi in majhnimi vasicami.

Baraghan pa je težko opisati, vsekakor pa je treba omeniti veličastne jame, katerih notranjost včasih spominja na apnenec, poln kapnikov, spet drugič pa na konglomerat – preprosto epske so. Smeri so previsne in "opremljene" z dobrimi oprimki, nad glavo pa se vam spreletavajo jate lastovk in drugih ptic. V Baraghanu čaka na ponovitev tudi legendarna smer Khan asham 8c+, ki teče po stropu največje jame.

Tretji center plezanja je Kermanshah na zahodu, s plezališči Chalabeh, Cheshme Sohrab in 1000-metrsko steno Bisotuna, kjer plezate neposredno ob ostankih stare perzijske nekropole. Tu lahko poskusite tudi Face of Iran 8c+, ki ga je prvi preplezal Seb Bouin, ali pa 9a projekt Nonstop – samo toliko, da ne boste mislili, da imajo samo petice in šestice.

Ne glede na to kam boste šli, bodo vaše potovanje zaznamovali občutek avanture, edinstvena doživetja, čudovita narava, bogata kulturna dediščina in predvsem izjemni ljudje. Za kratek pregled nekaterih območij je lahko vstopna točka tudi portal www.iran-climbingguide.com, sicer pa se samo odpravite tja in se prepustite ležernemu perzijskemu toku. ●

Veličastne jame
Baraghana
Foto: Jurij Ravnik

Marjan Žiberna

Tudi najboljšim plezalcem se je zdelo nemogoče

Pogovor s Tadejem Slabetom

"Tedijeva luknja"
v Ospu Tadeju
Slabetu še vedno buri
plezalsko domišljijo.
Foto: Gianni Pečar

S krasoslovcem dr. Tadejem Slabetom bi se lahko pogovarjali o marsičem. Prav gotovo o njegovem delu na postojnskem Inštitutu za raziskovanje Krasa, delujočem v okviru Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU. Inštitut, ki je eno najbolj pomembnih mednarodnih raziskovalnih in študijskih krasoslovnih središč, kot predstojnik vodi že 23 let. Čeprav njegovo delo poteka daleč od oči javnosti, so ga lani novembra *Primorske novice* razglasile za primorsko osebnost meseca.

Lahko bi se pogovarjali o filozofiji in sociologiji – na ljubljanski Filozofski fakulteti je namreč poleg geografije študiral še sociologijo in zanjo ter za njej sorodna področja ohranil nezmanjšano zanimanje. Pravi, da kljub kroničnemu pomanjkanju časa vsak dan prebere okoli sto strani, od filozofije do poezije. A smo se v pogovoru osredotočili na njegovo izjemno plezalsko kariero. Pred leti je v Mišji peči preplezal Za staro kolo in majhnega psa, najbolj znano slovensko športnoplezalno smer, ki so jo odtlej zmogli le redki. Kot eden najboljših prostih plezalcev na svetu svoje generacije je predstavljen v knjigi Heinza Zaka *Rock Stars* (1995), v vodniku *Plezanje po Kraškem robu* pa so zanj uporabili besedno zvezo "mitski velikan". Tam, kjer naj bi se pogovor predvidoma končal, se začneta njegov še posebej osupljivi del.

Začnimo na začetku. Kako ste zašli v prosto plezanje, ki ga, vsaj takega, kot ga poznamo danes, v času vaše mladosti še ni bilo? Ste najprej plezali v hribih?

Ne, v hribih smo nekaj časa res plezali, ampak šele potem, ko smo bili v prostem plezanju že precej dobri. Na Prulah v Ljubljani, kjer sem odraščal, je bil košarkarski klub in najprej sem kar dolgo treniral košarko. Igrali smo v pionirski, kadetski in mladinski slovenski ligi, potem pa je prišlo do združevanja klubov. Mislim, da se je naš, prulski, združil s trnovskim in v športnem smislu smo postali brezdomci. Zato smo nekateri začeli malo plezati na Šancah na Ljubljanskem gradu, kjer so trenirali nekateri alpinisti. To je bilo prosto plezanje, smeri pa so bile lažje. No, nekatere, ki jih danes, ko so Plečnikove oboke popravili, ni več, so bile v resnici kar zahtevne. Nekajkrat smo poizkusili in mene je potegnilo. S Šanc smo šli na Turnc pri Šmarni gori, potem pa v krajše smeri v hribih. Spomnim se, da sva si z Andrejem Kokaljem nabavila opremo in šla plezat v Kamniške. Iskala sva smer, ki sva si jo izbrala, in v nekem trenutku ugotovila, da je ključno mesto že za

nama, midva pa sva imela štrik še vedno na rami ... Potem sem se vpisal v AO Akademik, ki je bil že lepo razvit, in kasneje v AO Ljubljana - Matica. Šli smo v naše hribe, v težke smeri, v katerih je bil vsaj en odstavek tehničen. Že kmalu smo začeli te smeri prosto ponavljati. Kar nekaj let nam je bil izziv ponoviti te klasične smeri. Plezali smo v naših gorah, v Paklenici in drugod, vse prosto. Kar malo smo tekmovali, kdo bo kaj prvi preplezal; to je bila zdrava športna tekmovalnost. Tekmovanj takrat še ni bilo.

Ste potem nadaljevali v plezališčih?

Ko smo prosto preplezali praktično vse najtežje smeri v hribih, smo šli v nizke stene in skušali tam preplezati čim bolj zanimive stvari. Središče je bilo takrat Črni Kal. Malo smo se še lovili, saj sploh nismo vedeli, da je mogoče prosto preplezati previse in strehe. To je prišlo spontano. Tako smo začeli odkrivati, kaj je sploh mogoče. Danes prileti v telovadnico plezalec in se zavihiti v previs; plezanje previsov je nekaj normalnega, mi pa tega nismo vedeli. V glavnem smo plezali v navpičnih stenah, kakšnem rahlem previsu in ob pivu sanjali, kako bomo *zlezli* kakšno smer v Ospu. Sprva smo zahtevne smeri plezali tehnično. Del plezalcev je nato zašel v prosto plezanje, drugi pa v alpinizem.

Vas alpinizem ni nikoli zamikal?

Ne dovolj, mene je prosto plezanje že kmalu čisto prevzelo. Vedno me je zanimalo, kaj je mogoče prosto splezati.

Od koga ste se lahko v tistih pionirskih časih športnega plezanja lahko učili? Zgolj od lastnih izkušenj?

Iz tistih začetkov se je počasi začel razvijati šport in začeli smo bolj sistematično trenirati. Že kmalu po letu 1980 smo začeli zahajati v tujino, Italijo, Španijo, Francijo. Jugoslavija je bila precej odprta, v obdobju, ko so veljale nekatere omejitve za prehod meje, smo si ga plezalci vedno izposlovali. Lahko smo plezali po vsem

svetu in imeli stik s tujimi plezalci. V tujini so izhajale alpinistične in plezalne revije. A mi smo bili v prehodu s plezanja v športno plezanje neke vrste samouki. Takrat je veljalo, da je moč vse. Nekoč sem se doma spravl delati zgbice na drogu. Po deset na minuto. Ko sem jih delal že več kot eno uro in jih napravil sedemsto, sem si rekel: "Tule pa nekaj ne bo v redu, saj se nič ne utrudim." In sem si oprtal nahrbtnik. Sčasoma se je trening razpotegnil v vsakodnevno večurno delo, na koncu je to zneslo vsaj pet, šest ur na dan. Med plezanjem pa smo preizkušali novosti in se učili.

Kako pa je bilo kasneje, ko ste se zaposlili? Ste lahko združevali službo in plezanje? Najzahtevnejše smeri ste preplezali, ko ste bili že zaposleni.

Dve ali tri leta po diplomi sem bil, recimo temu, plezalec. Denar sem si služil z delom pri restavracijah in z višinskimi deli, sicer pa sem plezal. Nekoč sem klical domov iz telefonske govornice v Franciji in mama je rekla: "Z očetom sva te spet prijavila v službo." To se je predtem že večkrat zgodilo. (*smeh*) No, bom šel pa poskusit, sem si rekel in prišel leta 1986 v Postojno na inštitut. Dali so mi šest let, da magistriram in doktoriram. Bil sem mlad in poln energije, hodil sem v službo in popoldan plezal. Ob pol šestih sem šel od doma, ob enajstih zvečer sem prišel domov. Takrat so se začela tudi tekmovanja v športnem plezanju. Na začetku so bila krajše obdobje še na naravnih stenah. Prva posamična tekmovanja so potekala na primer v Bardonecchii v Italiji. To je bila zelo znana tekma, v Jugoslaviji pa so prvo tekmovanje organizirali v Splitu. Ko pa se je leta 1990 začel svetovni pokal, so se tekme preselile v dvorane.

Na Učki ste postali jugoslovanski prvak v težavnem plezanju, kako uspešni pa ste bili v svetovnem pokalu?

Tekmoval sem zelo kratko obdobje, med letoma 1990 in 1992. Nisem se čisto izpel v tem pogledu. Za prve

Kombinacija desetih oprimkov v smeri Sanjski par, ki jo Slabe skuša splezati zgolj z rokami. Foto: Gianni Pečar

tekme, ki so bile na umetnih stenah v dvorani, smo trenirali še v naravnih stenah, saj pri nas umetnih še ni bilo. Spomnim se, da so mi pred prvo tekmo svetovnega pokala v Ajdovščini na betonsko steno telovadnice privili nekaj *grifov*, češ, da nas ne boš osramotil ... Že na prvi tekmi sem bil v finalu, mi je pa malo žal, da nisem imel več priložnosti. Razloga, da sem nehal tekmovali, sta bila dva. Prvi je bil, da sem med treningom v telovadnici nekoč pozabil zategniti vozel v pasu in sem si pri padcu polomil pete. Ko sem dan po operaciji ležal v bolnici, mi je Barbara (žena, op. p.) povedala, da bova postala starša. Bil sem star 33 let, lahko bi še nekaj let tekmoval, ampak bi trpela organizacija življenja. Tega si nisem želel. Nekaj let pozneje so me predlagali za predstojnika inštituta in moral sem resno poprijeti.

Vrnimo se nekaj let v preteklost. Že leta 1986 sta za takratni dan mladosti, 25. maj, s Srečem Rehbergerjem nastopila pred kamerami – iz Ospa je slovenska televizija prenašala vajino prosto ponovitev Magične gobe, ki je na najtežjem odseku ocenjena s 7b/c. Kako zahtevno je bilo plezanje pred televizijsko publiko v psihičnem pogledu?

Določen pritisk je seveda bil, ampak ne prav hud. Šlo je za smer, ki sva jo s Srečem takrat že prerasila. Ko sva se lotila Gobe, je večina plezalcev dvomila, da jo je sploh mogoče preplezati, a v resnici je bila lahka. Preplezala sva jo že konec leta 1985, pol leta pred tistim prenosom, in da bi padla, bi morala imeti kar malo smole.

Leta 1992 ste preplezali znamenito smer Za staro kolo in majhnega psa, ki je ocenjena 8c+. Takrat je spadala med tri najtežje smeri na svetu. Ko jo je leta 2016 Jernej Kruder, ki danes blesti na balvanških tekmovanjih, kot peti Slovenec ponovil, je bila to v plezalski srenji kar velika novica. Koliko časa ste študirali to smer?

Smer Za Staro kolo je res stara že stoletja, ampak v njej je par detajlov, ki so tudi z današnjega vidika zahtevni. Težko povem, koliko časa sem se ukvarjal z njo, ampak vse skupaj je trajalo kakšna tri ali štiri leta. Spomnim se, da sem hodil po naših stenah in gledal, kaj bi bilo mogoče nekoč v prihodnosti preplezati. Ko sem pritr dil prve kline, so me tudi najboljši plezalci spraševali: "Ja, kaj pa delaš?" Nihče si ni znal predstavljati, da bi bilo to sploh mogoče preplezati. Saj si tudi jaz nisem, ampak sem želel poskusiti. V prvem letu sem preplezal tri, morda štiri kline. Ta smer me je učila trenirati, ob njej sem plezalno rasel. Ugotavljal sem, kje mi kaj manjka in kaj moram natrenirati, še preden se sploh lotim novega giba. Tako sem videl, da je mogoče napraviti ta gib, pa oni gib ... Nato je bilo pomembno te gibe med sabo povezati, jih zatem povezati še z lahkoto, tako da jih na koncu napraviš deset, ne da bi te čisto *navilo*.

Od kod zamisel za ime smeri?

Barbara je bila v tistem času mlada slovenska pesnica in je to pravzaprav naslov ene njenih pesmi. Takrat sem dobil stanovanje v Postojni in sem, kot sem že povedal, od jutra do večera delal, študiral in plezal. Ob petkih sem šel ponjo v Ljubljano in jo pripeljal v Postojno.

Imela sva majhnega psa, ki je bil vedno z nama v Ospu in težil vsem pod steno. Takrat je nastala ta pesem, ki je bila objavljena v *Sodobnosti*. Potem sem spontano tako poimenoval še smer. Plezalno pot sva z Barbaro ustvarjala skupaj. Nekaj let je bila del te poti tudi hči Zala, ki se je nato odločila za ples.

Kaj imate za svoj največji plezalski dosežek? Je to smer Sanjski par v Mišji peči, ki ste jo preplezali leta 1994 in je ocenjena z oceno 9a? Močno previsna stena, v kateri je speljana, je po vas dobila neuradno ime Tedijeva luknja.

Ne, moja najboljša smer je kar Za staro kolo. Sanjskega para pravzaprav nisem nikoli dokončal. Preplezal sem prvi del, ki sem ga ocenil z 8c, v načrtu sem imel še nadaljevanje po stropu. Ampak smer, kakršna je zdaj, zavije drugam; Sanjski par je kombinacija dveh smeri. Nameraval sem preplezati še težje nadaljevanje, a so fantje nadaljevali v drugi, nekoliko lažji smeri. Sam sem misel na nadaljevanje opustil in si našel nove izzive.

Kakšne pa?

S plezanjem imam še vedno veliko veselja in še vedno me zanima, kaj je mogoče splezati. Eden od teh izzivov je kombinacija desetih oprimkov v Sanjskem paru.

Je to stvar, ki ste jo pred nekaj leti omenili v intervjuju za Sobotno prilogo Dela? Vam jo je uspelo preplezati?

Ja, to je ta smer. Še vedno se ukvarjam z njo. Vsako leto se premaknem malo naprej. Če se ne bi, je vprašanje, ali bi še vztrajal. Ampak res je potrebno celo leto treninga, da se malo premaknem. Gre za plezanje izključno z rokami, za zdaj še ne morem povezati gibov med sabo. Seveda bi lahko uporabil noge, ampak zame je izziv, kaj se da na tak način napraviti. Morda se bo komu zdelo trapasto, ampak pri tem dinamičnem plezanju, kot mu pravim, se mi je odprl nov svet. S tal vržem vrv v klin in to je edini klin, na katerem se varujem. Od tal moram najprej skočiti in se ujeti na prvi oprimek. Ko sem daleč

*Plezal sem v kar veliko plezališčih, ampak kaj je lahko lepšega kot Mišja peč?
Foto: Gianni Pečar*

od klina, moram pri padcu pokrčiti noge, da ne udarim z njimi v tla, ko padem. Na nekaterih oprimkih lahko visiš, na nekaterih pa ne. Lahko jih samo na kratko primeš in izrabiš vztrajnost, da se takoj zavilhtiš naprej na naslednjega. Gre torej za dinamične, povezane gibe. Z močjo sem tako daleč, da z njo nimam težav. Vendar moram imeti na dan, ko poskušam, glavo zelo na mestu. Če je na primer v službi za mano posebej zahteven teden, potrebujem kakšen dan, da preklopim. Nekateri od gibov morajo biti tako avtomatizirani, da ob njih nič kaj dosti ne razmišljam, saj za to niti ni časa. Telo mora samo vedeti, kaj je treba napraviti. Razmišljal sem, kaj bi mi bilo za konec kariere najbolj po duši, in v tem se je vse med sabo povežalo.

Kako zahtevna je ta smer? Kakšna bo njena ocena, če vam uspe?

Če mi uspe, to niti ne bo nova smer, težavnost pa bi ocenil z 9c, morda 9c+.

Oprostite, ampak sliši se neverjetno. Ta ocena je celo višja od doslej najtežje preplezane smeri na svetu, ki jo je lani na Norveškem preplezal Čeh Adam Ondra. Konec koncev niste več stari 30 let.

Spomnim se, ko sem pred več kot 30 leti rekel – vztrajal bom do 33. leta. Takrat se mi je to zdela resna starost. Naslednje leto jih bom 60 ... To me ne skrbi posebej. Vem, da se bo v nekem trenutku obrnilo navzdol, ampak za zdaj nimam nobenih težav. Vsa ta leta nisem popustil v treningu, nivoja nisem nikoli spustil. Še vedno lahko napravim po štiri treninge na dan in v določenih gibih sem močnejši kot kadarkoli prej. Plezanje je pravzaprav moja psihoterapija. Včasih pridem po službi domov in mi Barbara reče: "Spet si čisto bled!" Ampak 20 minut po tem, ko začnem plezati, na vse pozabim in sem čisto drug človek.

Imate kaj težav s poškodbami?

Razen poškodb pete pri omenjenem padcu nisem imel nobenih drugih. To je velika sreča. Seveda sem imel

na začetku, ker smo napačno trenirali, vnetje komolcev. Spomnim se, da sem kakšnega pol leta težko nesel žlico v usta, ampak bolečina ni bila nič hujša, če sem treniral. Pomembno je, da takoj, ko začutim bolečino, napravim naslednji dan odmor, pomagam si tudi z ledom. Zvečer dam roke v led in sem zjutraj kot nov. To je moja velika prednost.

Kaj pa regeneracija, je kaj slabša kot nekoč?

Ne. No, če imam tri ali štiri dni zapored močan trening, potem napravim dan pavze, takrat samo tečem, delam šprinte v kratek klanec. Sicer pa še vedno brez težav delam zgibe na eni roki z dodatnimi desetimi, dvanajstimi kilogrami. To delam vsak drugi dan. Zato imam v službi za vrati potapljaške uteži. Nekoč se bo to seveda nehalo, kdaj bo to, pa ne vem.

Koliko spremljate današnjo generacijo mladih slovenskih plezalcev na čelu z Garnbretovo, Škoficem in Krudrom?

Z veseljem spremljam njihove uspehe, dobri so! Toda nisem zelo na tekočem, kaj se dogaja v stenah. Poznam najboljše stvari, kaj dosti več pa ne. Ob službi, družini in plezanju imam za to manj časa, kot bi si želel.

In še vprašanje za konec. Plezali ste marsikje po svetu, zato me zanima, katero plezališče vam je še posebej ljubo?

Res sem bil že v kar veliko plezališčih, ampak kaj je lepšega kot Mišja peč? Pripelješ se tja, v par minutah si pod steno, preobuješ se in že lahko plezaš. Celó zimo si lahko v kratkih hlačah, majico dam gor dvakrat na leto. Razmere so idealne, tam lahko delam tisto, kar me najbolj zanima – poskušam, kaj je mogoče. Včasih si želim preizkusiti kakšno bolj resno smer kakega drugega plezalca še drugje po svetu. Ampak za to nimam ravno veliko možnosti, službene obveznosti mi vzamejo toliko časa, da si tega ne morem privoščiti. Izbirati si moram priročno, pristopno plezališče, kjer porabim najmanj časa. In to je Mišja peč. ○

Olimpijskim sanjam naproti¹

Planinstvo je znova del olimpijske družine! Znova? Tako je. Le disciplina je druga. Že pred drugo svetovno vojno so namreč na olimpijskih igrah štirikrat podelili medalje za uspehe v alpinizmu, športno plezanje pa bo doživelo olimpijsko premiero leta 2020 v Tokiu. Ob izjemnih uspehih slovenskih tekmovalk in tekmovalcev se upravičeno oziramo proti kolajni.

Foto: Luka Fonda

¹ Članek o športnem plezanju na olimpijskih igrah bo uporabljen kot dodatno gradivo tekmovalcem na državnem tekmovanju Mladina in gore januarja 2019 v Podnanosu (op. ur.).

Iz alpinizma, kjer Slovenija že več kot štiri desetletja postavlja mejnike, se je v sedemdesetih in osemdesetih letih preteklega stoletja razvila nova športna panoga – športno plezanje, ki se je postopoma iz sten v naravnem okolju selila na umetne plezalne stene v dvoranah. Razvoj tekmovalnega športnega plezanja se je začel v osemdesetih, kamor segajo tudi korenine svetovnega pokala, pred dvema letoma pa ga je Mednarodni olimpijski komite uvrstil na program olimpijskih iger Tokio 2020.

Sčasoma so se izoblikovale tri tekmovalne discipline. V težavnostnem plezanju se tekmuje na visoki plezalni steni, plezalci so varovani z vrvo, ker o končnem rezultatu odloča preplezana višina zahtevne tekmovalne smeri, pa je zelo pomembna vzdržljivost. Na pogled bolj dinamično balvansko plezanje zahteva eksplozivno moč, poteka na nižjih stenah, imenovanih balvani, zato tekmovalci niso na vrvi, ampak jih ob padcu varujejo blazine na tleh, rezultat pa je odvisen od števila preplezanih balvanov in poskusov. Pri

Slovenska reprezentanca v športnem plezanju že vrsto let kroji svetovni vrh. V ženski konkurenci je Martina Čufar leta 2001 postala svetovna prvakinja v težavnosti, sledili so odmevni uspehi Natalije Gros, Maje Vidmar ter v zadnjem času Mine Markovič in Janje Garnbret, vse uspešnejše so tudi Katja Kadič, Tjaša Kalan, Vita Lukan in Mia Kramp. V moški konkurenci je na mednarodni ravni ledino oral Klemen Bečan, od katerega so štafeto prevzeli Domen Škofic, najboljši v težavnostnem plezanju, ter Jernej Kruder in Gregor Vezonik, specialista za balvane. Slovenska reprezentanca v športnem plezanju je dvakrat zapored v svetovnem pokalu osvojila pokal narodov v težavnosti (2016, 2017), leta 2018 pa bila druga v balvanskem in tretja v težavnostnem pokalu narodov.

Gregor Vezonik, tretji na svetovnem prvenstvu 2018 v balvanih, Domen Škofic, skupni zmagovalec svetovnega pokala 2016 v težavnosti, in Jernej Kruder, skupni zmagovalec svetovnega pokala 2018 v balvanih.

Foto: Manca Čujež

hitrostnem plezanju morajo tekmovalci, ki se v paru pomerijo v dveh enakih vzporednih smereh z varovanjem z vrha, 15 metrov visoko steno premagati čim hitreje. Odloča torej čas plezanja smeri, ki je vedno enaka, medtem ko so v težavnosti in balvanih smeri vsakič drugačne, kar pri teh disciplinah zahteva še veliko mero iznajdljivosti oz. sposobnost branja smeri, kot rečejo plezalci, seveda pa imajo tudi v težavnosti in balvanih tekmovalci omejen čas.

Ker je na olimpijskih igrah za prvič na voljo le en komplet kolajn, je Mednarodna zveza za športno plezanje (IFSC) oblikovala posebno disciplino, t. i. olimpijsko kombinacijo, ostaja pa želja, da bi se v prihodnje na olimpijadi tekmovalo v posamičnih disciplinah. Olimpijska kombinacija je nekakšen plezalni triatlon. Tekmovalci se najprej pomerijo v hitrostnem plezanju, nato jih čakajo štiri balvanske smeri, zadnja pa je na vrsti preizkušnja v težavnosti. O končni razvrstitvi odloča zmožnost rezultatov iz posameznih disciplin, zmagovalac je tisti z najnižjim, zaradi množenja (in ne seštevanja) pa se lahko rezultati hitro obrnejo, zato je napeto vse do konca.

Tekmovalni preizkus olimpijske kombinacije je bil na svetovnem prvenstvu septembra v Innsbrucku. Devetnajstletna Slovenka Janja Garnbret je v Avstriji postala prva zmagovalka v novi disciplini in pokazala, da je trenutno najbolj vsestranska plezalka na svetu. Poleg tega je prva in edina na svetu, ki se lahko pohvali s tremi naslovi svetovne prvakinje v treh različnih disciplinah.

Športno plezanje bo doživelo premiero na olimpijskih igrah leta 2020 na Japonskem, na mladinski olimpijadi pa jo je že oktobra letos v Buenos Airesu. Čast tekmovalca je pripadla tudi članicama slovenske mladinske reprezentance v športnem plezanju: mladinka Vita Lukan je s srebrom v Argentini osvojila prvo slovensko olimpijsko odličje v športnem plezanju, kadetinja Lučka Rakovec je bila trinajsta.

“Disciplini težavnost in balvani gresta vsaj v času priprav z roko v roki, medtem ko je hitrost disciplina zase in povsem specifična za trening. Zelo pomembno je, da še vedno ostajamo zvesti svojim disciplinam in da naprej dobro treniramo težavnost in balvane, res pa zaostajamo v hitrosti. Pri nas imamo samo eno steno za hitrost – v Celju – in jo moramo čim večkrat izkoristiti, da naredimo napredek tudi v tej smeri,” poudarja Gorazd Hren, selektor in trener slovenske reprezentance v športnem plezanju, čigar desni roki sta trenerja Luka Fonda in Urh Čehovin. Prekaljena slovenska trenerska ekipa že kuje načrte za olimpijsko prihodnost: “Posamezni treningi se zaradi hitrosti ne bodo kaj dosti spreminjali, bomo pa večkrat šli na trening hitrosti in tudi v prihodnosti poiskali še nekaj pomoči pri tujih specialistih za hitrost. Prepričan sem, da bo vsak naredil velik osebni napredek v tej disciplini, saj smo ji do zdaj posvetili malo pozornosti, tekmovalcem pa postaja tudi nov izziv.”

Oprimek za oprimek se približujejo olimpijske igre v Tokiu. Na najprestižnejše tekmovalce se bo

Olimpijska kombinacija je nekakšen plezalni triatlon. Tekmovalci se najprej pomerijo v hitrostnem plezanju, nato jih čakajo štiri balvanske smeri, zadnja pa je na vrsti preizkušnja v težavnosti. Foto: Luka Fonda

Janja Garnbret, prva zmagovalka v novi disciplini, olimpijski kombinaciji, na svetovnem prvenstvu Innsbruck 2018

Prva dama športnega plezanja Janja Garnbret s šopkom kolajn s svetovnega prvenstva na rokah selektorja reprezentance Gorazda Hrena (na sredini) ter trenerjev Urha Čehovina (levo) in Luke Fonda (desno)
Foto: Manca Čujež

Že od 17. leta pišeš zgodovino, najprej kot svetovna prvakinja v težavnosti, letos, pri 19 letih, pa tudi kot svetovna prvakinja v balvanih in prva zmagovalka v novi disciplini, olimpijski kombinaciji. Kako (po)doživljaš ti zmagi?

Še nikoli po kateri koli zmagi nisem bila tako čustvena kot po zmagi v balvanih. Mojih čustev se ne da opisati z besedami. Vse leto sem se pripravljala na svetovno prvenstvo v balvanih in trdo delo se je poplačalo. Na olimpijsko kombinacijo se nisem posebej pripravljala, mi pa

zmaga veliko pomeni. To svetovno prvenstvo si bom za vedno zapomnila.

Na tekmovanje v kombinaciji, ki je bilo na SP v Innsbrucku poskusno izpeljano v olimpijskem formatu, se nisi posebej pripravljala. Kako se boš tej disciplini posvetila v prihodnji sezoni, ki bo že odpirala vrata na olimpijske igre?

Težavnost in balvane bom trenirala kot vsako leto. Malo več pa se bom posvetila treningu hitrosti.

Nov format tekmovanja ne daje prednosti posamezni disciplini, ampak čim bolj vsestranski pripravljenosti športnih plezalcev. Kako to dojemate tekmovalci?

Vsi tekmovalci imamo po svetovnem prvenstvu malo drugačen pogled na kombinacijo. Nekateri so navdušeni nad njo, nekateri malo manj. Sama še zmeraj nisem najbolj navdušena nad hitrostjo, ampak bom morala stisniti zobe in tudi to potrenirati.

V javnosti odmevajo le vrhunski dosežki, ne pa trud, ki ga vanje vložite tekmovalci. Kakšna je bila tvoja pot do športnoplezalnega vrha sveta?

Res je, javnost vidi samo dosežke, nihče pa ne ve, koliko truda je bilo vloženega, da sem prišla do sem, kjer sem zdaj. Rada treniram in uživam v plezanju, rezultati so prišli sami od sebe. Če ne bi uživala v plezanju, tudi rezultatov ne bi bilo. Trdo sem trenirala in to se je pokazalo, že ko sem začela tekmovali v svetovnem pokalu, potem se je samo še stopnjevalo. Ni bilo vedno lahko, ampak sem imela močno željo in veliko motivacije, da bi mi uspelo.

Slovenija od leta 1996 gosti tekmo svetovnega pokala v težavnosti, ki je bila letos že triindvajsetič v športni dvorani Zlato polje v Kranju. Od vsega začetka je vodja tekme Tomo Česen, nekdanji selektor mladinske in članske reprezentance v športnem plezanju, trener Martine Čufar, dolgoletni načelnik in zadnja leta strokovni sodelavec Komisije za športno plezanje PZS. Svojevrstna rekorderka kranjske tekme je Mina Markovič, ki je letos pred domačim občinstvom nastopila že petnajstič, sicer pa se štirinajstkrat uvrstila v finale, sedemkrat na zmagovalne stopničke in kar štirikrat zmagala.

uvrstilo 20 tekmovalk in 20 tekmovalcev, od katerih se jih bo 18 v vsaki kategoriji potegovalo za mesta prek različnih tekmovanj – svetovnega prvenstva 2019, posebne kvalifikacijske tekme in kontinentalnih prvenstev –, dodatni dve mesti pa se bosta zapolnili s po enim tekmovalcem gostujoče države in enim s posebnim vabilom. Zmnožek njihovih rezultatov v kvalifikacijah bo šest najboljših izstrelil v finale, kjer se bodo prvič potegovali za olimpijske kolajne.

Če selektor Hren ocenjuje po dosežkih na svetovnem prvenstvu kombinacije v Innsbrucku, bi lahko rekli, da "najbolje v kombinaciji kaže Japonski, ki je imela od dvanajstih (šest deklet in šest fantov) kar pet finalistov, Avstrija je imela dva, medtem ko Slovenija, Nemčija, Južna Koreja, Češka in Švica po enega. Iz vseh naštetih držav so tekmovalci med vodilnimi v posameznih kategorijah, vendar pa med naštetimi npr. ni Francije, ki je velesila v težavnosti, ali pa Rusije, Indonezije, Poljske, Irana, Ukrajine, ki prednjačijo v hitrosti." ○

Mina Markovič, svojevrstna rekorderka tekme svetovnega pokala v Kranju s 15 nastopi pred domačimi navijači in štirimi zmagami
Foto: Stanko Gruden

Vita Lukan, prejemnica srebrne kolajne v kombinaciji na mladinskih olimpijskih igrah Buenos Aires 2018

Le dva dni pred 18. rojstnim dnevom si se vpisala med prve prejemnice olimpijskih kolajn v športnem plezanju. Kako veličasten vstop v polnoletnost in slovensko športno zgodovino!

Z osvojenimi medaljami sem si prav gotovo sama sebi podarila najlepše darilo za 18. rojstni dan. Ponosna sem na to, da se lahko slovensko plezanje po moji zaslugi pohvali s prvo medaljo na mladinskih olimpijskih igrah.

Kako naporno je bilo na mladinskih olimpijskih igrah v istem dnevu tekmovali v treh različnih disciplinah?

Tekmovanje je bilo psihično in fizično dokaj naporno, saj sistema kombinacije nisem vajena. Bilo je težje kot na drugih tekmovanjih, saj smo tekmovalci morali ostati zbrani ves dan, med posameznimi disciplinami pa smo imeli ravno dovolj časa za kakšen prigrizek in ponovno pripravo na nastop.

Če bi ocenila svoje tekme v Buenos Airesu, kakšne plezalko ste se uvrstile med tekmovalke na mladinskih olimpijskih igrah in kakšne v finale?

Na tekmo so se kvalificirale plezalko, ki so dobre v vsaj dveh izmed treh disciplin, saj je tekmovalka z dobrim rezultatom v le eni disciplini težko prišla med 20 najboljših. V finale pa so se uvrstile tekmovalke, ki so brezhibno odplezale kvalifikacije, saj je sistem množenja rezultatov vseh treh disciplin hitro kaznoval vsako napako.

Za velikimi športnimi uspehi je ogromno dela, predanosti in truda, poleg tega si še uspešna gimnazijka. Kako usklajuješ šolske in športne obveznosti? Trenutno obiskujem gimnazijo na Jesenicah, kjer lahko brez težav usklajujem šolo s plezanjem. Večinoma treniram popoldne, kadar pa sem odsotna dlje časa, pa so se profesorji pripravili prilagoditi, da ocene pridobim tudi v primeru, če zamudim redni rok.

Slovensko-avstrijske stopničarke na mladinskih olimpijskih igrah: srebrna Vita Lukan, zlata Sandra Lettner in bronasta Laura Lammer
Arhiv OKS

BODITE NEUSTAVLJIVI

MAGNEZIJ Krka 300

Granulat za pripravo napitka vsebuje magnezijev citrat in vitamin B₂.

Magnezij in vitamin B₂ prispevata k zmanjšanju utrujenosti in izčrpanosti ter normalnemu delovanju živčnega sistema.

Magnezij prispeva tudi k delovanju mišic.

- ✓ Okus po pomaranči in limeti.
- ✓ Brez konzervansov.
- ✓ Brez umetnih barvil, arom in sladil.
- ✓ Ena vrečka na dan.

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in raznovrstno prehrano. Skrbite tudi za zdrav življenjski slog.

www.magnezijkrka.si

KRKA

Simbol na Aljaževem stolpu

Bili so le zastavice, zvezda ali nič

Aljažev stolp je bil po 123 letih uspešno obnovljen in vsaj letošnjo jesen je dočakal približno tak, kakršen je bil v letu postavitve (nepopisan in nepoškodovan od objestnežev). V tistih treh tednih, kolikor je trajala prenova, je postal prava medijska zvezda – predmet, o katerem so vsi vedeli vse in še kaj za povrh. Pa se torej ozrimo po tisti malenkosti za povrh oziroma po tem, kar je bilo skozi čas opaziti na njegovem vrhu. Tudi tistemu malemu dodatku na strehi je namreč lepo uspelo primakniti svoj lonček v rumenem tisku. Govorimo o zastavici z letnico postavitve stolpa.

Prva in druga zastavica

Naravnost neverjetno je, da se lahko okoli enostavno preverljive malenkosti razvijejo raznovrstne teorije, čeprav gre za obdobje, ko je bila fotografija že dobro razvita, in tudi arhivskih posnetkov stolpa je na različnih naslovih kar precej na voljo.

Na prvem znanem posnetku Aljaževega stolpa, ki seže v leto njegove postavitve in objavljenem v *Planinskem vestniku* 1895/10 (delo Gustava Pirca), je na kovinski palici lepo vidna "plapolajoča" kovinska zastavica s podaljšanim spodnjim krakom, ki se je v vetru lahko obračala in kazala njegovo smer. Dvoma

torej ne more biti. Kljub pomislekom, ker je stolp postavil župnik, je bila zastavica tista, ki je bila na njem že od prvega dne. To je Aljaž tudi razložil v svojih spominih (Jakob Aljaž. Planinski spomini. *Planinski vestnik*, 1923, št 5, str. 65). "Iz vrha špicaste strehe moli drog, okoli katerega se suče kositrna zastava z letnico 1895. Ta drog je sedaj zakrivljen proti Vratom, ker je pozneje Požganc¹ nanj pripel bakreno žico za

¹ Janez Klinar – Požganc iz Mojstrane je bil tri desetletja Aljažev najzanesljivejši pomočnik in organizator delavcev pri vseh triglavskih gradnjah.

Originalna zastavica leta 1895 je bila "plapolajoča".

Arhiv Planinskega vestnika

Posnetek 18. oktobra 1911 pokaže zamenjano zastavico, ki je ravna. Takšna je na stolpu danes.

Arhiv Planinskega vestnika

strelovod (40 m) in jo speljal iz višave po zraku naravnost pod sneg, proč od stolpa.”

V Aljaževih zapisih v dovški župnijski kroniki najdemo tudi podatek, zakaj na svoj stolp ni postavil česa drugega (morda celo križa). Razlog je ta, da po njegovih besedah vere in planinstva ni nikoli mešal več, kot je bilo potrebno. Ob koči na Kredarici je res postavil tudi zidano kapelo², vendar je ni dal prepisati na dovško župnijo, s pojasnilom, da bo služila le občasnemu maševanju planincem ali duhovnom, ki obiščejo Kredarico. Iz tega razloga je bilo samoumevno, da je Aljaž stolp prepustil v last Slovenskemu planinskemu društvu in vsem ljudem dobre volje, ki pridejo na Triglav. To je bilo povsem nasprotno ravnanju domačih Nemcev oziroma nemškutarjev, ki so v tistem času delovali predvsem v smislu razdvajanja in povečevanja germanske večvrednosti nad Slovenci.

Vrnimo se k zastavici. Na posnetku, nastalem v letu 1910, brez težav ugotovimo, da je zastavica drugačna. Ni več plapolajoče oblike z daljšim spodnjim krakom, temveč je popolnoma ravna, z enako dolgima krakoma (kakišna je tudi njena današnja oblika). Kaj je botrovalo menjavi, žal ne vemo, ker kronisti tega niso zapisali. Morda sta bili vzrok tudi nekoliko neposrečena oblika in slabša izdelava, v kombinaciji s pogostimi strelami, ki so po zgornjem navedku že od samega začetka povzročale težave Požgancu, saj je moral večkrat popravljati strelovod. A tudi ta, druga zastavica, ni imela dolgega obstoja, kajti že v začetku dvajsetih

let je kratko malo izginila.

Tudi za to izginotje zapisane razlage nimamo. Poznamo pa dobro tisti čas, in še najverjetnejša je, da je šlo za italijanski vandalizem. Bila so najburnejša leta pred dokončno rapalsko razmejitvijo med kraljevinama Jugoslavijo in Italijo. Razmejitev na vrhu Triglava je bila dokončno potrjena leta 1924, leto pred tem sta obe strani še rožljali z orožjem, stolp pa prepleskali v svoje nacionalne barve.³ Brez dvoma je Italijane, ki so si prizadevali dokazati, da celotni vrh zgodovinsko pripada le njim, hudo motila zastavica, na kateri je pisalo leto 1895. Letnica jih je neprijetno opominjala na slovensko prisotnost že davno pred Rapalom, kjer so velesile barantale s tujimi ozemlji.

Obdobje "ničesar" med zastavico in zvezdo

Aljažev stolp je bil nato dolgo brez kakršnegakoli pomenja na svoji strehi. Ostal je le nosilec, ukrivljena železna palica, ki je služila za strelovod in kot ročka za oprijemanje tistim, ki so plezali na streho. Okoli palice so se ovijale jeklenice za odvajanje strel in dajale slutiti, da tam nekaj manjka.

Približno triindvajset let ni bilo na nobeni fotografiji stolpa zaslediti ničesar, po vojni pa se je na njem pojavila kovinska zvezda. Prvi posnetek, ki obstaja v *Planinskem vestniku*, datira v april 1946. Šlo je za spominjski članek Toneta Ermana o nekoč tradicionalnem Triglavskem smuku (Erman Tone. Triglavski smuk trikrat. *Planinski vestnik*, 1996, št 9, str. 387–388).

² Dušan Škodič. Kapelica na Kredarici. *Planinski vestnik* 2016, št. 6, str. 11.

³ Dušan Škodič. Streljanje in pleskarske vojne na Triglavu. *Planinski vestnik* št. 7-8, 2015, str. 10-11.

Filmska ekipa leta 1931 med snemanjem filma *V kraljestvu zlatoroga ob stolpu*, na katerem ni bilo nobenega simbola. "Zgoraj brez" je bil stolp med leti 1923-1945. Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Prvi znani posnetek stolpa z zvezdo je nastal 26. aprila 1946. Foto Tone Erman

Leta 1958 je zvezda s stolpa nepojasnjeno izginila. Zanimiv je nadomestek, ki je nekaj mesecev nadomeščal manjkajočo zvezdo, pločevinasta jugoslovanska zastavica. Zamenjala jo je zvezda, ki je vztrajala do leta 1984.
Arhiv Emila Pevca

Dan pred tekmo, 26. aprila 1946, je večina udeležencev smuka izkoristila za trening na Triglavskem ledeniku. Razmere niso bile najboljše, zato je avtor članka spremenljivo vreme raje izkoristil za samostojni vzpon na vrh. V zimskih razmerah je s samosprožilcem ovekovečil svoj dosežek in hkrati razkril novost, ki ga je pričakala na vrhu. Nad novo podobo stolpa, katerega vrh je molel iz snega, je bil očitno tudi sam presenečen: "Stolp na njem (vrhu Triglava op. ur.) je še stoletje zatem, ko je bil izdelan v delavnici našega šentviškega soseda in postavljen na vrhu – kljub spremembi nekaterih simbolov – ostal trdno na istem mestu."

Fotografija in članek sta dokaz, da se je zvezda na stolpu pojavila verjetno že jeseni 1945, ko so bile vremenske razmere še "normalne", in ne šele leta 1948, kot se je kasneje domnevalo, da je bila nameščena ob odhodu Titove štafete z vrha Triglava. Avtentičnost članka Toneta Ermana, da je posnetek nastal že prvo leto po vojni, potrjuje tudi njegova omemba znane nesreče Toneta Pogačnika, ki je prav tistega dne na treningu

smučal skozi megle in z roba ledenika zapeljal naravnost v prepad, v Kotel pod Triglavom. Po 96-metrskem padcu⁴ je pristal in praktično nepoškodovan obtičal v globokem snegu. Rešili so ga prijatelji, ki so slišali klice na pomoč, reševalno akcijo pa je vodil prisotni Joža Čop (France Malešič, *Spomin in opomin gora*, str. 186).

Preveč prahu okoli malenkosti

Naj torej povzamem: na stolpu je bila najprej nameščena "plapolajoča" zastavica z daljšim spodnjim krakom, ki jo je kasneje (okoli 1910) zamenjala ravna zastavica z enakima krakoma.

Najkasneje leta 1923, v burnem letu določanja meje na Triglavu, je zastavica nepojasnjeno izginila in stolp je brez simbola na strehi sameval vsaj do leta 1946.

Kmalu po vojni je na stolpu zasijala kovinska zvezda. Simbolizirala je novo obdobje, ki pa tudi ni bilo tako trdno, kot se je zdelo. Fotografije iz leta 1958 razkrivajo, da tedaj zvezde na stolpu ni bilo, vsaj dokler je niso ponovno namestili. Začasno pa se je pojavil celo nadomestek, plapolajoča jugoslovanska zastavica iz pločevine, ki se je lahko obračala v vetru. Očitno s tem nadomestkom nekdo ni bil zadovoljen, saj se je kasneje zvezda na stolpu ponovno pojavila, tudi ta detalj pa je uspelo zabeležiti fotografu za izdajo spomin-ske razglednice, ki jo je izdala Planinska založba.

Zvezda je stolp po nekaj desetletjih zapustila, tiho – za potrebe snemanja nadaljevanke o Juliusu Kugyju (1984). Provizorični nadomestek za snemanje so fantje iz jeseniške železarne samoiniciativno in brez pompa zamenjali s kovinsko zastavico, ki stolp kraši še danes.

Da je bila narejena kopija druge zastavice, in ne prve, je tu še najmanj pomembno. Kajti če nekoliko povzamem stavke Toneta Ermana: glavno, da je stolp ves čas stal trdno na vrhu, simboli na njem pa so se menjavali času primerno. Predvsem tiho, da se javnost ni vznemirjala.

Pri letošnji obnovi stolpa je vse potekalo preveč glasno in v vseh medijih, zato je bilo po nepotrebem dvignjenega nekaj prahu. Ko se je polegel, je spet vse kot prej ... ●

⁴ Po zadnjih ugotovitvah je bil ta padec vendarle nekaj krajši in naj bi meril »le« 57 metrov. Jani Bele, *Nevarno proti vrhovom*, 2017.

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

Obveščamo vas, da bodo položnice za letno naročnino na Planinski vestnik poslane februarja 2019.

Do konca januarja 2019 imate čas, da si priskrbite članski popust.

Kaj morate za to storiti?

Sklenite ali podaljšajte svojo planinsko članarino v izbranem planinskem društvu do konca januarja 2019 in na položnici bo upoštevan 25 % članski popust. Upravičeni boste tudi do ostalih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji. Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>)

Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si

Aljažev stolp ponovno doma

Zdenka Mihelič

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS) je obnovo Aljaževega stolpa končal v začetku oktobra, helikopter Slovenske vojske pa ga je iz Mojstrane prepeljal 3. oktobra na svoje mesto na Triglavu, kamor ga je pred 123 leti, 7. avgusta 1895, dal postaviti duhovnik, skladatelj in planinec Jakob Aljaž. Aljažev stolp, spomenik državnega pomena in eden najprepoznavnejših slovenskih narodnih simbolov, bo tudi v prihodnje ohranjal podobo, ki je zgodovinsko dokazana in zapisana tudi v osebnih zapisih Jakoba Aljaža. Do pomladi pa po restavratorskih delih in vrnitvi na Triglav stolp čaka še nekaj dopolnitev, ki jih bo opravil ZVKDS.

V notranjost Aljaževega stolpa sodi panorama slikarja Marka Pernharta, ki jo bo ZVKDS tja namestil prihodnje leto. Na sliki so vsi okoliški vrhovi, ki se vidijo z vrha Triglava. Zanimivo je, da je prvo panoramsko sliko vrhov župnik Aljaž dal izdelati iz skic za sliko Triglavsko panorama Marka Pernharta. Slika je iz stolpa po nekaj letih izginila oziroma je bila uničena, v kasnejših letih pa so nove panorame naslikali Franc Dolinšek, Vinko Mazi, zadnji avtor je bil Alojz Štirn. Štirnovo sliko so namestili v stolp leta 1994, naslikal pa jo je s posebnim postopkom na nerjavno pločevino s poliuretanskimi barvami, ki so odporne proti mrazu in vročini. Jakob Aljaž na stolp, ki je tudi po obnovi opremljen s strelovodom, ni dal nobene

druge oznake, le napis Aljažev stolp, zato bo zunanost taka tudi ostala.

Kot so zapisali na Planinski zvezi Slovenije (PZS), bo prihodnje leto ob celostni ureditvi okolice stolpa v njegovo bližino ponovno postavljena spominska plošča NOB, do tedaj pa bo varno shranjena. V nadaljevanju bo ob stolpu še oznaka, da tu poteka Aljaževa pot, in zapis, da je Aljažev stolp spomenik državnega pomena, za kakršnega je bil razglašen leta 1999, skupaj s pozivom, naj se do njega obnašamo spoštljivo. Prav tako bo spomladi 2019 ZVKDS skupaj s PZS in tamkajšnjimi planinskimi društvi v vseh izhodiščnih kočah obesil plakate o pomenu Aljaževega stolpa in o primernem odnosu do državnega spomenika. ●

Aljažev stolp, ki ga je restavriral Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, ponovno stoji ponosno na Triglavu – tam, kamor ga je Jakob Aljaž dal postaviti 7. avgusta 1895.

Foto: Zdenka Mihelič

Prihodnost v sožitju jezikov in kultur

Gostovanje v Italiji

Prebivalstvo in kultura v Alpah – nekoč in danes. To je bila osrednja tema letošnjega izobraževalnega potovanja, ki ga je Stalni sekretariat Alpske konvencije že petič organiziral za novinarje. Letos se ga je udeležilo enajst časopisnih, spletnih, radijskih in televizijskih novinarjev iz Italije, Avstrije, Nemčije, Švice in Slovenije. Alpska konvencija, ki jo je podpisalo osem držav in Evropska unija, je še posebej zavezana ohranjanju kulturne in jezikovne različnosti prebivalcev Alp. Letos so novinarji obiskali avstrijsko Koroško, Zgornjesavsko dolino v Sloveniji ter Karnijske Alpe in Rezijo v Italiji.

Karnijske Alpe – bodo tujci prebudili spečo Trnuljčico?

Kogar pot zanese mimo Trbiža in Svetih Višarij naprej po Kanalski dolini, lahko hitro ugotovi, da so to kraji, ki jih ljudje zapuščajo. Ko je naša pot zavila proti jugu, torej proti Vidmu, je bilo opaziti, da je v teh krajih vrag vzel šalo. Gorske vasi v sicer čudovitih Karnijskih Alpah so bolj ali manj zapuščene. Mladi se izseljujejo. Tisti, ki ostajajo, so se brez večjega navdušenja za nove podjetniške projekte vdali v usodo. Z glavne ceste, ki vodi po dolini Aupa, zavijemo v hrib. Vendar peš, saj nas kombi odloži na mostu čez Aupo, potem pa zagrizemo v kolena do vasi Dordolla.

Obisk vasi Dordolla v
Karnijskih Alpah
Foto: Vida Petrovčič

Tej stari, izvorno slovenski vasi, v kateri je danes le še štirideset prebivalcev, je zadnji žebelj v krsto za bil potres leta 1976. Na slovenske prednike danes

Lavinja Della Schiava Foto: Vida Petrovčič

sopominjajo le še priimki. V času Ilirskih provinc so bili otroci vsake matere Slovenke poimenovani kot otroci 'sužnje' - Della Schiava. In ta priimek se jih še danes drži.

Lavinja Della Schiava, solastnica majhne in gostoljubne vaške gostilne, je bila rojena v Dordolli. Njeni bratje in dva sinova so vsi odšli v dolino, sama pa z materjo vodi gostilno, ki je srce kraja. Mesta ne pogreša. »Tu smo svobodni,« pravi, čeprav je ta svoboda povezana z obveznim osebnim vozilom.

Življenje in nove zamisli pridejo v te kraje le s tujci. Spoznamo dva med njimi. To sta Kaspar Nikles in Christopher Thomson. Oba je v te odročne kraje pripeljala ljubezen. Kaspar Nikles se je skupaj z ženo Marino, domačinko, odločil za ekološko gorsko kmetovanje, turistom pa poleg ekološke domače hrane ponuja tudi sobe. »Vas je prazna, ljudi ni, lastniki hiš pa jih imajo za vikende, ki so bolj ali manj prazni vse leto. Veliko je tudi nerešenih dednih sporov, ki preprečujejo, da bi lahko lastniki investirali, kraj pa bi

Kaj je Alpska konvencija

Alpska konvencija je mednarodna pogodba za varstvo naravne dediščine in trajnostni razvoj ter dolgoročno ohranjanje naravnega alpskega ekosistema v Alpah. Je pogodba za zaščito določenega ozemlja – alpskega loka, ki sega prek osmih držav, podpisnic konvencije: Avstrije, Nemčije, Italije, Slovenije, Francije, Švice, Lichteinsteina in Monaka. Njen cilj je trajno varovanje in usklajevanje gospodarskih interesov alpskega prebivalstva, da ne bi naraščajoče človekovo izkoriščanje prostora ogrozilo alpskega sveta.

zaživel. Tudi sicer se je zemlja z vsako zapuščino delila in drobila na manjše parcele. To pa hromi napredek,« pravi Nikles, ki se ne more načuditi temu, kako različno tu ljudje pojmujejo turizem in podjetništvo. Avstrijska Koroška, od koder prihaja, je oddaljena po zračni črti le štirideset kilometrov, pa take razlike! V Avstriji se ljudje zberejo in skupaj poprimejo za krajevni podjetniški projekt, tu v Dordolli pa jim manjka prave motivacije za nove podvige, ki jih predlagajo tujci, in vdani v usodo zgolj čakajo, kaj jim bo prinesel jutrišnji dan.

Ta pa ne prinaša nič dobrega, je prepričan filmski ustvarjalec Christopher Thompson, ki je prišel iz Londona in se je v Dordolli naselil s svojo partnerko, domačinko. Pravzaprav sta tu le pol leta, pol leta pa potujeta po svetu. No, nekaj se v Dordolli vendarle dogaja. Pred časom so v vasi, v nekdanjem zatočišču za kmečke ženske in otroke, uredili nov kulturni dom.

Tam si ogledamo Thompsonov več kot enourni dokumentarec *Življenje v zapuščenih pokrajinah*. Film, ki je posnet s pretežno nepremično namestitvijo kamere, kaže, kako skozi čas narava prerašča nekoč kultivirano kmečko pokrajino v okolici Dordolle in vas samo. Kmalu bo vse prekril gozd.

V kulturnem centru si ogledam priložnostno razstavo knjig in člankov, ki govorijo o Dordolli. V eni od brošur, pri nastanku katere je sodelovalo tudi društvo Kobilja glava, berem besedilo v slovenščini: *Planinska*

Kaspar Nickles (levo), Christopher Thompson
Foto: Vida Petrovič

V vasi Dordolla so v nekdanjem zatočišču za kmečke ženske in otroke uredili nov kulturni dom.
Foto: Vida Petrovič

V muzeju
rezijanskih ljudi
Foto: Vida Petrovčič

dolina, skoraj zapuščena, drevesa, kjer so bila prej polja, divje živali, kjer so bili prej hlevi, prebivalci, ki se starajo, kjer so bili prej otroci. Kaj bo lahko rešilo Dordollo? Vztrajnost tistih, ki so ostali? Radovednost tistih, ki prihajajo iz tujine? Čarobni fizol? Pomembno je, ne izgubiti upanja. Bolj slikovito bi težko opisali, kako počasi ugaša življenje v oddaljenih hribovskih vaseh Karnijskih Alp.

Rezija – vprašanje jezika je na prvem mestu

V Reziji pa je življenje veliko bolj razgreto. Direktor Naravnega parka Julijske Predalpe Stefano Santi razloži, da je ob meji Italije s Slovenijo vprašanje jezika in narodne identitete živo. Nekateri prebivalci se štejejo za Furlane, nekateri za Slovence, nekateri so prepričani, da njihov jezik ni slovenski, pač pa praslovanski, spet drugi s slovenščino in z nekdanjo Jugoslavijo zaradi komunizma nočejo imeti nič skupnega, čeprav

U Sloveniji že petindvajset let

Države alpskega loka so se prvič sestale decembra 1989 v nemškem kraju Berchtesgaden in se dogovorile, da bodo sklenile Konvencijo za varstvo Alp. Ta je bila podpisana leta 1991, veljati pa je začela novembra 1995. Sedež Stalnega sekretariata Alpske konvencije je v Innsbrucku, z izpostavo v mestu Bolzano/Bozen (Južna Tirolska). Konvencijo, ki so jo sprejele Evropska unija in osem držav pogodbenic, sestavljajo okvirna konvencija, protokoli in dve deklaraciji.

S podpisom Alpske konvencije leta 1992 se je Slovenija zavezala, da bo v sodelovanju z drugimi alpskimi državami zagotavljala varstvo in trajnostni razvoj alpskega prostora, hkrati pa zaščitila gospodarske in kulturne interese prebivalcev. Območje veljavnosti Alpske konvencije v Sloveniji zajema 62 občin, od tega 45 v celoti in 17 delno. Informativna centra za Slovenijo sta v Planinskem muzeju v Mojstrani in v Posoškem razvojnem centru v Tolminu. Ostali informativni centri so še v Italiji (Domodosola, Gran Paradiso-Aosta in Morbegno) in Franciji (Chamonix). Nosilec koordinacije je Ministrstvo za okolje in prostor.

Markus Reiterer, generalni sekretar Alpske konvencije:

»Avstrija predaja Franciji predsedovanje Alpski konvenciji aprila 2019 in verjamemo, da bo nadaljevala uspešno začete projekte. V dveletnem mandatu smo opozarjali na prihodnost Alp v luči klimatskih sprememb, oblikovali smo nabor ciljev za ogljikovo nevtralne Alpe do leta 2050, opozarjali na pomen zavedanja, preprečevanja in spopadanja z naravnimi nesrečami zaradi toplejšega podnebja. Odprli smo zelo pomembna vprašanja prihodnosti življenja v Alpah in vloge žensk pri tem. Posvetili smo se vračanju volkov, medvedov in risov v Alpe ter iskanju ravnotežja s kmetijstvom. Tudi posledicam prevoza in prehoda prek Alp smo namenili veliko pozornosti. Več delovnih mest, ki ohranjajo življenje v Alpah, pomeni tudi več izpustov in druge škode zaradi transporta. Pomembno je vprašanje ohranjanja kulturne in jezikovne pestrosti v Alpah. Vesel bom, če bo francosko predsedovanje Alpski konvenciji osredotočeno na vse te izzive, predvsem pa na podnebne spremembe, saj so te res dolgoročne in bodo vidne čez dvajset in več let. Pričakujem, da bo vse to obseženo tudi v novi strategiji o alpski regiji, ki bo prepričala tudi odločevalce v Bruslju.«

govorijo slovensko. Skratka, to majhno ozemlje dokazuje, da je prihodnost Alp le v medsebojnem priznavanju ter sožitju jezikov in kultur. In to sožitje je mogoče najti tudi v muzeju ter v celotnem naravnem parku, ki že vrsto let uspešno sodeluje s Triglavskim narodnim parkom.

Je pa berlinski zid prinesel temu območju tudi nekaj dobrega. Ker je bila za časa hladne vojne na tem delu osredotočena kar četrtina italijanske vojske, je to območje stotih kvadratnih kilometrov ob meji ostalo neobljudeno, narava pa nedotaknjena do danes. Svoje je dodal tudi potres leta 1976, v katerem je umrlo tisoč ljudi. »Od takrat si prebivalstvo Rezije, v kateri živi le še tisoč ljudi, ni bistveno opomoglo,« pravi Luigia Negro, predsednica kulturnega društva Rozajanski dum in direktorica Muzeja rezijanskih ljudi, ki je leta 2016 prejela tudi Medaljo za zasluge za vztrajno in predano voditeljsko delo pri utrjevanju slovenske jezikovne in kulturne identitete prebivalcev slovenskega porekla v Reziji. Po predstavitvi rezijanskih kulturnih običajev, plesa in glasbe me novinarski kolega Georg Bayerle z Bavarskega radia vpraša, ali razumem rezijansko. Tudi njega je zbegala teza, da gre za praslovanski jezik izza Karpatov, in ne za slovenščino. Ker mu odgovorim pritrdilno, me prosi, da mu neposredno prevajam intervju, ki ga posname z

Slovenija je že trikrat predsedovala Alpski konvenciji

Mandat predsedovanja traja dve leti. Avstrija, ki trenutno predseduje Alpski konvenciji, bo mandat predala Franciji aprila prihodnje leto. Slovenija je predsedovala Alpski konvenciji že tri mandate, nazadnje od 2009 do 2011. Pretekla predsedstva Alpski konvenciji

2015-2016	Nemčija
2013-2014	Italija
2011-2012	Švica
2009-2011	Slovenija
2007-2008	Francija
2005-2006	Avstrija
2003-2004	Nemčija
2001-2002	Italija
1999-2000	Švica
1996-1998	Slovenija
1995-1996	Slovenija
1991-1994	Francija
1989-1991	Avstrija
1989	Nemčija

Luigio Negro. Intervju in moj prevod je kasneje objavil Bavarski radio.

Naj za konec napišem še povabilo k ogledu severne stene Kanina, ki ima s te strani res obliko ležečega psa, in drugih hribov – ležeče lepotic, konjske glave, glave leva, dveh plesalk, žene s košem in vsega, kar

Značilna Rezijanska noša Foto: Vida Petrovčič

je mogoče videti v panorami teh vzpetin. Kdor ima srečo, lahko ugleda tudi kakšno zverinico iz Rezije. Vsekakor pa morate poskusiti rezijsko domačo hrano z obveznim dodatkom tipičnega in zaščitenege rezijskega rdečkastega česna, ki mu pravijo po slovensko – strok. 🍷

Vas Dordolla v Karnijskih Alpeh s cerkvijo svetega Florijana, v ozadju Creta Grauzaria, 2065 m Foto: Vida Petrovčič

Po sporočilu za
medije povzela
Zdenka Mihelič.

Letošnja sezona boljša od petletnega povprečja

Odprte le še nižje ležeče koče

Letošnja poletna planinska sezona je bila glede uspešnosti obratovanja planinskih koč v splošnem boljša od uspešnega povprečja zadnjih petih let. Po pričakovanjih je vrhunec doživela avgusta, septembrsko lepo vreme pa ji je dodalo piko na i.

Oktober so planinske koče v visokogorju zaprle svoja vrata do začetka prihodnje poletne planinske sezone, nižje ležeče pa so prešle na jesensko-zimski delovni čas. Gospodarska komisija Planinske zveze Slovenije (GK PZS) je ob koncu poletne planinske sezone 2018 izvedla oceno uspešnosti obratovanja planinskih koč na osnovi vprašalnika, ki je zajel primerjavo sezone v zadnjem petletnem obdobju, in to glede na število gostov, število nočitev, število nočitev tujih gostov in oceno prometa. Povratne informacije je GK pridobila za dobro tretjino od 162 oskrbovanih planinskih koč. O izsledkih analize letošnje poletne planinske sezone je strokovni sodelavec PZS Dušan Prašnikar dejal: "Letošnja sezona je bila za planinske koče približno pet odstotkov boljša od petletnega povprečja. Visokogorske koče beležijo v povprečju kar desetodstotno boljšo sezono od petletnega

povprečja, k čemur je prispevalo nadpovprečno stabilno in sončno vreme ter porast tujih obiskovalcev v visokogorju." Največji obisk so imele koče v širši okolici Triglava. V splošnem je bil tudi obisk koč v sredogorju in v nižje ležečih kočah vsaj na ravni petletnega povprečja, čeprav je velik obisk visokogorja povzročil nekoliko slabši poletni obisk nekaterih nižje ležečih koč v primerjavi z večletnim povprečjem. PZS opaža še trend večjega števila tujcev na Slovenski planinski poti (SPP) in obenem višje število njihovih nočitev v kočah ob SPP.

Planinske koče so se letos srečevale s pomanjkanjem kakovostnega osebja, ki bi bilo pripravljeno v kočah delati, ter s pogostim menjavanjem le-tega. Za zagotovljanje kakovostne ponudbe in odnosa do gostov PZS redno organizira seminarje za oskrbnike planinskih koč. V sodelovanju s Triglavskim narodnim

Zasavska koča na
Prehodavcih je
zaprta do naslednje
poletne sezone, do
tedaj planinci lahko
najdejo zatočišče v
bivaku ob koči.

Foto: Zdenka Mihelič

parkom in Eko skladom, Slovenskim okoljskim javnim skladom, je PZS uspešno organizirala tudi seminar za gospodarje planinskih koč s poudarkom na okoljskih in energetskih izboljšavah planinskih koč. Visokogorske koč v Julijskih Alpah so (z izjemo Doma na Komni, ki je odprt vse leto) zaprle svoja vrata večinoma do začetka prihodnje poletne planinske sezone. Planinci lahko na zasilno oskrbo računajo še pri meteorologih v Triglavskem domu na Kredarici ter na možnost zatočišča v neoskrbovanih zimskih sobah in bivakih. Stalno odprti tudi jeseni in pozimi ostajajo Blejska koča na Lipanci, Erjavčeva koča na Vršiču in Planinski dom Tamar v Julijcih, Domžalski dom na Mali planini v Kamniško-Savinjskih Alpah in Valvasorjev dom pod Stolom v Karavankah ter številne nižje ležeče koč, medtem ko so preostale prešle na jesensko-zimski delovni čas in so odprte le ob koncu tedna in praznikov.

Ker je večina planinskih koč, ki nudijo prenočišča, toplo hrano in pijačo, zaprta in so dnevi vse krajši, je potrebno dobro načrtovati svoje pohode in ture ter imeti v nahrbtniku še nekaj dodatne opreme. "V nahrbtniku moramo imeti poleg osnovne planinske opreme dodatna topla oblačila, zaščito pred vetrom in dežjem, alufolijo, ki nas varuje pred podhladitvijo, ter več tople brezalkoholne tekočine in hrane. Jeseni so dnevi krajši in tema nas bo ujela že nekje med peto in šesto popoldansko uro. Čelna svetilka

je obvezna, poskrbite tudi za polne baterije," svetuje alpinistični inštruktor in strokovni sodelavec PZS Matjaž Šerkezi.

Jeseni je možno tudi nenadno poslabšanje vremena, ki v gorskem svetu zaradi nizkih temperatur pomeni snežne padavine. "Le nekaj centimetrov snega ne samo da pokrajino popolnoma spremeni, ampak zahteva še dodatno tehnično opremo (cepin, dereze) in dobršno mero znanja in izkušenj za hojo v zimskih razmerah. Zaradi povečane vlage so planinske poti mokre, hoja po takšni poti je otežena in zahteva pozornost planinca. Že manjši napačen korak ali neprevidnost na poti lahko privedeta do zdrsa, ki se lahko konča tudi usodno," opozarja Šerkezi, ki opozarja tudi na večjo možnost megle in nevarnosti, zato svetuje: "V vsakem nahrbtniku naj bosta vedno planinski zemljevid in kompas, svetujemo pa tudi znanje uporabe aplikacije Locus Maps na pametnem telefonu, kjer najdete tudi zemljevide PZS. Če se na poti izgubite ali zaradi goste megle ne znate nadaljevati poti, ostanite mirni. Ne tavajte brezglavo, saj lahko zaradi slabe vidljivosti zdrsnete na mokrem pobočju. Če ne vidite rešitve oz. ste poškodovani, pokličite na številko 112."

Pred odhodom v gore vedno preverite vremensko napoved, stanje planinskih poti, razmere na poteh in odprtost planinskih koč, ki se nahajajo na spletnem mestu PZS (www.koce.pzs.si). ●

Od jeseni je treba zaradi zaprtih koč, ki sicer nudijo varno zavetje, toplo hrano in pijačo, računati na dodatno opremo v nahrbtnikih, planinske ture pa dobro načrtovati.

Foto: Zdenka Mihelič

Po sončni vzhod na Kamniško sedlo

Foto: Tadej Škofic

Minil je točno en teden od moje dogodivščine v Kamniški Bistrici, in ker me je s svojimi skritimi zakladi resnično očarala, sem se odločil za ponovni obisk, in sicer za pot, ki mi je bila najbolj znana: pot na Kamniško sedlo. Te poti sem se do zdaj v loku izogibal, saj mi je tabla z napisom "Kamniško sedlo – 2 h" vedno vzela pogum, ampak tokrat sem bil nanjo pripravljen! Vsaj duševno ...

Jutro ima svoj čar. Lahko bi se reklo, da sem jutranji človek. Ko se zbudim, potrebujem svojih petnajst minut, da se umirim in pripravim na dan. Zato sem se odločil kreniti na pot že ponoči, da bi prišel na sedlo pred sončnim vzhodom. Po uri in pol vožnje iz Maribora sem prispel pred Dom v Kamniški Bistrici. Ker sem bil "v glavi" pripravljen samo na kakšni dve urci in pol hoje, sem se peljal po gozdni poti navzgor do tovarne žičnice oz. Jermance in tam začel svojo pohod.

Ura je kazala nekaj med drugo in poltretjo jutraj, ko sem krenil po že znani potki do prvega razcepa in table. Čeprav je bil čas, ko se luna zbira v celoto, je bilo v središču gozda precej temno, tako da sem težko pričakoval prve jasice in pogled na vrhove. Po razcepu je sledil vzpon po gozdnih poteh in stopničkah. Če niste telesno dovolj pripravljeni, priporočam počasen in enakomeren ritem vzpenjanja. Na prvih zavojih se počasi nadihate, da se telo navadi

napora, potem pa je vzpon bistveno lažji. Ker sem hodil po temi, je bilo še kako pomembno, da opazujem svoje korake, ki so se vztrajno borili s polomljenimi kamni. Ob neprimerni obutvi lahko ti kamni otežujejo pot, saj z vsakim večjim korakom naprej zležeš pol koraka nazaj. Kar nekaj poti prehodiš v cikcaku, nato pa sledi še sto metrov vzpona naravnost navkreber, kjer se korak malenkost upočasni, preden dosežeš pastirsko kočico tisoč štiristo metrov visoko. Že po nekaj korakih naprej se pogled razpre in stopiš iz gostega gozda.

Nadaljeval sem s pogledom na svoj cilj, ki se je zdel že tako blizu. Pot mi je vztrajno osvetljevala luna, preden je zašla za gorovje in sem se moral zadovoljiti s svetilko. Vedel sem, da sem že kar blizu vrha, ko je začel bučati veter. Tudi značilna gorska podrast se je zgoščala in vonjati je bilo svež gorski zrak. Po ozki, skalnati vijugasti poti sem premagal še petsto višinskih metrov in že sem stal pred Kočo na Kamniškem

sedlu, 1864 m. Iz dimnika se je vil topel dim in vabil v zavetje pred močnim, hladnim vetrom, ki mi je še pred kratkim oteževal pot navzgor. Kljub vabilu sem moral naprej, saj je sonce že kazalo svoje prve žarke. Sončni vzhod se je odvijal v živo rdeči barvi, ki je osvetljevala bližnje oblake za gorami. Čeprav sem upal na drugačno vreme in čeprav se je iz minute v minuto zelo spreminjalo, tako da nisem dobil take slike, kot sem jo imel v mislih, je bil prizor vsekakor vreden truda in časa.

Kamniško sedlo, 1903 m, je obdano z orjaki, kot sta Planjava in Brana. Pogled seže vse do Logarske doline in slapa Rinke. Za vse pohodnike, ki jim je vzpon na Kamniško sedlo mala malica, je to odlična izhodiščna točka za bližnje dvatisočake. Ob jutranjih urah vas lahko na poti pozdravijo tudi "domaćini", ki jih človeška bližina sploh ne zmoti pri zajtrku; seveda govorim o kozorogih, planincih na štirih kopitih, ki fotografom pozirajo le za kratek čas, potem pa se odpravijo naprej v višave.

Po krajšem premoru v koči in okrepčilnem čaju sem se počasi spuščal nazaj v dolino. Ker je sonce že na vso moč sijalo, so se pojavili prvi pohodniki. Pot navzdol je bila pravo nasprotje vzponu, saj je bilo ponoči kar malo strašljivo hoditi po gozdu, ko ni bilo žive duše naokoli, dopoldne pa so se ljudje vrstili kot po tekočem traku. Njihove poti jim nisem zavidal, saj sem bil srečen, da grem proti avtu, kjer se lahko usedem na mehak sedež, vklopim prijetno klimo in se udobno odpeljem proti domu.

Čeprav pot velja za lahko, mi je pobrala energijo za ta dan in še kakšen dan viška za regeneracijo. Izredno sem zadovoljen z vzponom, predvsem pa z razgledom, zato, pohodniki, na pot!

*Jutro na
Kamniškem sedlu
Foto: Tadej Škofic*

Otroški planinski tabor

Šestdeset let Mladinskega odseka PD Radovljica

Mladinski odsek (MO) PD Radovljica letos obeležuje šestdeset let delovanja. V vseh teh letih je v odseku delovala dolga vrsta vodnikov, ki so svoje veselje, ideje in čas vključevali v delovanje odseka.

Po šestih desetletjih se odsek lahko pohvali z izjemno organizacijo, z vrsto letnih pohodov ter s planinci, ki so svoje prve poti spoznali na pohodih mladinskega odseka. Brez dvoma so tu pridobili izkušnje in ljubezen do hoje v gore, kar so temelji za življenje planincev in planinstva.

MO PD Radovljica že vrsto let organizira planinske pohode za otroke osnovnih šol Radovljica, Lesce, Lipnica in njihovih podružničnih šol. Teh pohodov se udeležuje približno sto šestdeset otrok letno, vsaka skupina pa ima v programu devet pohodov. Vzgoja mladih planincev je v tem programu izvrstna, seveda pa so uspehi in rezultati teh aktivnosti v veliki meri odvisni od vodnikov in mentorjev MO. Njihovo delo je prostovoljno in odgovorno. Ob koncu šolskega leta se v sklopu planinske vzgoje organizira tridnevni planinski tabor, ki sem se ga letos udeležila kot pomočnica in vodnica. Kljub temu da smo bile s kolegicami tri dni ves čas aktivne, na voljo otrokom in dogajanju ter da je tak tabor zelo naporen, je doživetje tabora izjemno in neponovljivo. Srce dogajanja so bili otroci – iskreni, glasni, igrivi, ubogljivi in manj poslušni, nasmejani in sem ter tja tudi kdo objokan; šestinosemdeset parov vedoželjnih, pričakujočih in iskrenih otroških oči. Vse tri dni smo uživali v lepem vremenu, zato so naše aktivnosti ves čas potekale v objemu gozdov in okoliških vrhov.

Po vseh pripravah in organizaciji končno planinski tabor

Dva avtobusa sta prvega junija pripeljala na parkirišče nad Lomom pod Storžičem. Izstopila je množica otrok, poleg njih pa spremljevalke, vzgojiteljice, mentorice planinskih skupin in vodnice. Medtem ko je vodja tabora Mojca Brezovec prvič že odpeljala prtljago proti Domu pod Storžičem, so se otroci pripravili in po cesti do doma se je odvila dolga živahna kolona otrok v pestrih barvah, ob kateri je takoj postalo jasno, da so otroci vajeni hoje, določenega reda in vodenja svojih spremljevalk. Deroča voda potoka ob cesti je preglasila klepet otrok, prav zaradi velikih količin vode pa se je skupina vzpenjala po cesti. Po dobri uri smo prispeli v Dom pod Storžičem in avantura se je pričela.

Namestitev otrok in njihove prtljage je zahtevala kar nekaj organizacije in logistike. V vrste naloženi gozdarji otrok so prekrili hodnik pred stopniščem ter pričali o polnem planinskem domu ter o redu, ki se je ob vsakem preobujanju nekoliko porušil. Otroci so

Prikaz vaje GRS
Radovljica

Foto: Mojca Brezovec

se držali pravil, in tako ni bilo nikogar, ki bi moral za kazen zložiti čevlje, niti drugi in tretji dan. Ko smo napolnili dom, je prvo skupino otrok že čakalo kosilo. Da, bilo nas je resnično preveč, da bi lahko jedli vsi naenkrat. Del otrok je ostal zunaj in med igrami je čas čakanja hitro minil.

Popoldne so se nam pridružili gorski reševalci GRS Radovljica, ki so starejšim otrokom pokazali nekaj vaj reševanja. Otroke vedno zanimajo načini reševanja in pomoči v gorah. Lahko so sodelovali, eden od njih je postal ponesrečenec, ki so ga ostali naložili in privezali na reševalni čoln ter ga seveda popeljali nekaj metrov. Mlajši so medtem odšli na kratek sprehod, na katerem je bila njihova naloga opazovanje narave, iskanje malih živali ob poti in podobno. Iskanje je bilo zanimivo, saj je bilo ob poti kar živahno, poleg nepogrešljivih mravelj so našli polžke, pajke, pikapolonice, nekateri so videli celo veeverico in srne. Ko so se vrnili, so člani ekipe gorskih reševalcev prikazali, kako reševalni pes najde pogrešanega ponesrečenca. Predstavitve je bila zanimiva, zato so tam ostali tudi vsi mlajši otroci. Da mlade psičke ne bi preveč motili, je velika skupina tiho opazovala vajo, ob uspešnem iskanju pa seveda niso mogli zadržati glasnega navdušenja.

Preostanek popoldneva je minil v raznih igrah pred domom. Po večerji je bil na vrsti nočni pohod z lučkami. Čudovit, kratek pohod v miru gora, ki se je prepletal z glasovi otrok in majhnimi snopi baterijske svetlobe. Predvsem mlajši so bili že pošteno utrujeni, ko smo se vrnili. Sledilo je hitro umivanje v dveh kopalnicah doma, vendar zaradi tega ni bilo nikjer slišati nejevolje. Ves dom je v slabi uri zaspal pod jasnimi zvezdnatim nebom.

Planinski pohodi drugega dne

Po zajtrku je na pot najprej krenila skupina dvanajstih najbolje pripravljenih planincev, s katerimi sva bili dve vodnici. Pot nas je vodila čez Škarjev rob na Storžič. Do Škarjevega roba smo se vzpenjali hitro, tam se pot obrne proti vrhu Storžiča in za kratek čas je strmina zmernejša. Kmalu nas je čakalo prečenje manjšega snežišča. Vodnica Mojca, ki svoje mlade pohodnike in njihove sposobnosti dobro pozna, se je odločila za način prečenja. Vsi so resno upoštevali navodila in previdno prišli čez snežišče. Prvo prečenje nam je dalo upanje, da bomo dosegli vrh gore. Mimogrede smo opazili barvito planinsko cvetje in uživali v vse širših razgledih. Pot se je znova strmo vzpenjala, postala šodra, v vršnem delu pa smo pričakovali naslednje snežišče. Otroci so lahkotno premagovali skalnate ovire, previdno sestopali in se znova vzpenjali. Skupina je bila izjemno prijetna, sem ter tja smo poklepetali, se nasmejali, vzeli smo si čas za fotografiranje, za nekajminutni počitek in okrepčilo. Sledil je najzahtevnejši del poti, zasneženi žleb pod vrhom. Razen enega kratkega prečenja smo se vzpenjali v krajni zevi. Za večino mladih je bila to nova izkušnja, ki pa so jo s svojim že pridobljenim znanjem odlično prestali. Do vrha je preostalo le še nekaj minut hoje

po stezici. Vodnica Mojca je navdušeno čestitala mladim, ki so si pohvalo resnično zaslužili. Priljubljeni vrh Storžiča je bil tudi zame tokrat izjemno doživetje. Občudovala sem resen pristop otrok, njihovo telesno pripravljenost, s katero se marsikateri planinec ne more kosati, njihovo vztrajnost in prijateljske odnose, ki sem jih občutila v skupini. Povsem jasno mi je, da je za vzgojo teh mladih planincev v veliki meri zaslužna njihova vodnica Mojca ter njeni kolegi in kolegice MO. Po počitku na vrhu smo sestopili proti Bašelskemu sedlu. Previdnost tudi tokrat ni bila odveč, saj so pobočja te lepe gore vse prestrma, da bi jih lahko jemali zlahka ali površno. Sredi sestopa smo pozdravili čredo ovc, sicer pa se je proti vrhu vzpenjalo kar nekaj planincev. Z Bašelskega sedla smo zavili proti Javorniškemu sedlu. Dolgo prečenje vzhodnega dela gore je popestrila prava vojska mravelj, ki je na gosto zasedla kakih tristo metrov planinske poti, nekaj lažjih in položnejših snežišč ter nekaj podrtega drevja. Na sedlu smo si oddahnili, čakal nas je le še zadnji del sestopa proti Domu pod Storžičem. Tako smo zaključili čudovit planinski pohod, za katerega verjamem,

*Ponosni na vrhu
Storžiča
Foto: Mojca Brezovec*

*Vedoželjni mladi
planinci
Foto: Mojca Brezovec*

da tudi mladim planincem ostaja v lepem spominu. Druga skupina, srednja po starosti in sposobnostih mladih planincev, je šla na pohod na Veliki Javornik oziroma Ženiklovec. Dokaj strmemu vzponu do Javorniškega prevala je sledil prijeten sprehod do planine Javornik, od tam pa so se povzpeli še po lepem gorskem travniku na 1715 metrov visoki Ženiklovec. Travnati vrh je lep razglednik in prijetno mesto za počitek. Otroci so uživali v razgledih na Storžič, Tolsti vrh, Kriško goro, na Begunjščico, Stol, greben Košute ter na okoliške širne gozdove in travnike, še bolj pa seveda v svojih pogovorih in ob priboljških, ki so jih prinesli v nahrbtnikih. V dolgi živahni koloni so sestopili do planine Javornik, do sedla Dol in prek Gabrčevega rovta proti Domu pod Storžičem.

Skupina najmlajših pa se je vzpela na planino Veliko Poljano. Tudi najmlajši planinci naše skupine so odlični pohodniki in na planino so se vzpeli v dobri uri hoje. Ko so prišli iz gozda na sedlo, so se jim odprli prav lepi razgledi na Kranj z okolico. Vendar najmlajših razgledi niso pritegnili tako kot dogajanje na planini. Nanjo so namreč tega dne pripeljali živino in tako popestrili pohod našim pohodnikom, prijazno sta jih sprejela tudi oskrbnika pastirske kočice.

Po prihodu v planinski dom sta otroke čakala kosilo in popoldanski počitek. Med počitkom je nekaj najmlajših zaspalo, ostali pa so se igrali. Kar toplo mi je postalo pri srcu, ko sem opazovala otroke, ki so klepetali, se igrali s kartami, risali ali pletli zapestnice, med njimi pa nekaj spečih malčkov. Otroci so tako lepo sprejemali drug drugega, si po potrebi pomagali, pustili drug drugemu delati, kar jim je ustrezalo, tudi spat. In spečih ni motil nežen direndaj okrog njih. Od teh prijetnih otrok bi se lahko marsičesa naučili.

Orientacijski pohodi izboljšujejo orientacijske sposobnosti, udeležence prisilijo k opazovanju narave, iskanju pomembnih točk na poti ter spodbujajo k aktivni dejavnosti. Poleg vsega tega so primerna zaposlitev za otroke vseh starosti. Tako sta med počitkom otrok

vodnici Janja in Simona pripravili traso kratkega orientacijskega pohoda za mlajše skupine otrok, vodnice Barbara, Tončka in Suzana pa točke približno štirikilometrskga orientacijskega pohoda za skupine večjih otrok. Otroci so na pohodih uživali, bolj pozorno so spremljali poti, stezice in opisane točke na trasi pohoda, ki so sčasoma vse pripeljale na cilj nazaj k Domu pod Storžičem.

Dan se je prevešal v večer, ko so se popoldanske igre na dvorišču spremenile v nabiranje dračja za naše kurilnice, ob katerem so si otroci pekli hrenovke in penice. Kako resno so nekateri vzeli nalogo, je pričal vse večji kup, na katerem so se znašli tudi debelejši kosi lesa. Po lahki večerji v domu je sledilo dogajanje okrog ognja. Znova so mlajši imeli prednost, veselo so natikali hrenovke in penice na palice, jih pekli in jedli, starejši pa so postajali nestrpni in strašno lačni. Vsega je bilo dovolj in že v temi so se vsi siti vrnili k igri na dvorišču, ogenj pa je počasi pojemal. Vendar pa večer še ni bil zaključen. Vodnica Suzana je pripravila predavanje o svojih potovanjih v višja gorstva sveta. V nabit polni učilnici so otroci z zanimanjem poslušali predavanje, najmlajšim pa so se kar sede začele zapirati očke. Počasi smo se pripravili za spanje.

Zadnji dan tabora –

– so otroci kar spali in spali. Ko se je dom začel prebuhati, so otroci pojedli zajtrk ter spakirali nahrbtnike in ostalo prtljago.

Vendar pa z aktivnostmi še nismo zaključili. Starejši otroci so šli na pohod na Veliko Poljano, medtem ko smo za mlajše pripravili čutno pot. Najstarejši, odlični obiskovalci Storžiča prejšnjega dne, so prvi preizkusili čutno pot in obljubili smo jim, da bodo sodelovali pri vodenju mlajših po čutni poti. Po povratku z Velike Poljane je vsak otrok z zavezanimi očmi in spremljevalcem ob sebi šel sam po čutni poti, ob vrvi se je vzel skozi gozd, šel po kamniti stezi, spreminjal smer in moral čez prepreke, hkrati pa so ga na poti čakale še uganke. Brez strahu so komaj čakali, da se preizkusijo na tej poti. Kako zelo delujejo druga čutila, ko ne vidimo! Večina otrok je bila nad izkušnjo navdušena. Dopoldne je tako kar prehitro minilo. Sledilo je kosilo, in medtem ko so mlajši jedli, so starejši znosili iz doma vso prtljago. Znova sem z veseljem opazovala prijateljsko sodelovanje, skrb starejših za mlajše, uigrano skupino otrok, ki so z veseljem sodelovali pri danih nalogah. Mlajši so čakanje preživeli med igro, nekateri pa so že nestrpno čakali pri svojih nahrbtnikih. Končno smo prtljago naložili v društveni kombi, od Doma pod Storžičem pa se je v dolino odvila dolga kolona otrok. Sestopili smo čez prelep, sončen in cvetoč travnik, za nami pa so ostajale planine, ki smo jih obiskali, in mogočen Storžič. S sabo smo ponesli množico prijetnih spominov. Verjamem, da tako lepo organiziran planinski tabor v lepem spominu ostaja tudi otrokom, brez dvoma pa so pridobili nekaj izkušenj, doživeli vrstniško druženje, medsebojno sodelovali in okrepili svoja prijateljstva. ◉

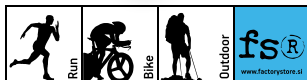
Večerja ob ognju
Foto: Mojca Brezovec

Potovalne torbe za brezskrbno pot.

Na voljo v trgovinah:

- Annapurna
(Ljubljana),
- Elan
(Begunje),
- Extreme Vital
(Ljubljana, Škofja Loka, Radovljica),
- Iglu Šport
(Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor,
Lesce, Tolmin),
- Kibuba
(Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova,
Celje, Kranj, Nova Gorica),
- Outdoor Galaxy
(Bovec),
- Pod skalco
(Bohinj).

www.factorystore.si

NOVICE IZ VERTIKALE

Plezalni zagon se je konec poletja nekoliko umiril. Klasični jesenski cilji v prisojnih stenah so zopet prišli na svoj račun. Med njimi so večinoma s klini dobro opremljene klasike in dolge športne smeri v nižje ležečih stenah. Opremljenost je velikokrat eden izmed ključnih dejavnikov pri izbiri alpinističnih smeri. Opremljenost, pa čeprav s starimi klini, doda nekaj gotovosti orientaciji in olajša varovanje, medtem ko je v neopremljenih

*Marko Mavhar
v Skrivnostnem
potovanju
Foto: Andrej
Grmovšek*

smereh potrebnega več opazovanja, dela in iznajdljivosti. Pri nas so alpinistične smeri v visokogorju večinoma opremljene v klasičnem slogu s klini različnih letnic. Navrtanih smeri, tako starih klasičnih kot zahtevnih modernih, je za zdaj pri nas zelo malo v primerjavi s sosednjimi deželami. Kako bo v prihodnje? V zadnjih mesecih je oživela debata o vrtnanju v alpinističnih smereh in argumentov za/proti se je v kolumnah na spletni strani Komisije za alpinizem nabralo že kar nekaj. Ob teh obstajajo še številni starejši članki, ki so že izpostavili to dilemo. Se bo našel prostor tako za tradicionalne alpiniste, za športne plezalce in še za tiste vmes?

Prvenstvene v Julijcih

Za zdaj se tradicionalni način plezanja še ni izgubil, kar dokazujejo letošnje prvenstvene smeri. Zadnje so bile preplezane v septembru. Pravo darilo je čakalo našo navezo v zahodni steni Visoke police v Mrzlih vodah. Ta je že lani pritegnila pozornost Andreja Grmovška, ko sta z Luko Krajncem ponavljala Epsko mavrico (7c+, 350 m) v Veliki Lojtrci. Pod steno poteka znamenita ledna linija Rifreddo (WI5, 500 m), v sedemstometrski steni nad njo pa do tedaj še ni bilo znanih vzponov, kar je delovalo kot pravi magnet. K izvedbi načrta je Andrej povabil Marka Mavharja (AO Grmada Celje). 11. septembra sta tako vstopila v steno in čez navpične ter previsne stene v desetih urah in pol dosegla vrh Visoke police. Plezanje je zahtevalo precej mirnih živcev, saj je bila skala ponekod krušljiva in varovanje slabo. To je bilo posebej izrazito v ključnem raztežaju VII. težavnostne stopnje, ki je po mnenju enega od avtorjev predstavljal pravo psihoanalizo. Smer sta poimenovala **Skrivnostno potovanje** (VII, 930 m). Preplezala sta jo na precej čist način, saj sta za seboj pustila le en klin. Poleg tega tiči na drugem varovališču še sidrišče z vrvico za spust, ki so ga uporabili neznani predhodniki. Dan pozneje je nova smer nastala še v zahodni steni Mangarta, kjer je glede na preprost pristop le malo obiska, če odštejemo njen JZ-raz. Morebitni vzrok je neopremljenost stene, saj je v njej prisotnih le malo klinov – razen v navrtanih smereh. To poletje je bila stena ponovno odkrita, saj je v njej nastalo nekaj prvih ponovitev in prvenstvenih smeri. Zadnja prvenstvena smer je bila preplezana 12. septembra, njena avtorja pa sta Gregor Klančar (AO Novo mesto) in Urban Bolta (AO Domžale). Smer sta speljala v levem delu stene, blizu Slovenske poti na Mangart. Njena značilnost je začinjen prvi del, kjer gre smer najprej čez previs, sledi mu pa še zahtevna zajeda. Smer sta poimenovala **Stara duša** (VI+, VI A1/V, 240 m).

*Stara duša
Foto: Gregor Klančar*

Dve novi smeri sta nastali v jugozahodni steni Šplevte. V tem primeru ne gre za alpinistično bolj raziskani Razorjevo Šplevto ali Šplevto nad Zadnjico, pač pa za Šplevto, ki leži južno od Dovškega Križa. Vrh se ne postavlja preveč s svojo obliko, na jugozahodni strani pa vseeno nudi skoraj dvestometrsko steno, ki do letos ni bila velikokrat preplezana. Pred letošnjima vzponoma je pravzaprav znan le vzpon Benjamina Ravnika iz devetdesetih let. Letošnji smeri sta preplezala Matic Mohorč in Benjamin Vidmar (oba AO Tržič). Prvič sta se v steno podala 16. septembra. Preplezano smer sta, vesela zaradi svoje prve prvenstvene in ne vedoč za Ravnikov vzpon, poimenovala **Prva** (V-/III-IV, 150 m). Ponovno sta se pod steno vrnila 27. septembra in plezala desno od prejšnje smeri. Drugo smer sta poimenovala **Dopustniška** (IV+/III-IV, 190 m). Mlado zgodovino imajo tudi smeri v jugozahodni steni Stenarja, katerim se je 30. septembra pridružila še ena. V stebru desno od Centralnega kamina sta plezala Boris Sedej (PK Idrija) in Aljoša Hribar (Črnuški AO). Steber jima je nudil konstantne težave z dobrimi možnostmi varovanja. 230-metrsko smer sta poimenovala **Pusisteber** in jo ocenila s V+/IV-V. Ponavljavci, željni večjih težav, bodo lahko izbrali direktni vstop v steber, ki pa sta se mu avtorja izognila po privlačni rampi, ki zahteven del obvozi po levi.

Ženski alpinistični tabor

Alpinistke so se tudi letos zbrale na taboru, tokrat v Zahodnih Julijcih. Njihova baza je bila kočica Corsi pod Višem, ki je odlično izhodišče za stene na južni strani Viša pa tudi za smeri v Belih in Mrzlih vodah. Tabora se je udeležilo deset alpinistk. V koči so se zbrale Sara Jaklič, Katarina Rogelj (obe AO Kranj), Barbara Bajcer, Maja Šuštar (obe AO Domžale), Nastja Davidova, Marija Jeglič (obe AO Ljubljana - Matica), Marta Krejan Čokl (AK Ravne na Koroškem), Metka Križič (Črnuški AO), Eva Dolenc

*Slovenske alpinistke z oskrbnikom
koče Corsi Arhiv KA PZS*

(AO Vertikal) in Miranda Ortar (Soški AO). V soboto, 29. septembra, sta Nastja in Miranda obiskali Špik nad Špranjo, Sara in Katarina pa sta preplezali dolge športne smeri v Beljaški špici: **Pantero nero** (6c, 110 m), **Viktorio** (6b, 110 m) in **Piussicheno** (6b+, 90 m). Barbara in Metka sta nad Belimi vodami preplezali smeri **Bulfo-ni-D'Eredita** (IV+/III, 250 m) in **Ive-Piemontese** (IV/III, 250 m). Maja in Marta sta v Divji koči nad Mrzlimi vodami iskali prehode v **Smeri Veronice Bonarote** ali **Bauerjevi smeri** (III-IV+, mesta V, 550 m). Eva in Marija sta nad isto dolino plezali v Innominati smeri **Donda-Rossi-Steffe** (VI-/III-IV, 450 m) in **Fai bei sogni**

(6b+, 530 m). Zvečer jih je v koči sprejelo prijetno osebje in druženje se je nadaljevalo v odličnem vzdušju. Naslednji dan so Barbara, Metka in Katarina preplezale že omenjeno smer **Donda-Rossi-Steffe** v Innominati, Nastja in Marija sta v Trbiški Krniški špici preplezali smer **Via col Medico** (IV, 440 m), Maja in Marta sta v Beljaški špici preplezale varianto smeri **Piussi-Bulfon** (VI/III-IV, 120 m), Eva in Sara pa sta poskusili z vzponom v smeri **Picilli-Rossi** (VI+/V, 250 m). Tabor se je v nedeljo srečno zaključil, navdušeni komentarji po njem pa so se že dotikali naslednjega. Tabor mora po mnenju udeleženk (p)ostati tradicionalen.

*Zračno plezanje v zahodni steni Visoke police in zahodni stražarji Mrzlih vod v ozadju
Foto: Marko Mavhar*

Tabor v Colfoscu

Komisija za alpinizem PZS je poleti od 21. do 29. avgusta organizirala tabor za perspektivne alpiniste v Colfoscu v Dolomitih. Vodji tabora sta bila Andrej Grmovšek in Tjaša Jelovčan. Udeležilo se ga je petnajst mladih alpinistov in pripravnikov. Florjan Lamiš, Borut Demšar, Andraž Šparovec, Žiga Rozman, Peter Hrovat, Nejc Turnšek, Matic Štancar, Krištof Frelih, Krištof Fortuna, Klemen Gerbec, Maja Jereb, Jakob Šparovec, Črt Šuštar, Blaž Karner in Miha Kern so v sklopu tabora dvignili svojo alpinistično raven in pridobili veliko koristnih izkušenj, obenem pa doživeli tabor, poln dobre volje. Vodja tabora Grmovšek je poleg spodbudnih besed in pohval dodal nekaj opažanj s tega in drugih tovrstnih taborov, ki kažejo na slabo perspektivo našega vrhunskega alpinizma. Starost mladih alpinistov na taborih le ni nizka, obenem pa so njihove izkušnje skope, seveda skladno s kratkim alpinističnim stažem. Obenem je tudi malo mladih alpinistov, ki gledajo na svojo alpinistično kariero kot na nekaj dolgoročnega, saj prej ali slej podležejo pritiskom poklicnih karier in eksistencialnim težavam. Rezultat vsega je, da je le malo perspektivnih za vrhunski alpinizem. Zato pa je še bolj pomembno, da ti znanje prenašajo naprej. Udeleženci tabora so 22. julija plezali v Meisules dala Biesces smeri **L'Nein** (VI/V, 250 m), **Regenbogen** (VII, 200 m), **Brunsin** (VI+, 200 m), **Der Tod und das Madchen** (VII+, 220 m) in eno neznano, verjetno prvenstveno smer (VI-/IV-V, 100 m). Naslednji dan sta v Salamiturmu (Salame del Sasso-lungo) Štrancar in Fortuna pomotoma preplezala novo **Zgrešeno smer** (V+/III-IV, 350 m). V Tofani di Rozes so istega dne Hrovat, A. Šparovec in Frelih poskusili v smeri **Levita** (VI-, 500 m), v Sas Ciampac so J. Šparovec, Kern in Grmovšek preplezali **Rien Ne Va Plus** (7b+, 430 m) in **Solarium** (VI-, 400 m). V Innerkoflerturmu sta Rozman in Karner preplezala **Via del Calice** (VI+, 500 m). 24. julij je bil rezerviran za Marmolado. Navezi Štrancar-Karner in Gerbec-Demšar sta preplezali

smer **Gogna** (VII, 1150 m), Jereb in Hrovat **Schwalbenschwartz** (VI, 800 m), Šparovec in Frelih **Vinazerjevo smer** (VI+, 1100 m), naveza Šparovec-Kern-Grmovšek pa **Olimpo** z varianto **Athena** (6c+, 1100 m). Turnšek in Rozman sta se podala v smer **Don Kihot** (VI+, 800 m). Napornemu dnevu v Marmoladi je sledil počitek in njemu zopet nižje stene. V naslednjih treh dneh se je več navez ponovno odpravilo v Meisules dala Biesces. Lamiš in Šuštar v smer **L'Nein** (VI, 250 m), Hrovat in Šuštar v **Sundret** (VII-, 250 m), Rozman in Frelih pa v **Regenbogen** (VII, 200 m). Naveza Jelovčan-Fortuna je v Sas Ciampac preplezala smer **Solarium** (VI-, 400 m). Dva vzpona nad prelazom Falzarego sta opravili navezi A. Šparovec-Turnšek v Piramide di Cima Bois po smeri **Alpini** (VI+, 380 m) in Jereb-Lamiš v Col de Bois po smeri **Alvera** (V+, 400 m). V Torre Brunico sta Šparovec in Kern plezala **Ottovolante** (7a+, 400 m). Več vzponov je bilo opravljenih v Sasso della Croce. Naveza Štrancar-Karner-Fortuna je preplezala **Grosse Mauer** (VII-/V, 550 m), naveza J. Šparovec-Kern pa moderno **La Perla Preziosa** v kombinaciji s smerjo **Silbenschrei** (7c, 375 m), ki potekata med znamenitima Messnerjevo smerjo in Mayerlevo zajedo. Šparovec je enkrat uporabil "tehniko", Kern pa je smer preplezal z rdečo piko. Rozman in Demšar sta preplezala sosednjo **Mayerlevo zajedo** (VII-, 500 m). V Torre Innerkofler sta A. Šparovec in Gerbec obiskala **Via del Calice** (VI+, 500 m). V Torre Exner sta Jereb in Turnšek preplezala modernejšo izmed dveh smeri – smer **Zwei Generationen** (V, 420 m). Naveza Hrovat-Lamiš-Fortuna je v Mur de Pisciadu poskusila v smeri **Rabanser/Walde** (V+, 320 m). V Sass Pordoiu sta Grmovšek in Šuštar preplezala **4 giorni una estate** (7a, 6c obv., 600 m). Družbo na taboru sta popestrila še Gašper Pintar in Francoz Mathieu Istas. V Marmoladi sta preplezala **Specchio di Sarah** (7b+, 450 m), kjer sta oba plezala le delno prosto, in **Ribo** (7b, 1200 m), kjer je Pintarju za las spodletel vzpon na pogled.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

Prvaki ...

Tokratni pregled začnimo na tekmovanjih, ki so v polnem zagonu in so svoj vrhunec doživela na svetovnem prvenstvu v Innsbrucku, ki je bil za naše tekmovalce izjemno uspešen. Seveda je vso smetano in svetovno pozornost pobrala kraljica svetovnega športnega plezanja Korošica Janja Garnbret, ki je postala svetovna prvakinja v balvanih in novem olimpijskem formatu kombinacije, zlato v težavnosti pa ji je ušlo le zaradi nekoliko prepočasnega plezanja in prelahke smeri v finalu. Da bo novi format znal biti neposrečen, je z drugim mestom v kombinaciji pokazala Sa Sol na podlagi rezultata v hitrosti, tretja pa je bila Jessica Pilz, ki je zmagalo odnesla v težavnosti.

Za ostale medalje so poskrbeli presenečenje sezone Gregor Vezonik, ki je bil tretji na balvanih, tako kot tudi Gregor Selak in Tanja Glušič v svojih paraplezalnih kategorijah. Škofic je bil kljub dobremu petemu mestu v težavnosti rahlo razočaran, prav tako tudi Jernej Kruder, ki je za las zgrešil uvrstitev v finale v balvanih. Zadovoljna je lahko tudi Mia Krampfl, ki je bila v težavnosti odlična sedma. Nasploh se nam za prihodnost ni bati: na evropskem mladinskem prvenstvu v Moskvi je v svoji kategoriji zmagala Vita Lukan, skupno pa so naši mladinci domov prinesli kar pet medalj.

... in skupni zmagovalci

Po Innsbrucku se nadaljuje sezona v težavnosti. Konec septembra je bila tekma v Kranju. Janja Garnbret je bila odlična druga, z mestom v finalu pa je tudi Mina Markovič dokazala, da se še vedno lahko kosa z najboljšimi. Že pred tem, v avgustu, je v Münchnu potekala zadnja tekma v balvanskem plezanju, ki je določila skupni seštevek v svetovnem pokalu. Na tekmi sta zmagala Janja Garnbret z izjemnim nizom v finalu, ko je vse balvane preplezala v prvo, in Gregor Vezonik s svojo

prvo zmago v svetovnem pokalu, ki je napovedala tudi kasnejšo medaljo v Innsbrucku. Na drugo mesto se je uvrstil Jernej Kruder, ki je tako osvojil skupno zmago v svetovnem pokalu. Garnbretova, ki se ni udeležila vseh tekem, je bila četrta, peto mesto v skupnem seštevku pa sta zasedla Gregor Vezonik in Katja Kadič. Končno je Slovenija postala velesila tudi v balvanih.

Mojstra vsestranskosti ...

Letos posebno zgodbo piše Jernej Kruder. Ob zmagi v skupnem seštevku je že dolgo znano, da se za tekme pripravlja v skali in tako je v Innsbrucku na dan počitka preplezal 8c. Manj kot mesec kasneje je zmagal še na dveh ekshibicijskih tekmah, Rockstars in Psicoblock v Bilbao, kjer se brez varovanja pleza nad vodo. Obenem je uspel tudi v svojem bolder projektu Metafizika, ki je postal drugi slovenski Fb 8C bolder, po Čehovinovem The End. Komaj pa čakamo, da zaključimo še svoje *trad* projekte v hribih po Sloveniji in Italiji – verjetno je ob Adamu Ondri Jernej trenutno najbolj vsestranski plezalec na svetu!

Ko smo že pri Ondri, naj omenimo, da je v septembru obiskal našo bližnjo sosesčino. Najprej se je udeležil *bolting* vikenda v Bosni v kanjonu Tijasno, kjer je med drugim splezal Interklemozzo 9a in High line 9a+/b. Torej je v nekaj dneh najtežja bosanska smer poskočila z 8a+ na 9a+/b. Tako je, če pride na obisk Adam. Iz

Bosne se je odpravil v Dalmacijo, splezal tamkajšnji najtežji projekt, Dioklecijan 8c+/9a na Markezini gredi, in se nato podal v *večraztežajke*. Najprej je na pogled preplezal Spomin, najbolj markantno smer v Aniča Kuku, ki v 350 metrih previnsnega plezanja ponudi tudi raztežaje z oceno 8b+ in 8c. Smer je leta 1984 ustvaril Silvo Karo in je dolgo veljala za najtežjo tehniko, dokler je ni lani po dolgotrajnem študiju "osvobodil" Luka Kranjc. Dolgo se je s svojim življenjskim projektom v bližini ukvarjal tudi Klemen Bečan, dokler ni v Drašnicah preplezal smeri Roctrip, ki ima v 250 metrih kar dva raztežaja z oceno 8c+. Ondra tokrat smeri ni splezal na pogled, je pa oba najtežja dela uspel splezati v drugo in ponoviti to izjemno smer. Za njegove dosežke nam je presežnikov že zdavnaj zmanjkalo. Človek preprosto deluje na drugem nivoju.

... in mladi upi

Izmed ostalih skalnih vzponov velja omeniti še dva odlična mlada plezalca. Jaka Jaki je pri 13 letih preplezal smer La La Land 8b+/b+ na Čreti, Ema Seliškar pa je s 14 leti postala najmlajša Slovenka z 8b+. Na isti dan je v Kotečniku preplezala kar dve, Agresijo in Katakombe. Poleti je med drugim svojemu seznamu vzponov dodala tudi Fb 8A bolder. Od tujcev je omembe vreden vzpon uspel Sebu Bouinu, ki je v Verdonu preplezal La cote d'usure, 60-metrsko pošast težavnosti 9a+. Klubu

9a pri dekletih pa se je z vzponom v Cabane au Canada v švicarskem Rawylu pridružila mlada Katherine Choong.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

PISMA BRALCEV

Moje prvo potovanje na Triglav

23. julija 2018 je minilo 56 let, ko sem prvič stopila takrat še na jugoslovanski najvišji vrh, 2864 m visoki Triglav, z zvezdo na vrhu stolpa. Kar nekaj časa pred poroko sva se s partnerjem dogovarjala, kam na poročno potovanje. Kam? Jasno – na Triglav! Planinske opreme nisem imela, zato so bili semiš čevlji iz Trsta z zadržko dovolj dobri, pa platnene hlače na tričetrt, pulover, bluzica in anorak. Vendar se s tem nisva obremenjevala, saj so vsi rekli, da ne bo težko. Sobota, 21. julija 1962, je bil vroč dan, kot se spodobi za ta čas. Na ljubljanskem magistratu smo kar hitro opravili poročno ceremonijo, stopili še v Šentjakobsko cerkev in na kosilo k Noni. Vse skupaj je bilo bolj skromno, zato zjutraj 22. julija ni bilo težko vstati. Odpeljali smo se proti Pokljuki, midva s Tonetom – mladoporocenca, tast, sestra in gospod Ogorevec, hišni prijatelj, s težkim nahrbtnikom, polnimi žepi konzerv in aluminijasto škatlo s češnjevim štrudljem. Prvo

Ice Climbing European Cup

Evropski pokal v lednem plezanju

Domžale, plezalna stena na garažni hiši, 1.12.2018

Fotoaparata takrat še nisva imela. Za dokaz so žigi v planinski izkaznici.
Arhiv Brigite Krisper

noč smo prespali in presmrčali na Vodnikovem domu, zjutraj pa na nada-
ljevali preko Konjskega sedla na Kredarico. Hodili smo približno 4 ure. Sledil je počitek, čaj in juhice. Ostali trije so šli počivat, midva pa sva skočila proti najinemu Triglavu. Ne spominjam se, koliko klinov in jeklenic je bilo, verjetno v tistem času bolj malo. Posebno pa se ne spominim, kako sem z Malega Triglava po tako ozkem grebenu prilezla na vrh. Mestoma so bile postavljene lesene ograje. Po dobri uri sva se objela na vrhu Triglava, srečna, vesela, zadovoljna. Bila sva sama, se zabavala in zlagala kamenček na kamenček, se vpisala v knjigo, spravljeno v pečici železnega štedilnika, požigosala planinsko izkaznico in se varno vrnila na Kredarico. Najinim sotrpinom se je zdelo, da si češnjevca štrudlja še nismo zaslužili, naročili pa smo palačinke. Obljubila sva si, da bo Triglav najin vsako leto, in tako je bilo vse do danes, ko praznujemo 56 let poroke in svojega prvega vzpona na Triglav. Na gori sva praznovala vse okrogle obletnice rojstva od 30 do 80 let, pa tudi za zlato poroko sva zlezla na vrh, kjer so nama pevci iz Semiča zapeli *Oj Triglav moj dom* in *Slovenec sem*. Od sreče sva jokala, bilo je nepozabno. Najina zaobljuba še vedno traja, čeprav ostali treh ni več, midva pa

19. 7. 2012 ob 50-letnici poroke na vrhu Triglava
Arhiv Brigite Krisper

tradicijo ohranja, zato hodiva na najin Triglav vsako leto, včasih pa tudi večkrat na leto. Pohodila sva ga tolikokrat, kot imava let. Tone 81-krat, jaz pa 75-krat. Tisti češnjev štrudelj, ki se je nosil od Ljubljane, na Jezerca, Vodnikov dom, do Kredarice in nazaj na Vodnikov dom, pa ima svojo zgodbo. Šele pri Jezercah je zlezel iz nahrbtnika in v škatlji je od vročine štrudelj zavrel. Romal je v grmovje; gospodu Ogorevcu smo obljubili, da ga ženi ne bomo zatožili.

Brigita Krisper

LITERATURA

Mario Manica, Antonella Cicogna, Davide Negretti: Arco Rock. Edizioni Versante Sud, Milano, 2018. 704 str., 33 EUR.

Gre za četrto, dopolnjeno in zelo obsežno izdajo športno-plezalnih in večraztežajnih smeri z območja Arca v bližini jezera Garda/Lago di Garda, kamor pogosto zahajajo tudi slovenski plezalci. Prva izdaja sega v leto 2006. Avtorji so kar trije, saj gre dejansko za obsežno plezalno območje. Predstavili so 136 odsekov, 5260 plezalnih smeri in dodatno še 23 drugih sten. V uvodnem delu so uporabne informacije z zgodovinskim pregledom plezanja v tem okolišju. Oprema vodnika je podobna ostalim športnoplezalnim vodnikom, z mnogimi uporabnimi simboli: višina smeri, zemljepisna lega, ocena lepote smeri, opremljenost smeri, obiskanost (tj. o morebitni gneči), udobje plezalskega odseka, možnost parkiranja, čas pristopa do stene, možnost plezanja v dežju, primernost za družine, (ne)prisotnost večraztežajnih smeri,

diagram težavnosti odseka; nekateri podatki so dostopni tudi preko QR kode. Kot običajno imamo na razpolago tudi zemljevid celotnega območja in posameznih odsekov. Med opisi lahko preberemo kratke članke o izstopajočih plezalcih npr. o Adamu Ondri in drugih. Za ljubitelje plezanja je to vsekakor priložnost, ki v knjižnici ne bi smel manjkati. Vodnik je napisan v angleškem jeziku.

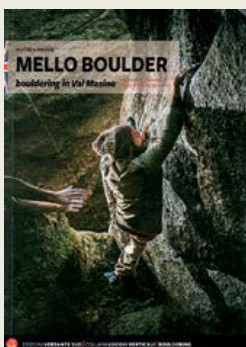
Alessio Conz: TRENTO e VALSUGANA in MOUNTAIN BIKE. Edizioni Versante Sud, Milano, 2018. 264 str., 30 EUR.

Kot je že iz naslova razvidno, gre za gorskokolesarski vodnik po okolici mesta Trento ob reki Piave in v dolini Valsugana na vzhodni strani Trenta. Vseh kolesarskih poti je 53, razdeljene so po več območjih. Čeprav je vodnik napisan v italijanščini, kar 17 uporabnih simbolov omogoča preprosto razumevanje tudi tistim brez znanja italijanščine. Simboli so naslednji: vrsta poti v odstotkih (kolesarska/planinska pot, asfaltirana, makadamska ali betonska cesta, mulatjera), lepota poti (ocenjena od 1 do 5), vrsta poti (primerno za vse, gorska tura, *free ride*, *cross country*); obdobje, primerno za turo, GPS kode izhodišča in cilja, višina vzpona in spusta, dolžina poti; čas, potreben za turo, tehnična zahtevnost ture (ocenjena od 1 do 4), naporenost (ocenjena od 1 do 4); odstotek možnosti kolesarjenja, kjer lahko poginjamo v sestopu in spustu glede na celotno dolžino ture; podatek o tem, ali lahko turo opravimo z električnim kolesom, podatek o možnostih okrepčila na turi, dostopnost vode in lokalne posebnosti (naravne in kulturne znamenitosti). Vsaka tura je opremljena z opisom, zemljevidom, višinskim profilom in fotografijami; na začetku vodnika je tudi

pregleden zemljevid območja. V tem delu je nekaj splošnih napotkov, v zadnjem delu pa še tabela z najpomembnejšimi podatki ture. Če povzamemo, gre za uporaben turnokolesarski vodnik, žal za območje, ki ni najbolj blizu slovenskim kolesarjem, bi pa znal priti prav uporabnikom v času dopustov. In dober koncept, ki bi ga lahko posnemali tudi slovenski založniki tovrstne literature.

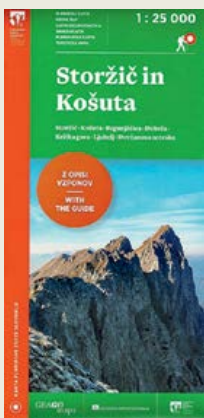
Andrea Pavan: Mello Boulder. Edizioni Versante Sud, Milano, 2018. 516 str., 33 EUR.

To je vodnik po balvanih v območju doline Masina (Val di Mello, Valle dei Bagni in Piana del Remenno), ki je med športnimi plezalci precej priljubljeno. V uvodu avtor naniza vrsto logističnih podatkov in uporabnih nasvetov, opisi pa so opremljeni z mnogimi simboli. Vodnik je napisan v angleščini.

Vladimir Habjan

Storžič in Košuta. Planinska karta, 1 : 25.000. Ljubljana, PZS, Geodetski inštitut Slovenije in Geodetska družba, 2018. 8,10 EUR.

Že sedma nova karta PZS v merilu 1:25.000 je pred nami. Zelena z rdečo obrobo. Morda simbolično – kajti svet med Storžičem in Košuto je

zelen, gozdnat, hrbet Košute je travnat, čez vse pa se prepleta obilica označenih poti – z rdeče-belo markacijo. Vedno, ko se pojavi nova karta, vzamem s police prejšnjo v enakem merilu; doma imam tisto z letnico 1988. In se razveselim – nova karta pokrije skoraj dvakrat toliko ozemlja kot nekdanja. Zgornji levi rob seže do sedla Belščica zahodno od Vrtače, v desni zgornji rob so se stisnile Korte na avstrijskem Koroškem, spodaj desno je Kokra tam nekje blizu Preddvora, spodnji levi rob pa seže do vzhodja Jelovice, v Kamno Gorico. Lahko bi rekli – zajeten del Gorenjske. Kar mi je brž padlo v oči, je znak za žlico in vilice. Seveda, planinca zanima, kje dobi kaj za pod zob – in zanimivo, da so ob vzhodju dolgega hrbita Košute, poleg Doma na Kofcah in Taborniškega doma Šija, še trije znaki, ki vabijo k prigrizku na planine. Kar nas prepriča, da se je življenje v zadnjih tridesetih letih vendarle vrnilo na planine. Tudi sicer je, glede na zadnjo stran karte, ki dobršen del namena planinskim postojankam, svet na karti dokaj obljuden – kar 13 koč s podatki in skicami naštejemo. Koristni so tudi podatki za navigacijo in QR koda za hiter spletni dostop do še več podatkov.

Za planince so najvažnejše poti. Z Jezerskega do pod sedla Belščica se po zemljevidu razteza Slovenska planinska pot, označenih pa je še vrsta drugih obhodnic. Ko primerjamo staro karto z novo, seveda opazimo precej več označenih poti, tudi zaradi zdaj povsem sproščene gibanja, ki nekoč zaradi bližine meje ni bilo možno (le zakaj?). Tudi teren je z novo zasnovano planinskih kart PZS zadnjih let bistveno lažje "zaznavati", saj so plastnice gostejše, pa tudi barve in vzorci popotniku izdatno pomagajo pri usmerjanju na terenu. Včasih imam občutek, da so ti zemljevidi še preglednejši od prislovično vzornih Tabaccovih. Obilo je ledinskih imen, nekatera imena pa so se celo spremenila, npr. Javorov vrh je zdaj Javorjev vrh. Veliko je oznak za naravne in kulturno-zgodovinske znamenitosti, označene so stvari, ki jih nekoč ni bilo (npr. okno v Stegovniku), zelo prav pa pridejo tudi oznake za parkirišča, saj s tem planince karta usmerja tja,

kjer naj pustijo avtomobil, da ne bi bil komu v napoto. In še nekaj – uporaben je tudi prikaz zapornic na gozdskih cestah, tako da človek ve, kje z avtom ne bo šlo.

Ker so se zadnjega četrta stoletja zelo razmahnil adrenalinski in drugi športi, opazimo na karti tudi oznake za vzletišča padalcev, plezališča (npr. Dovžanova soteska), pa tudi taborne prostore ipd. Tudi dve turnokolesarski poti potekata med Storžičem in Košuto, saj je tam res veliko gozdnih cest. Na zadnji strani karte je poleg standardnega obvestila uporabnikom planinskih poti (v šestih jezikih) in povabila k sporočanju podatkov (kataster@pzs.si) še posebej dobrodošel opis vzponov na nekatere vrhove. Gremo na Begunjščico (mimo Roblekovega doma), na Veliki vrh v Košuti (od Matizovca), na Košutnikov turn (čez Dolgo njivo), na Storžič (iz Mač in od Doma pod Storžičem) ter na Kriško goro in Tolsti vrh (iz Gozda). Kdor si želi planinskih užтков "pod okriljem najdaljše slovenske gore" (kot pravi oglas na karti) in nad gorenjsko ravnino, ga bo karta *Storžič in Košuta* varno popeljala po pobočjih, grebenih in gozdovih. Seveda pa karto uporabljajte skupaj z vodniki PZS in drugo literaturo, ki je za tisto območje več kot dovolj.

Marjan Bradeško

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Redna letna skupščina Mednarodnega združenja planinskih organizacij (UIAA) je potekala 6. oktobra v Ulan Batorju, glavnem mestu Mongolije. Poleg potrditve poročil za preteklo leto in programov za prihodnje leto so izvolili nekatere funkcionarje UIAA, sprejeli nove članice te mednarodne organizacije, glavnina razprave pa je bila namenjena strategiji prihodnjega delovanja UIAA. V neformalnem programu je bila podeljena nagrada UIAA s področja varovanja gora in nagrada za najboljši festival alpinizma. Skupščine, ki se je

je udeležilo prek sto predstavnikov planinskih organizacij iz štiriinridese-tih držav, sta se udeležila predsednik PZS Jože Rovan in prejšnji predsednik PZS Bojan Rotovnik. V UIAA so bile kot opazovalke sprejete organizacije Federacion Costarricense de Deportes de Montaña (FECODEM) iz Kostarike, Union of International Mountain Leader Associations (UIMLA) in International Slackline Association (ISA). Za novega člana izvršnega odbora je bil izvoljen bivši predsednik Planinske zveze Kanade Peter Muir, v upravni odbor so bili izvoljeni predsednik Nizozemske planinske zveze (NKBV) Joachim Driessen, predsednik Planinske zveze Nemčije (DAV) Josef Klenner in članica vodstva Planinske zveze Južne Koreje (KAF) Christian Pae. Skupščina UIAA 2019 bo 2. novembra na Cipru, v letu 2020 pa v Turčiji. Oktobra je izšla druga letošnja številka Obvestil PZS.

V letu 2019 bo Skupščina PZS potekala 13. aprila v Mariboru, Dan slovenskih planinskih doživetij 15. junija v Sevnici, svečana podelitev najvišjih priznanj pa bo 7. decembra v Laškem. Letošnji jesenski posveti za vodstva planinskih društev se bodo odvijali 6. novembra v Velenju, 7. novembra v Sevnici, 20. novembra v Mariboru, 21. novembra v Kranju in 22. novembra na Vrhniki. PZS bo predstavila analizo poročil društev, članov PZS, za leto 2017, novosti informacijskega sistema Naveza, novo uredbo GDPR, študijo ekonomskih učinkov planinstva in vzorčni taborni prostor Mlačca.

Minister za izobraževanje, znanost in šport dr. Jernej Pikalo je 3. oktobra v prostorih ministrstva sprejel slovenske alpiniste ter člane slovenske reprezentance v športnem plezanju in paraplezalne reprezentance, ki so letošnje leto zaznamovali z odmevnimi uspehi na mednarodni ravni.

Zveza tabornikov Slovenije je 27. septembra skupaj s predstavniki 26 civilnodružbenih organizacij, tudi PZS, na konferenci predstavila kodeks obnašanja v naravi v Sloveniji, poimenoval Obisk v naravi. Cilj kodeksa je boljše informirati obiskovalce narave ter turiste, kako se v Sloveniji obnašamo v naravi.

Mladinska komisija (MK). Volilni zbor mladinskih odsekov bo 17. novembra

na Igu, pred zborom pa bosta potekali dve okrogli mizi, in sicer o Planinski šoli in o orientaciji.

29. in 30. septembra je petindvajseterica orientacistov zastopala Slovenijo na Balkanskem planinskem orientacijskem tekmovanju ob Ohridskem jezeru v Makedoniji skupno so zasedli odlično tretje mesto.

MK je 6. in 7. oktobra v Planinskem učnem središču Bavšica organizirala izpopolnjevanje za mentorje planinskih skupin.

Urad RS za mladino je objavil javni poziv k zbiranju predlogov za podelitev državnih priznanj v mladinskem sektorju v letu 2018.

Vodniška komisija (VK) je podaljšala rok prijav za zbiranje predlogov kandidatov za načelnika VK.

Gospodarska komisija je objavila razpis za najem Doma na Šmohorju (PD Laško).

Zadnji septembrski konec tedna sta Siol.net in PZS oskrbniskima ekipama Koče na Klemenči jami, naj visokogorski planinski koči 2018, in Valvasorjevega doma pod Stolom, naj planinski koči 2018, slavnostno predali zasluženi plaketi.

Med 19. in 20. oktobrom je v Šlajmarjevem domu v Vratih potekal seminar za gospodarje planinskih koč 2018, na katerem so se gospodarji in ostali zainteresirani člani planinskih društev, ki upravljajo s kočami, seznanili s teoretičnimi in praktičnimi nasveti, med drugim o odpadnih vodah in odpadkih, požarni varnosti, varčevanju z energijo v kočah, o oskrbi koč z električno energijo ter o pitni vodi in higieni.

Komisija za planinske poti. V začetku oktobra je na Gorah nad Hrastrnikom potekalo zadnje letošnje obnovitveno usposabljanje za namen podaljšanja licence markacistov kategorije B; udeležilo se ga je 33 markacistov.

Zaradi skalnega podora in stalno padajočega kamenja sta poti št. 616 in 626 nad dolino Zajzera v Italiji zaprti. Pot št. 616 je zaprta na odseku med bivakom Mazzeni (Bivacco Mazzeni) in sedlom Nabojs (Sella Nabois). Pot št. 626 je zaprta na odseku med bivakom Mazzeni (Bivacco Mazzeni) in Škrbino prednje Špranje (Forcella Lavinal dell'Orso).

V planinskem domu Kalnik na Hrvaškem so se med 5. in 7. oktobrom prvič srečali predstavniki strokovnih komisij planinskih zvez Srbije (PSS), Hrvaške (HPS) in Slovenije (PZS). Glavne teme srečanja so bile način označevanja, zakonska ureditev in usposabljanje markacistov.

Komisija za varstvo gorske narave. Od 29. julija do 4. avgusta je v dolini reke Idrije potekal tretji vseslovenski naravovarstveni tabor, ki ga organizira odsek varuhov gorske narave (VGN) PD Nova Gorica. Tabora se je udeležilo sedemnajst otrok iz vse Slovenije, za katere je skrbelo enajst mentorjev, naravovarstvenikov in drugih strokovnjakov z različnih področij.

Odbor VGN Meddruštvenega odbora planinskih društev (MDO PD) Podravja je na zadnjo septembrsko soboto podelilo značke in izkaznice 23 novim gorskim stražarjem iz Podravja.

MDO PD Gorenjske je zadnji konec oktobra v Valvasorjevem domu pod Stolom pripravil tečaj za pridobitev naziva gorski stražar.

Komisija za alpinizem. Alpinistična odprava Jiazi Feng 2018 v postavi Marko Prezelj in Urban Novak (oba AO PD Kamnik) je na Kitajsko odpotovala 2. oktobra. Cilj odprave je bil vzpon čez zahodno steno Jiazi Fenga (6540 m) v pogorju Minya Konka v Sečuanu.

Alpinisti in veterani alpinisti so 5. oktobra v Koči na Gozdu obeležili 50-letnico prvega slovenskega pristopa na Hindukuš in 30-letnico prvega slovenskega pristopa na Čo Oju.

Člani slovenske mladinske alpinistične reprezentance (SMAR) Marija Jeglič, Bor Levičnik in Matevž Štular so 24. oktobra v Plezalnem centru Ljubljana predstavili delovanje SMAR-a, pokazali utrinke z zadnjih odprav. Smarovci so pred tem septembra plezali v domačih stenah nad Klemenčo jamo.

Predavanje Aleša Česna in Luke Stražarja o alpinistični odpravi na 7145 m visoki vrh Latok I v Karakorumu (Pakistan) bo 16. novembra ob 18. uri v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani.

Komisija za športno plezanje (KŠP). Janja Garnbret je s četrto zmago v sezoni svetovnega pokala v težavnosti potrdila tretji zaporedni naslov

skupne zmagovalke, potem ko je bila na vrhu seštevka tudi v sezonah 2016 in 2017. Mlada Vita Lukan je v Buenos Airesu postala mladinska olimpijska podprvkinja v športnem plezanju KŠP je skupaj s PD Tržič 10. in 11. novembra pripravila tretjo tekmo za starejše ter peto tekmo za srednje in mlajše kategorije državnega prvenstva v težavnostnem plezanju.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je povabila na jesensko turo KTK, in sicer na vrtenje pedal po novo označenem odseku Slovenske turnokolesarske poti na Snežniško planoto, Veliko Milanjo in Šestanov hrib. V Domu pri izviru Završnice, ki ga obiščejo tudi kolesarji na električnih kolesih, je kolesarjem odslej na voljo polnilnica električnih koles.

Komisija za gorske športe. Delavnica zatikanja cepinov oz. *drytooling* treh dežel je potekala 13. in 14. oktobra v Trbovljah, zbralo se je več kot dvajset udeležencev iz Slovenije, Hrvaške in Srbije. V delavnici so sodelovali slovenski in hrvaški inštruktorji, *drytooling* in ledni plezalci Janez Svoljšak, Vili Guček, Mario Musulin in Damir Behlić.

Tekmovalni del šestega odprtega Slovensko-hrvaško-srbskega pokala v lednem plezanju se bo začel 3. novembra s tekmo v Ovčar Banji (Srbija), teden dni kasneje bo tekma na Ravni gori, 1. decembra pa v Domžalah v sklopu tekme Evropskega pokala v lednem plezanju.

Osmi Humarjev memorial bo v letu 2019 organiziran v januarju ali februarju, pač glede na ugodne ledne razmere v Mlačci.

Tekme evropskega pokala v lednem plezanju pod okriljem UIAA bodo 24. novembra v Bernu (Švica), 1. decembra v Domžalah, 8. decembra v Bratislavi (Slovaška) in 3. januarja 2019 v Ouluju (Finska).

Svetovni pokal v lednem plezanju bo za začetek gostil južnokorejski Cheongsong (11.–13. januar), finale pa ameriški Denver (22.–24. februar). Ostale štiri tekme bodo gostili Hengshui City (Kitajska), Saas-Fee (Švica), Rabenstein (Italija) in Champs-en-Vanoise (Francija).

V tej sezoni bosta potekali svetovni prvenstvi v lednem plezanju, in sicer člansko v Moskvi, mladinsko pa v Ouluju na Finskem.

Planinska založba PZS je izdala tri nove vodnike PZS, in sicer vodnike po Slovenski planinski poti v treh delih: *Slovenska planinska pot, I. del, Slovenska planinska pot, II. del, Slovenska planinska pot, III. del*. Letos izideta še mladinska knjižica Kristine Menih in vodnik po zimskih gorah Gorazda Goriška.

PZS se tudi letos pridružuje akciji Alpske konvencije v okviru mednarodnega dneva gora 11. decembra, Festivalu Brati gore, in vabi k sodelovanju tudi vas.

Na svoji spletni strani je PZS povabila k sodelovanju v akciji hriBRANJE, ki bo ob Nacionalnem mesecu skupnega branja (8. 9.–8. 10.), Evropskem tednu športa (23. 9. – 30. 9.), Festivalu pohodništva Dolina Soče (21. 9.–7. 10.) in Festivalu Brati gore potekala v Knjižnici Cirila Kosmača Tolmin do 11. decembra.

Največji evropski festival *outdoor* filmov E. O. F. T. se je začel 9. oktobra s premiero v Münchnu. Po premieri so se evropski *outdoor* filmi podali na turnejo, na kateri jih čaka več kot 400 prireditev v osemnajstih državah, v Sloveniji se bodo po 25. oktobru oglasili še med 28. novembrom in 2. decembrom.

Zdenka Mihelič

Sedemdeset let PD Hrastnik

PD Hrastnik je 8. septembra praznoval sedemdeset let delovanja društva in ravno toliko let od postavitve prve kočice na Kalu. Po koncu druge svetovne vojne je prišlo do živahne društvene dejavnosti in tako so se hrastniški planinci spomladi leta 1948 odločili, da ustanovijo svoje planinsko društvo. Ustanovili so ga na ustanovnem občnem zboru 11. julija istega leta. Le dober mesec dni kasneje, 15. avgusta, so na Kalu odprli prvo planinsko kočico.

To je bil začetek planinske aktivnosti, ki je v teh sedemdesetih letih pomenila pomembno društveno dejavnost v Hrastniku. Da bi obletnicama dali še večji pomen, so se isti dan na Kalu srečali planinci Meddruštvenega odbora planinskih društev (MDO PD) Zasavja od Brežic do Litije. V lepem vremenu se je na planini zbralo okoli 250 planincev in prijateljev planin, ki so proslavili obletnici. Domačini so se potrudili, pripravili slavnostno okolje in zelo lep program, v katerem so sodelovali Rudarska godba iz Hrastnika, Urška Šmid, Dominika Zupan, Mišel Pavošev in Miha Bantan, zbrane pa so pozdravili predsednik PD Hrastnik Vojko Zupančič, župan občine Hrastnik Miran Jerič, podpredsednica MDO PD Zasavja Marjeta Brič in podpredsednica PZS Irena Mrak, ki je društvu v imenu PZS izročila najvišje planinsko priznanje za društva, jubilejno listino PZS. V veselem in prijateljskem vzdušju so prisotni na Kalu še nekaj ur uživali v lepem vremenu ter razgledih s kalske planine na Posavsko hribovje, še posebej pa v pogovorih, v katerih so obujali spomine na nekdanje planinarjenje.

Marjan Pergar

Park Mihe Potočnika v Ljubljani

Prvi predlog o spominskem poimenovanju parka po dr. Mihju Potočniku, planincu, alpinistu, gorskem reševalcu, predsedniku Planinske zveze Slovenije (PZS) in Gorske reševalne službe, je PZS na Mestno občino Ljubljana (MOL) oddala leta 2007 ob praznovanju 100-letnice Potočnikovega rojstva. Ker ta pobuda takrat ni bila obravnavana, je skupina planincev po desetih letih to pobudo ponovno podala. Tokrat je bil predlog sprejet. Poleg parka Mihe Potočnika

Pri Planinski koči na Kalu se je na praznovanju 70-letnice PD Hrastnik in kočice na Kalu zbralo veliko prijateljev planin.
 Foto: Marjan Pergar

Leta 1967 je Miha Potočnik vodil slovensko alpinistično odpravo v Pamir. Foto: Franci Ekar

je Mestni svet Mestne občine Ljubljana na letošnji junijski seji razglasil poimenovanje parkov v spomin še na nekatere druge zaslužne slovenske osebnosti, med drugim tudi park Angele Piskernik, koroške slovenske botaničarke in naravovarstvenice. Park Mihe Potočnika zaokroža zelene in urbane površine, ki mejijo na ulice krožišča Koželjeve ulice, Kranjčeve ulice in Štajerske ceste, in poteka do krožišča z ulicami Linhartove ceste in Savske ceste, od tam pa spremeni smer proti severu, na zahodni strani meji na ulico Med hmeljniki, ter se zaključi pred dvoriščema stavb Tomačevske ulice 2A in 1A.

Miha Potočnik, rojen na Belci pri Dovjem, se je z gorami že kot osnovnošolec seznanil pri Jakobu Aljažu na Dovjem in je nato svojo naklonjenost do gora nadgrajeval na kranjski gimnaziji, kjer je leta 1927 maturiral. Leta 1933 je uspešno zaključil študij na pravni fakulteti v Ljubljani z opravljenim doktoratom. Najprej je vodil jeseniško podružnico Skale. V obdobju med obema vojnama je predvsem z Jožem Čopom in Stankom Tomiškom (t. i. Zlata naveza) preplezal številne, tudi prvenstvene smeri v slovenskih stenah, predvsem v Triglavskem pogorju. Zaigral je v prvem slovenskem planinskem in hkrati celovečernem filmu *V kraljestvu Zlatoroga* (1930), leta 1932 pa je nastopil tudi v drugem celovečernem filmu *Triglavske strmine*.

Obdobje druge svetovne vojne mu ni prizaneslo, saj je bil že na začetku vojne interniran v begunjske ječe in nato v zloglasno taborišče Dachau. Po vojni je postal prvi upravnik – direktor Železarne Jesenice, nato pa je bil premeščen na vlado LRS v Ljubljano. V Ljubljani je na Ustavnem

sodišču z upokojitvijo sklenil svoje delovno obdobje.

Ko je bila ustanovljena PZS, kot naslednica SPD, je bil Miha Potočnik na prvi skupščini leta 1948 izvoljen za člana nadzornega odbora PZS. Leta 1952 (do leta 1965) je prevzel vodstvo Gorske reševalne službe, takrat komisije znotraj PZS. Med letoma 1965 in 1979 pa je bil predsednik PZS. V obdobju Potočnikovega vodenja PZS je planinstvo postalo vsestransko, vseslovensko in izjemno družbeno vplivno in spoštovano. PZS je delovala in še deluje za javno dobro, za javni interes. Nastalo je veliko novih in posodobljenih planinskih visokogorskih objektov ter poti. Skrb za gorsko okolje in varstvo narave je bila stalnica pri ozaveščanju članstva PZS in tako je Miha Potočnik s svojim trudom in avtoriteto planinske organizacije preprečil izvedbo marsikaterega, za gorsko okolje škodljivega načrta. Bil je tudi eden izmed najaktivnejših pobudnikov ustanovitve Triglavskega narodnega parka ter hkrati sodelavec pri pripravi Zakona o Triglavskem narodnem parku, sprejetem leta 1981. Zelo si je prizadeval za delo z mladimi. Sodeloval je s slovenskimi zamejskimi planinci in planinci v neposredni soseščini. PZS je čedalje bolj postajala organizacija razvitega alpskega sveta in mednarodno naprednih planinskih doktrin. V času njegovega predsednikovanja je slovenski alpinizem v Himalaji ujel stik z svetovnim vrhom – leta 1979 smo Slovenci stali na vrhu Everesta.

Franci Ekar

NOVICE

Arktično potovanje Fjällräven Polar

Konec septembra je bila v Ljubljani predstavitev izdelkov švedskih proizvajalcev Fjällrävena (oblačila), Primusa (gorilniki, posoda) in nemškega Hanwaga (čevlji). Zanimivo je bilo videti kvalitetne tekstilne izdelke za mrzli sever, opremo za kuhanje v arktičnem mrazu in ročno sešite nemške hribovske čevlje, ki jih še vedno izdelujejo v Evropi. Ko se

Fjällräven Polar 2018; danska in južnokorejska ekipa na poti proti jugu. V ozadju je gora Pältsa, 1442 m. Arhiv Fjällräven

je končala revija gornjskih oblčil in obutve, se je začel še zanimivejši del prireditve, predstavitev dogodka Fjällräven Polar. To je šestdnevna odprava s sanmi in pasjo vprego skozi skandinavsko divjino, severno od polarnega kroga in pod vodstvom inštruktorjev. Začne se na robu norveških fjordov v Signaldalenu in konča v regiji Jukkasjärvi na švedskem Laplandu.

Organizator poskrbi za vso potrebno opremo, ki omogoča bivanje na prostem, kar je še posebej dobrodošlo, saj so aprilske temperature na severu lahko še globoko pod ničlo. Po končanem potovanju udeleženci smejo večino uporabljenih stvari odnesti s seboj domov. Vendar pozor – v to "večino" niso vključeni psi in sani. Od lanskega leta se na Polar lahko prijavljajo tudi Slovenci. Lani je bilo več kot 4500 prijav z vsega sveta, prostih mest pa je le 30. Izbor poteka po dveh tirih. Polovico kandidatov izbere Fjällrävenova žirija, drugo polovico pa ljudje, ki na društvenih omrežjih glasujejo za kandidate. Le-ti morajo ob prijavi poslati video in nekaj fotografij ter kratek tekst (500 znakov), v katerem povedo, zakaj se prijavljajo. Kdor je bolj prepričljiv, ima več možnosti, da bo izbran. Udeležencem organizator plača stroške potovanja v obe smeri. Kandidati ne potrebujejo predhodnih izkušenj. Za Fjällräven je to priložnost, da pokaže, kako s primerno opremo, pripravo in podporo lahko pozimi vsak uživa na prostem. Čas za prijave na Polar 2019 je od 15. novembra do 13. decembra 2018.

Podrobnosti so na <https://polar.fjallraven.com/>.

Mire Steinbuch

300 kilometrov arktične divjine, več kot 200 izjemno usposobljenih vlečnih psov in skupina običajnih ljudi, kot si ti.

To je Fjällräven Polar, potovanje, ki ga ne boš nikoli pozabil/a.

Si ga želiš izkusiti?

Fjällrävenov svetovno uspešen dogodek Fjällräven Polar je nazaj. Vsak april zberemo skupino 28 prijavljenih ljudi (in ti si lahko en od njih) iz celega sveta in jih odpeljemo v skandinavski arktični krog, da doživijo

pustolovščino življenja: da se podajo na 300 km vožnje s svojo pasjo vprego skozi tundro. Ne potrebuješ nobenih posebnih izkušenj: to je naš način, da svetu pokazemo, da s pravo opremo, pripravami in

pravo podporo, vsakdo lahko uživa zimsko ekspedicijo v naravi.

Več si preberite na polar.fjallraven.com. Srečno!

Prijave se odprejo 15. novembra in zaprejo 13. decembra.

Podelitev certifikata za vključitev v Skupnost šol biosfernega območja Julijske Alpe
Foto: Majda Odar

Skupnost šol za varstvo narave

Na Podružnični šoli Srednja vas v Bohinju je 23. oktobra 2018 potekala podelitev certifikata za vključitev v Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe. Aktivnosti vodi Javni zavod Triglavski narodni park, ki je leta 2003 Biosferno območje Julijske Alpe vključil v UNESCO program Človek in biosfera (»Man and the Biosphere Programme« ali s kratico MAB). Območje v svoje meje vključuje občine Bled, Bohinj, Bovec, Gorje, Jesenice, Kobarid, Kranjska Gora, Radovljica, Tolmin in Žirovnica. Iz teh občin se bodo vključile tudi vse osnovne, podružnične in šole s prilagojenim programom – skupno osemindeset.

Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe predstavlja prvo tovrstno povezavo osnovnih šol in upravljavca zavarovanega območja v tako velikem obsegu. Skupnost v vseh šolah združuje preko sedem tisoč osnovnošolcev. Prav toliko pa je tudi različnih živalskih vrst v Biosfernem območju Julijske Alpe. Z vključitvijo učitelji in šolarji sprejmejo zavezo k odgovornem odnosu do narave in kulturne dediščine. S tem pridobijo tudi vrsto izobraževalnih vsebin, ki jih posebej za te šole pripravlja Javni zavod TNP. Tekom leta je v izobraževalne dejavnosti JZ TNP vključenih preko pet tisoč predšolskih, šolskih in srednješolskih otrok.

Certifikat je podelil direktor TNP Janez Rakar, sprejela pa ga je ravnateljica OŠ dr. Janeza Mencingerja Mojca Rozman. Več o projektu je povedal direktor Janez Rakar: »Certifikate bodo v 2018 in 2019 prejele vse matične, podružnične in šole za učence

s posebnimi potrebami v Biosfernem območju Julijske Alpe. Gre za pomembno povezovanje pri varstvu narave in ohranjanju dediščine. To pa razumemo širše od območja TNP – v naravi je vse povezano in vse ima medsebojen vpliv.« Ravnateljica Mojca Rozman, je ob podelitvi izpostavila: »V naši šoli je ena izmed prioritetenih tem skrb za varstvo narave – živimo v okolju, kjer je povezanost z naravo zelo visoka. Vključitev naše šole v Skupnost šol biosfernega območja nam prinaša priložnost, da pridobimo nekaj nadstandardnega izobraževanja na področju varstva narave in tudi pri skrbi za kulturno dediščino.«

Biosferna območja so namenjena ohranjanju ekosistemov in njihove biotske raznovrstnosti ter spodbujanju trajnostnega razvoja ob vključevanju in sodelovanju lokalnega prebivalstva. Za Biosferno območje Julijske Alpe je značilno, da vzdržuje ravnovesje med ljudmi in naravo, med biotsko pestrostjo in trajnostnim razvojem z ohranjanjem kulturnih vrednot.

O skupnosti šol: <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/skupnost-sol/>

Javni zavod Triglavski narodni park

U SPOMIN

Jože Jelen

(1916–2018)

Na lep jesenski dan enajstega oktobra smo se na pokopališču na Dolu poslovili od našega najstarejšega člana društva in najstarejšega občana Jožeta Jelena. Le dva dni kasneje bi praznoval stodrugji rojstni dan. Življenje mu je bilo do zadnjega dne naklonjeno, samostojno je bival v svojem domu in še pred nekaj leti smo ga videvali na sprehodu ob potoku.

Jože se je rodil v težkih časih prve svetovne vojne in usoda je hotela, da mu je mama umrla že tretji dan po rojstvu. Živel in odrasčal je na veliki kmetiji na Račkem nad Prapretnim, kjer je že v rani mladosti pridobil delovne navade, ki so ga odlikovale celo življenje. Kljub delu je že kot mladenič našel čas za planinarjenje po okoliških hribih Posavskega hribovja, kasneje pa tudi po visokogorju.

Med drugo svetovno vojno je bil mobiliziran v nemško vojsko in kot vojak je moral na daljno Norveško, do same Arktike. Tako je vojno viхро preživel v najtežjih razmerah. Na koncu vojne se je vrnil na svoj dom in se zaposlil v Tovarni kemičnih izdelkov, kjer je potem opravljal različna dela vse do upokojitve. V tem času po vojni je srečal tudi svojo sopotnico Milko, kupila sta zemljišče, zgradila hišo in v njej preživela vse skupno življenje.

Po vojni leta 1948 je bil Jože med ustanovnimi člani Planinskega društva v Hrastniku in ostal član vse do svoje smrti. S planinci se je družil v Hrastniku, na planinskih turah in izletih. Hribi so mu bili razvedrilo in življenjska potreba, tam je našel mir in zadovoljstvo nad premaganimi strminami. Rad se je družil, čeprav je bil bolj samotarske narave. Njegova pripadnost planinstvu se kaže tudi s tem, da je do zadnjega hotel plačevati planinsko članarino, čeprav že vrsto let ni več planinaril. Tako pripadnost je čutil Jože!

Omeniti moramo še njegov drug svet, v katerem je tudi zelo užival – to je gasilstvo. Že kot mladenič se je včlanil v Gasilsko društvo v Hrastniku in kmalu za tem pomagal ustanoviti društvo v Prapretnem. Gasilstvu se je prav tako posvečal celo življenje, zaradi svojih sposobnosti je bil poveljnik gasilske zveze v Hrastniku in za svoje delo prejel vrsto odlikovanj ter priznanj.

Čeprav so sojenice Jožeta hudo prizadele z materino smrtjo, pa so ga potem nagradile z dolgim in lepim življenjem v krogu svoje družine, med prijatelji v gasilstvu in planinstvu. Bil je pač človek, ki je znal tudi v najtežjih trenutkih najti pravo pot, znal živeti dobro, skromno in pošteno med sokrajani in ob tem vedno poskrbeti za družino. Takega smo poznali Hrastničani, tak nam je bil všeč in takega bomo ohranili tudi v svojih spominih.

Marjan Pergar

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Ledni slapovi, gore v eksotičnih krajih,
pohodniške poti, soteskanje

INTERJUJ

Bogdan Biščak, Tomaž Rotar

Z NAMI NA POT

Nad Kanalsko dolino

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**JESENSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.02 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

Akcija velja od 12.11. do 10.12. 2018 oz. do razprodaje zalog.

**JULBO
PIONER**

Redna cena: 64,99 €

- 35 %

Nova cena: 42,24 €

AKCIJA

Ostale znižane artikle
v tej akciji najdeš
v Iglu Šport trgovinah ali na
www.iglusport.si!

**SILVA
EXPLORE 3**

Redna cena: 54,99 €

- 40 %

Nova cena: 32,99 €

**MAMMUT
MASAO HS HOODED JACKET MEN**

Redna cena: 359,99 €

- 35 %

Nova cena: 233,99 €

**MAMMUT
PASSION GLOVE**

Redna cena: 55,99 €

- 40 %

Nova cena: 33,59 €

**MAMMUT
CONVEY IN HOODED JACKET W**

Redna cena: 279,99 €

- 40 %

Nova cena: 167,99 €

**MILLET
LD NILAKKA JKT**

Redna cena: 299,99 €

- 40 %

Nova cena: 179,99 €

**KARIBU
MS KHUMBU PANTS**

Redna cena: 95,99 €

- 35 %

Nova cena: 62,39 €

**KARIBU
WS NAPA PANTS**

Redna cena: 95,99 €

- 35 %

Nova cena: 62,39 €

**MAMMUT
WHITEHORN IN JACKET MEN**

Redna cena: 199,99 €

- 35 %

Nova cena: 129,99 €

**LA SPORTIVA
TRANGO TRK GTX WOMAN**

Redna cena: 199,99 €

- 35 %

Nova cena: 129,99 €

**LA SPORTIVA
TRANGO TRK GTX**

Redna cena: 199,99 €

- 35 %

Nova cena: 129,99 €

Ljubljana - Vič Tržaška cesta 88, T: 01/ 422 8100
Ljubljana - center Petkovškovo nabrežje 31, T: 01/ 439 2285
Ljubljana - BTC Hala 10 Šmartinska cesta 152, T: 01/ 585 1517
Ljubljana PCL Pesarska 10, T: 08/ 205 6348
Koper Ljubljanska cesta 3 (vhod Ferrarska), T: 059/ 039 400

Tolmin Trg 1. maja 1, T: 05/ 381 0338
Celje Ulica mesta Grewenbroich 9, T: 03/ 492 9300
Kranj Ulica Mirka Vadnova 19, T: 04/ 234 2478
Lesce Železniška cesta 5, T: 04/ 530 2810

info@iglusport.si

Maribor Jadranska cesta 27, T: 02/ 320 4700
Solkan (Nova Gorica) Trg Jožeta Srebrnič 4, T: 05/ 300 6144
Bovec Ledina 3, T: 05/ 388 6555
Idrija Ulica svete Barbare 1, 059/ 043 499
Velenje Rudarska cesta 2b, 041 660 963